

IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT   BUDAPEST, 2023. XIII. évfolyam 2. sz.

000ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.

Tulajdonos: Bárdos László (2016-ig), Fetykó Judit

MINDEN JOG FENNTARTVA

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére.

IRODALMI EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

**BUDAPEST, 2023
XIII. évfolyam 2. szám**

**SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1144 Budapest, Csertő park 2. IV/43
Tel: 06 30 448 99 06**

**SZERKESZTŐ:
FETYKÓ JUDIT**

**TECHNIKAI MUNKATÁRS:
NAGY ZOLTÁN
SÁROSI JÓZSEF**

ISSN 2063-1936

**Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos:
Bárdos László (2016 júliusig)
Fetykó Judit**

MINDEN JOG FENNTARTVA

**A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül
bocsátják a folyóirat rendelkezésére**

Ajánlott lapok

Börzsönyi Helikon

<http://www.retsag.net/helikon/lap.htm>

CanadaHun

<http://canadahun.com/>

FullExtra

<http://www.fullextra.hu/>

GRAMOFON

<http://www.gramofon.hu/>

HETEDHÉTHATÁR

<http://hetedhethatar.hu/>

Irodalmi Rádió

<http://irodalmiradio.hu/>

Litera-Túra folyóirat

<http://www.litera-tura.hu/>

**MAGYAR ELEKTRONIKUS
KÖNYVTÁR**

<http://mek.oszk.hu/>

**Magyar SzínházTechnikai
Szövetség**

<http://msztsz.hu/szinpad/>

NAPÚT

<http://www.naputonline.hu/>

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

<http://www.oszk.hu/>

Versmondó

<http://www.versmondo.hu/afolyoiratrol>

Art'húr Irodalmi Kávéház

<https://www.facebook.com/arhurirodalmikavehaz/>

Gondola Kulturális Magazin

[https://bg-
bg.facebook.com/pg/gondolamagazin/posts/](https://bg-bg.facebook.com/pg/gondolamagazin/posts/)

Délibáb – Cserhát

www.delibab-cserhat.hu

Bodó Csiba Gizella honlapja

<http://bodonecsibagizella.hu/>

Kenyeres Zoltán honlapja

<http://sites.google.com/site/kenyereszoltan/>

Kotaszek Hedvig honlapja

www.kotaszekhedvig.5mp.eu

Péter Erika honlapja

<http://www.petererika.com/>

Litera-Túra Művészeti Magazin:

https://www.facebook.com/pg/literaturamuveszetimagazin/posts/?ref=page_internal

Ajánlott megjelenések a MEK-en

(az oldalakhoz tartozó kapcsolódó oldalakon elérhetők a szerzők további művei)

BÁRDOS LÁSZLÓ: *Szóérintő*

<http://mek.oszk.hu/08800/08805/>

BODÓ CSIBA GIZELLA: *Válogatott versek*

<http://mek.oszk.hu/10400/10429/index.phtml>

DEBRECZENY György: *ellentétpárhuzamok*

<http://mek.oszk.hu/19000/19021/index.phtml>

FETYKÓ JUDIT: *Epreskert*

<http://mek.oszk.hu/06000/06084/>

HORVÁTH-HOITSY EDIT: *Így éltem itt...*

<http://mek.oszk.hu/11500/11558>

KAMARÁS KLÁRA: *Álmok útján*

<http://mek.oszk.hu/07100/07157/index.phtml>

KŐ-SZABÓ IMRE: *Színlelt szerelmek*

<http://mek.oszk.hu/19400/19435>

MOSONYI KATA: *A vég küszöbén*

<https://mek.oszk.hu/23800/23865/>

Hangok bűvöletében NÉMETH SÁNDOR
énekes, vers- és prózamondó **RIPORT-KÖNYV**

<http://mek.oszk.hu/12200/12217/>

PÉTER ERIKA: *Túlhordott ölelés*

<http://mek.oszk.hu/08300/08362/html/index.html>

SZ. PÓRDY MÁRIA: *Rigó árnyékágon*

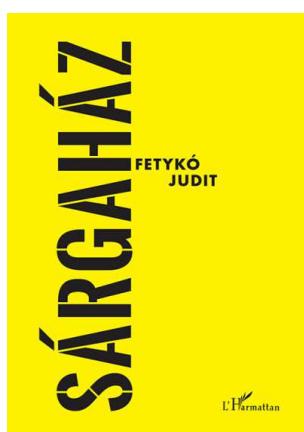
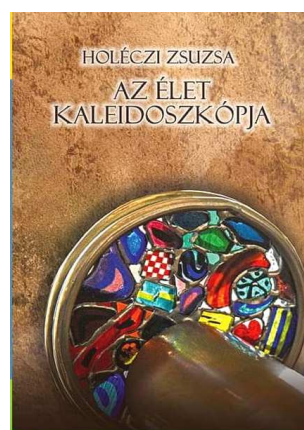
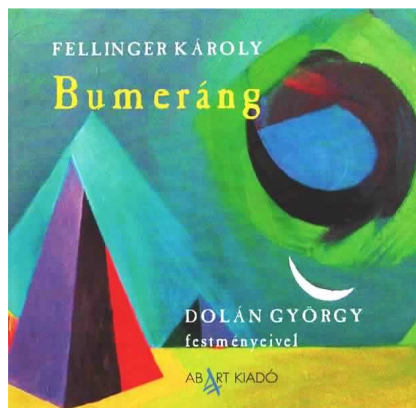
<https://mek.oszk.hu/11000/11044/>

UMHAUSER FERENC: *A felfedezését váró költő*

<http://mek.oszk.hu/10500/10525/>

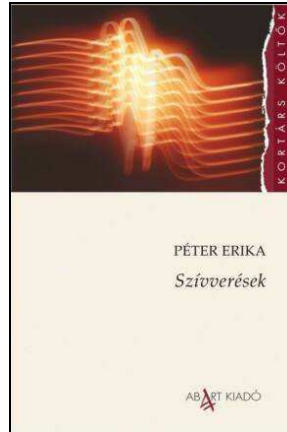
HÍREK

Megjelenések a Könyvhétre

HÍREK

Megjelenés a Könyvhétre

MEK-es megjelenés

EZÜSTHÍD

Betekintés a modern török lírai költészetbe

Fordította: Bartha Júlia és Gösi Vali

Karcag, 2023

<https://mek.oszk.hu/24500/24581/>

TARTALOMJEGYZÉK

A. TÚRI ZSUZSA	107
AMBRUS JÓZSEF	42, 43
B. MESTER ÉVA.....	95
BAK RITA	19
BALOGH ÖRSE	9
BARANYI FERENC	10
BÁRDOS LÁSZLÓ.....	104, 123
BODÓ CSIBA GIZELLA	68
BONNEFOY, YVES	104
BŐSZE ÉVA.....	121
BUDA FERENC.....	70
CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET.....	105
DARVAS JUDIT	54, 58, 67, 74, 119
DOBROSI ANDREA	35
DUDÁS ÉVA	41
EGERVÁRI JÓZSEF	100
ELI MEON	57
FÁBIÁN MÁRIA	8, 113
FEIGE MÁRTA	36, 45
FELLINGER KÁROLY	28
FETYKÓ JUDIT.....	124
FÖLDESDY GABRIELLA.....	111
GAÁL ERNŐ	118
GÓSI VALI.....	37
GUTI CSABA.....	32
HABOS LÁSZLÓ	122
HAJNAL ÉVA.....	60
HALÁSZ ERZSÉBET	120
HEPP BÉLA/ALÉB.....	61
HOGYA GYÖRGY	85
HOLÉCZI ZSUZSA	108
HORVÁTH HOITSY EDIT.....	29
JÓNA DÁVID.....	62
JÓNA DÁVID.....	53
KARAFFA GYULA.....	31
KETYKÓ ISTVÁN.....	101
KIS FERENC	21, 24, 25, 26
KOLUMBÁN JENŐ	97
KOOSÁN ILDIKÓ	40
KORIM LÁSZLÓ	73
KOVÁCS LÁSZLÓ (KOVYCS)	99
KŐ-SZABÓ IMRE.....	63
KÖVES JÓZSEF	114
KULCSÁR TIBOR	46
MAGYARY HUNOR	110
MÁNDY GÁBOR.....	115
MESTER GYÖRGYI	69
MOLNÁR G. KRISZTINA.....	96

MOSONYI KATA	16
NAGY BERTALAN.....	27
NAGY JÁNOS.....	106
NYAKÓ ATTILA	117
NYERGES GÁBOR ÁDÁM	18
ÖTVÖS NÉMETH EDIT	51
P. LESKÓ ÉVA	66
PAYER IMRE	19
PÉTER ERIKA	44
PETHES MÁRIA.....	52
REJTŐ GÁBOR.....	20
SÁRKÖZI LÁSZLÓ	103
SITKU RÓBERT	47, 48, 49
STANCSICS ERZSÉBET	50
SZ. PÓRDY MÁRIA	38
SZABÓ MÁRTA	65, 83, 109
SZEDŐ TIBOR	27
SZEGŐ JUDIT	30
SZOLLÁTH MIHÁLY.....	79
SZOLLÁTH MIHÁLY.....	59
TÁTRAI S. MIKLÓS	55
TÓTH-KURTZ MÁRTON	58
TRAUTSCH TÍMEA.....	117
UMHAUSER FERENC.....	71
VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF.....	84
VASADI PÉTER.....	17
VERASZTÓ ANTAL.....	80
VERRASZTÓ GÁBOR	82
VIHAR BÉLA	15
VIHAR JUDIT	11

A Dunánál, Dunaharaszti

Fotó: **FÁBIÁN MÁRIA**

BALOGH ÖRSE: *Dombok*, pasztell, 25x35 cm

BARANYI FERENC

NEM VOLT MÁS ÚT

id. Tatai Józsefnek

I.

A győztes hit papokkal érkezett
s csak szép szavakban jött vele az Éden,
ezért István s az áthangolt sereg
magát mosdatta Koppány szégyenében.

Így lett a rendszer életképesebb.
A túlszabott ígéretek fejében
levágott néhány túlhevült fejét
kivágott múltja ellensúlyaképpen.

Nem volt más út: az Istent félni kellett,
mert a megszerzett földön élni kellett
a jószomszédság kompromisszumában.

Ezért meg nem gátolhat senki abban,
hogy a pogány időkkel elsirassam
s a véreskező királyt áldva áldjam.

II.

Tűnődni már nem érdemes azon,
hogy testvérharcokban ki ölt először,
hisz mindenütt a búza és a gyom
versengve nő pártatlan anyaföldből.

Forradalom, ellenforradalom
volt itt elég. Nem képes vérözönből
kilábolni, csak az a hatalom,
amely övéinek is odadörgöl.

Önérdékét seholye látja rögtön
a sokaság – miért mentegetőzzön,
ki úgy csapott, hogy létre verte népét?

István időtlen trónján addig ül,
amíg viszonylag széttöretlenül
borulhat rá az augusztusi kék ég.

UNIFORMIS

Az egyenruha kötelez -
de meddig és mire?

Álcázhatja-e
lomb és bokor klorofill-fényű békessége
vadászó macskák szemeinek zölden villanó háborúit?

Igazolhatja-e
a rohamosan ritkuló elefántok
lenyűgöző szürkésége
az általános egérszürkéséget?

Falazhatja-e
az éjszakai sötétség alkalmi bársonya
a kámzsadaróc-lelkek eredendő feketeségének?

Magába moshatja-e a hajnalpír
a vesztőhelyeken virradatkor ömlő
ártatlan vér bíborát?

Az áldott nap ragyogása
s az átkozott arany csillogása
ugyanúgy vakíthat-e?

Az egyenruha kötelez –
de meddig és mire?
Csak addig, amíg a színnek és a szívnek
nincs egymással pöre.

S csak arra, amitől nem kell pirulnod
száz év múlva se.

Baranyi Ferenc: *Könyörgés apátiáért, Új versek*,
1987–1997, 2018.

<http://mek.oszk.hu/02200/02296/02296.htm>

VIHAR JUDIT

*Nan to iu
tori ka shiranedo
ume no eda*

*I do not know
What bird it was, --
But the spray of plum-blossom!
(R.H.Blyth)*

*Milyen madár volt?
Nem tudom, de a szilva
ágán a nyoma.*

A VÉRZŐ TORKÚ KÖLTŐ

Egyszerű és őszinte hangon, közvetlenül szól hozzánk Siki ebben a haikuban, mintha az olvasóval meghitten, négy szemközt beszélgetne. A hétköznapiok nyelvét használja, s emeli irodalmi rangra. „Nan to iu – I do not know – nem tudom” naponta többször is kiejtjük ezt a kifejezést, melyet egy szilvafaággal hoz kapcsolatba a költő. Száz esztendeje halt meg Siki, s ma mégis éppen olyan jól érthető, mint száz évvel ezelőtt. Tankái és haikui frissen ragyognak, nem porosodtak be a több mint száz év alatt.

Maszaoka Siki akkor robbant be az irodalomba, amikor a Meidzsi-restauráció idején a költők és írók legtöbbje az európai és amerikai líra korlátlan utánzásával volt elfoglalva. Költészeti módszere a *saszei* volt, ami azt jelenti: „életkép”. Ezt a közvetlen beszélt nyelvet használva bátran ki merte mondani, hogy a japán költészet ősi gyökereihez kell visszanyúlni, abból kell meríteni és saját korának igényeihez igazítva kell megszólalni rajta. S mondta ezt akkor, amikor a 31 szótagos tankát már rég elfeledték, s a 17 szótagos haiku is formáiba merevedett, és a sok-sok szabály miatt életidegenné vált. Siki tevékenysége forradalmat indított el nemcsak a japán költészetben, de a világlírában is: munkásságával újjáélesztette e halódó klasszikus japán műfajokat.

De ki is volt valójában Maszaoka Siki, akinek valódi neve Maszaoka Cunenori volt? Az 1867-ben Macujama városában született költő korán megtapasztalta a szegénységet. Apja ügyvéd volt a macujamai feudális nagybirtokon, s negyven éves korában halt meg, amikor Siki még csak hat esztendő. Rá, édesanyjára és két testvérére rászakad a szegénység. Nyolc évesen határozza el, hogy irodalmár lesz. S mindössze tizenkét éves, s már kínai nyelven ír klasszikus verseket.

Macujama, régi nevén Ijo, Sikoku szigetén fekszik, mely különös vidék. Burjánzó növények borítják, s a hegyekben az erdők mélyén szabadon élnek vadak, madarak, elűzött remetéik. Természetes szépségében pompázik a táj, olyan fák nőnek azon a vidéken, amilyenekkel máshol nem találkozhatunk. Ezen a varázslatos helyen játszódik *Óe Kenzaburó* Nobel-díjas regénye, az 1967-ben megjelent *Futtból-lázadás*: „Mintha egy mély szakadék alja futna a fejünk felett, húzódik a téli égbolt keskeny csíkja, a sötét falként összepréselt, örökzöldekkel sűrűn benőtt erdei út fölött. A délutáni ég lassan folyik el a magasban, színe megváltozik, egyre sápadtabb áradatként ereszkedik alá. Esteledik, mint kagylót a kagylóhéj, az óriási erdőt betakarja az ég. Rettenetes érzés fog el, mintha élve lenne eltemetve az ember. Bár erdőben nevelkedtem, mégis mindannyiszor, ha az erdőn keresztül jövök vissza a falumba, nem tudok elszakadni ettől a nyomasztó állapottól. Ez a lélegzetelállító állapot régen eltűnt

ősöktől öröklődik most már nemzedékről nemzedékre.” De nemcsak Őe ír erről a különös vidékről. *Nacume Szószecki* híres regénye, az 1906-ban megjelent „*A kölyök*” is itt játszódik, hiszen az író, Maszaoka Siki közeli barátja, Szószecki itt tanított a középiskolában s az ott tanító tanárokról mintázta regénye alakjait. Mind a két regényt alkalmam volt magyarrá fordítani, s e munkám során úgy éreztem, hogy ez a vidék a szabad és szárnyaló gondolatok szülőhelye. Régóta élnek irodalmi nagyságok Macujamában, s nem véletlenül nevezik a „haiku városának”.

Siki tizenhat éves, amikor felmegy a fővárosba, Tokióba, hogy az ország legjobb egyetemén tanulhassa az irodalmat. 1890-ben fel is veszik, de egy évvel korábban, huszonhárom évesen hirtelen vért köp. Tuberkulózist állapít meg az orvosa. Azon az éjszakán a következő haikut írja:

Lám, mintha egy kis
kakukk repülne épp most
nyíló virágra.

A kis japánkakukk – japánul *hototogiszu* egyrészt az a madár, amelyiknek dalolás közben vérszínű a torka, de ugyanez a szó, egy kicsit más dallammal tuberkulózist is jelent. Ennek a szónak az írásképét *sikinek* is ejthetjük. Ettől kezdve nevezi magát a költő Sikinek. Tudja, hogy fiatalon kell meghalnia, s a kór, mint egy motor hajtja egész élete során, hogy minél többet, eredményesebbet alkosson. Köztudott, hogy a tuberkulózis olyan betegség, melynek során a beteg fokozottabban érzékeny, szenvedélyesebbé válik, ki akarja használni azt a kevés időt, ami hátravan, élete gyertyáját mind a két végén égeti. Ez a megállapítás Sikire is érvényes. Rövid élete – mintegy harminchat év alatt – 18 ezer haikut ír. Többi költeményével, számos tanulmányával együtt összes műveit huszonkét vaskos kötetben adták ki. Szinte minden költői műfajjal próbálkozik sikerrel. Rendkívül ügyesen rajzol. Az országot járja, s útjairól útinaplókban számol be. Emellett irodalomszervezői tevékenysége is óriási. Még egyetemista, s már a *Nippon* című népszerű újság költészeti rovatát vezeti. 1895-ben a kínai-japán háború idején mint tudósító Kínába utazik, de hamarosan haza kell térnie, mert egészségi állapota rosszabbra fordul. 1897-ben Kijokudo Janagira megindítja a *Hototogiszu 'Kakukk'* című folyóiratot, melyben a Siki és tanítványai által szervezett Haiku Társaság haikui jelennek meg.

Siki a korabeli haiku sablonjait és sztereotípiáit elveti, élete céljának azonban azt tekinti, hogy megújítsa a hagyományos japán költői műfajokat. Egészen a kezdetekig kell visszanyúlni, vallja Siki. Nem a *Heian-kor* (794-1186) költői antológiájának a Régi és új dalok gyűjteményének, a *Kokinwakasú*nak kiművelt japán verseit kell példának tekinteni, az igazi forrás a *Nara-kor* (710-794) gyűjteménye, a Tízezer falevél, a *Manjósú*. Siki mondja ki először, hogy a tanka és a haiku egy töről fakad. Tevékenységének köszönhető, hogy 1900 óta ma is a *haiku* szót használjuk. Siki egymás után írja a haikuról szóló tanulmányait, melyek közül talán a legkiemelkedőbb a *Basó zacudan – Beszélgetések Basóról*. A művet a klasszikus költőóriás halálának 200. évfordulójára írta. Ebben elismerve a hatalmas tehetséget, megkérdőjelezte azt, hogy a nagy klasszikus költő költészetét kritikátlanul, a tekintélyelv alapján kelljen elfogadni. Basó hatalmas lírája mintegy ötöd részét tekinti igazi értéknek. Ez a tanulmány meghozta számára azt a lehetőséget, hogy egyre többen elfogadják, érzik, hogy szükség van a haiku megreformálására. Ha összehasonlítjuk Basó híres haikuját azzal a haikuval, amelyet Siki ennek utánérzéseként írt meg, rögtön megértjük, miről is van szó:

Basó:

Nacukusza ja

Cuvamonodomo ga

Jume no ato

Óh nyári pázsit!
Be sok vitéz alussza
Öledben álmát!
(Franyó Zoltán ford.)

Siki:
Nasi szaku ja
ikusza no ato no
kuzure ie

Körtefavirág
virít a csatamezőn
meg egy romos ház.

Míg a négy híres haiku-költő közül az első, Basó a csatában elesett hősök dicsőségét zengi, az utolsó klasszikus haiku-költő, Siki arról szól, hogy a háború korántsem dicsőség, hanem rettenetes pusztulást idéz elő, mely után romok maradnak. Siki e szavai ma is aktuálisak számunkra. Hol van már a régi korok patetikussága! Siki szerint az objektív hangnem sokkal fontosabb, s ez felel meg jobban a 20., és valószínűleg a 21. századnak. Basó helyett a másik két nagy haiku-költőt, a mindennapok költőjét, *Buszont* és az assisi Szent Ferenchez hasonlító *Isszát* tekinti mintaképnek.

Siki haikuiban megjelennek a modern világ képei, a modern élet lexikája. Például a következő haikuban egy pöfögő vonat halad el a szemünk előtt:

Kisha sugite
kemuri uzumaku
wakaba kana.

Robog a vonat
füst szalagja gomolyog
zsenge levélen.

Míg Basó haikuiból azt olvashatjuk ki, hogy a világmindenség örök, Sikinél az állandó változásról, mozgásról hallhatunk. Erről tanúskodik Siki következő haikuja:

In the evening breeze,
The white roses
All move.

Hasonlítsuk össze ezt a haikut az eredeti japánnal és német, magyar és orosz nyelvű fordításával.

Juukaze ja
sirobara no hana
mina ugoku.

Ó esti szellő!
A sok fehér rózsaszál
mind-mind hajladoz.

Im Abendwinde
Die weissen Rosenblüten
Erbeben alle.

Сумрачный ветер
бушует, качаются
белые розы.

A haikuban mindig az utolsó sor a meglepő csattanó, ebben a haikuban is. Látjuk magunk előtt a konkrét képet: esti szellő fújja a fehér rózsaszálakat, s utána a következtetés: *mina ugoku*, melynek pontos megfeleltetése: *all move* az angolban, s ez van a németben és a magyarban is. Ez a gondolat már az ókori görögöknél is felmerült: *panta rei*, minden mozog. Az orosz fordításban a fordító felcseréli a második sort a harmadikkal, ezáltal a fehér rózsák lesz a haiku végső kicsengése, így az eredeti haiku értelme elvész. Tehát a haiku fordításakor a sorok nem mindig cserélhetők fel.

S végül még egy haiku Siki tollából, amelyet az eredetivel együtt szintén öt nyelven mutatunk be. Nemcsak a mozgás, hanem az ellentétek szembeállítás is jellemző Siki haikuirra, hiszen az ellentétek még jobban kiemelik a mindennapi élet dolgainak tulajdonságait:

A single red berry
Has fallen
On the frost in the garden.

Akaki mi
hitocu koborenu
simo no niva.

ELLENTÉT

Mi fönység.
A kert fehér fagyalján
piros gyümölcs ég.

Wie doch voll Unschuld
Das kleine Gras den Tau trägt
Im Rot der Frühe!

– Смотри, красная
смородина упала
на белый иней!

A fehér és a piros szín, a hideg és a meleg érzékelésének ellentétén alapszik a haiku. A magyar fordító, a 20. századi impresszionista költő, *Kosztolányi* furcsa módon még címet is

ad a haikunak: Ellentét. Míg az angol, a magyar és az orosz fordító követi az eredeti ellentétet, a német fordító az első két sorban téli kertet fest, s csak a harmadik sorban jelenik meg a piros színű gyümölcs.

Siki, a vérző torkú költő haikui termékeny talajra hullottak. Költészetet megújító tevékenységének köszönhető például az is, hogy a millenium évében, 2000. augusztusában *Szusumu Takigucsi* irányításával a World Haiku Festival résztvevői ebben a modern szellemben London legszebb parkjaiban kicserélhették egymással haikuikat. Oxfordban pedig egy ódon angliai kastélyban ez a nemzetközi társaság a haiku jövőjéről, a 21. századi haikuról vitatkozott. 2010-ben pedig Pécsen, az Európai Unió egyik kulturális fővárosában, Magyarországon először volt World Haiku Festival, amelyen a világ minden tájáról, tizenöt országból megjelentek haiku költők, s szebbnél szebb haikukban énekelték meg Magyarországot.

VIHAR BÉLA

Megszakadva

A hiúság keresztfáján hánykolódom,
husomban szeg ég
és a csillagok egymásba harapnak, mint a kígyók,
kiáltanék: hagyjatok el háborúk, én a béke embere vagyok
kiáltanék, ha hallatszana;
szabadulás istene oldj meg engem,
csillapítsd le a tengert,
bocsáss el a próbából -
még magammal sem vagyok tisztában
és avval sem hogy milyen ember legyek
úgy lehet, hogy abba hagyom az írást is
és egy délután az utcán csak úgy magam elé mondom majd
porosan és egykedvűen
minek élek én...
és akkor le fogok ülni egy padra
és azt fogom mondani:
jobb a fának, mert az hallgat,
de én belülről ítéltem el
Éli Éli lama azavtani.

MOSONYI KATA

MÉDIA-FRESKÓ

A leégett erdők, falvak üszkös csonkjai
és az összeroggyant emeletes házak
kártyavárainak omladékai közt kecsesen
kotorász élelem után egy karcsú őz.
Valahol Ukrajnában járunk, vagy másutt
a világban, hol ár hullámok hullákat
sodornak az olajjal szennyezett óceánba.

Németországban ingyen kolbászáért
oltakoznak a vonakodók, egy szál sült
kolbászáért, mint a vurstliban.

Szlovákiában

Lottó-nyeremény várja, hogy föltúrd az
ingujjadat, és ez nem is saját ötlet:
kiváló plágium a világ vezető hatalmától,
irányítottan. Tüntetések. Autók kiégett
csontvázai, mint őskövületek hevernek
szerte.

Ezen az apokalipszisen a szem elidőz.

DISZTÓPIA

A térfigyelőkkel kezdődött
hazánkban is, nemcsak
a Big Brother felügyeli minden
lépésedet. A kínai elektronika
ebben élen jár. A nép megszokta,
nem is tiltakoznak. Mindenhez
lehet gyártani ideológiát. A bolti
beléptetőnél be kell szkennelni
tenyeredet, és mehet a shopping.
Úgyis követik, mit veszel le a polcról,
látják a zacskóban kenyeredet.

A fizetőeszköz hamarosan a
digitális valuta lesz, mely végső
felügyeleti rendszer, megszabja,
hogyan mit és mennyit, ez könnyen
programozható. Jó lesz a bankból
kimenteni a pénzedet, melyről azt
hitted eddig, hogy mindenható. Ám
Mindenható csak egy van, az Isten,
ennyi álnokság sem fog ki rajta, szemét
Ő is rajta tartja a zajló történéseken.

Előtérbe kerül a klímahistória,
az Oxford megyei Tanács már
tervezi az éghajlati korlátozásokat:
egy évtizeden belül a gázüzemű
autó nagyrészt fogságban, csak
az elektromos jármű lesz
elfogadható, elektronikus kapuk

zárják le a megszokott útvonalakat;
büntetik, ha egy területen túl
akarnál hajtani; jogaid rabságban.

Az USA elnöke már megszavaztatta
a kocsikba azt a gyújtókapcsolót,
mely leállítja az autót, ha a
tulajdonos netán túlhajtana
egy vidéken, a Kormány nem lesz
erre nézve sem engedékeny.
Orwell sok mindent előre látott,
már érzékelhettük a WHO-irányította
világot, mely megszabta mozgásodat.
S ha nem lesz digitális egészségügyi
kártyád, nem hagyhatod el otthonodat.

VASADI PÉTER

Mikrokozmosz^{*}

Velem van színültig tele a világ
a tenger arcom, föld a mellkasom
szakállam selymesen ringó parti nád
hajam az éj, tarkóm ezernyi csillagom

A porszem gömbje bolygórendszeremben
egy fűszálon már ezredéve járok
s mint betölthetetlen úr tátong előttem
az országút mentén egy keskeny árok

A milliós város apró véredényem
a sugárutak hajszálereim
szemem a Nap, forróságával védem
szép áramlástok, embersejtjeim!

És ma az utca rám fonta magát
Egy gyermek játszik, széthull a homok
idegen arcok suhannak rajtam át
Megosztattam. Én sehol sem vagyok.

* Kötetektől kimaradt vers.

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

Negyedév

Azt tudom, hogy szerdán délelőtt odament hozzád a Fruzsi, aki érdeklődik a holisztikus gyógyítás iránt, azokkal a szép ívű orrcimpáival. Főleg Szebeni Nándor ismeretterjesztő cikkeit szereti olvasni. És bámultad a seggét, végig, amíg lehajolt. Az irattartóért, amit levert. Tudom, mit jelent nálad az orrcimpa. Meg hogy milyen jól sminkel. Te ezt a Fruzsit megbasztad, én ezt tudom. Legalább fejben, akkor. Nem tudom, miért beszélsz ezekről. Szex után. Nem tudom, miért hallgatom. A Hajni a lovakat szerette. És ha káromkodtál közben. Lovas bögre. Lovas füzet. Két hétig nem ettél, miután ott hagytad. Lovas táska. Duci volt. Szerinted. Vártál türelmesen. Görnyedt is volt, nem fogyott. Ez zavart. És közben meghalt a bátyád. Gyomorrák. Te meg nem bírtál ránézni az ételre. Kivetted az egész évi szabadságod, aztán sírtál. Amikor december huszonnegyedikén is be kellett menned. Rá két héttel kezdett a Fruzsi. Az orrcimpáival. Nem tudom viszont, hogy mikor van a születésnapod. Nem tudom az anyád nevét. Nem tudom, hány éves volt a bátyád. De tudom a Hajnit. Kurva. Azt kellett mondanod neki, hogy kurva. Ribanc. Nem tudom, miben halt meg az anyád. A Fruzsiét igen. Amikor vigasztaltad. És nézted közben a mellét. Hogy milyen jól sminkel. Agyvérzés. Szinte ismerem a főnököd. Árpád, aki az extrém sportok szerelmese. Bejön az irodába, és beszél. Az extrém sportokról, közben buzerálja a cuccaitokat. Dobálta az Enikő plüsteknösét. A haldokló nagyanyjától van. Tudom, hogy akkor meg akartad ütni. Beszél fél-egy órát, mosolyog. És te közben végig meg akarod ütni. Aztán rákérdez. Gyakran azokra, amiket csak akkor osztott ki, amikor bejött. Aztán az extrém sportok. És mikor befejezi, miért nem vagytok már meg vele. Mert a bázisugrás. Meg a jégmászás. Meg az aszfaltszánkóra kell figyelni. Rafting. Ezzel megy el az ebédidőtök csütörtökönként. Amikor bent van. Amikor nincs, ejtőernyőzik. Szurkolsz. Hátha nem nyílik ki. A Fruzsi valamennyire hisz a lélekvándorlásban is, de bizonytalan. Szerinted dugnak a Norbival, aki a Kispestnek drukkol. De már rég nem néz magyar focit. Tudom. Csak a Kispest, ezt ordítja. Először a céges bulin. És azóta folyton. És dugnak. Szerinted. Kiestetek már? Ezzel jön be az Árpi. Röhög. Egyre többször, csütörtökön. És aztán a rafting. Tengeri kajak. Csütörtökönként lényegében nem eszel. Két számnyit fogytál. Negyedév alatt. Álmodban csikorgatod a fogad. Ezt nem tudod. Csak én. Délelőtt alszom olyankor. Te meg közben beszélgetsz. A portással, aki él-hal a pörköltért. De nem eheti. Zsidózik. Baj van az epéjével. Pornót néz lehalkítva. Munka közben. Nem kapcsol át, ha jön valaki. Direkt. Szerinted. Legalább négy perc. Néha hatot is elbeszél. Közben megy a pornó. Meg a zsidózás. Korábbi busszal kell jönnöd. Miatta. Buzizik is. Nem is tudja, hogy hívnak. Szerinted. Én nem tudom, hol születted. Tudom, hogy hányadik a Kispest. A Norbi mondja neked. Hetente. Csak egyszer voltál meccsen. A Hajnival. Barcelonában. Amikor az apja összeesett. Otthon. És megcsaltad. Egy hétre rá. Nem tudjuk a csaj nevét. Ittatok. Juli. Talán. Szereti a romantikus filmeket, és táncolni jár. Szőke volt. Festett, lenőtt. A bátyád egyik régi nőjére emlékeztetett. Szégyellted, mikor leesett. Salsáznai járt. Juli a bátyád nője volt. Ő talán Jutka. Kedden jött szembe veled. Hazafelé. Nem ismert meg. Szerinted. Arrafelé jár táncolni. Talán. Két utcányira van egy ilyen hely, tudom. Félig tudom, hogy ki vagy. De főleg azt, hogy szerdán délelőtt ment oda hozzád a Fruzsi, aki érdeklődik a holisztikus gyógymódok iránt. Meg a lélekvándorlás. És a Szebeni doktor cikkei. Ezt tudom a legjobban. Aznap reggel találtam csomót a mellemben.

Megj: Népszava, 2023. 04. 02

BAK RITA

Zsoltár

Évmilliók morájában ringok.
Tudom,
hogy a csillagok szikrázó csendje
figyel rám,
megvéd.

Isten már ismert engem
A föld mélyében,
eltervezte,
hogy művében jelen legyek.

Az anyaméhben
összegyúrta testemet,
megalkotta vérereim, végtagjaim,
szívem dobbanását.

Már akkor látta tetteim,
könyvem lapjait teleírta,
utam kijelölte
szent terve szerint.

PAYER IMRE

A pipacsoknál

Mintha köszönnének a pipacsok
az autóút mentén.
Igen, az ő hajlékuk itt van.
Ahol átsuhan, átrobog mindenki.
Perctöredékre.
Aranymorzsás napfény.
Rojtos-vörös a felhő. Ég az ég.
Figyel a kék csend.
Nemsoká fekete.
Talán egy angyal
láthatatlan karddal utat vág innen.
Panelföldrésről panelföldrésze.

REJTŐ GÁBOR

Identitás dal

Ülök egy felhőn, rázom a csörgőt
várom, hogy mikor lesz szerelem csütörtök
de attól tartok, hiába várom
süket és vak lett az identitásom.

Beleástem magam egy identitásba
most benne vagyok nyakig, kérem alássan
tán jön majd az Angyal, s megmondja a frankót
várom hát Sherlock Holmest, Poirot, Colombót.

De lehet sárkány, vagy maga az Ördög
ha boszorkány jönne, lenyomunk egy flörtöt
a lényeg, hogy kihúzhassam magamat végre
és ne nézzek görbén, se tükörbe, se égre.

Mintha legalábbis bűnös volna lelkem
(ha tudnátok, magammal mennyit pereltem)
bocsánat, hogy élek, ezer bocsánat
íme summája az identitásnak.

Valahol, valamikor, valami történt
lehúztam sokszor kilenchavi börtönt
még meg sem születtek, már meg is halok
hegyükre tűznek a fekete csillagok.

Százezer évről böködnek halálra
angyal lehettem, most szárnyaszegett árva
sebekben gazdag, házatlan, hazátlan
nyakamon a kötél-identitásom.

Nem lehet lesz másként, visszahív a tűz
az egyetlen, mi étellel-halállal összefűz
megtagadtam, s íme, minden hiába
az egésznek része az árnyék világa.

A tűz egyszerre láng és hamu
szerelmet haláltól nem lehet eloldani
az állítás, tagadás, és viszont
a szakadatlan szakadás okozhat tériszonyt.

Valahol, valamikor, valami történt
a szívemet, azt hiszem, kicsit összetörték
ityegek-fityegek kegyelemkenyéren
a maradék, a töredék töredékét élem.

Beleestem kérem egy identitásba
de segít a kényszer, a szégyen, alázat
lelkemen pányva, szorul a torkom
magamat a magból, mit kaptam, kihordom.

Vár az élet, a műlesikló pálya
rajta keresztek, ez a lélek tánca
miként a szerelem az életnek tárgya
ezért, mi másért jöttünk a világra.

Előbb-utóbb eljönnek az angyalok értem
fekete csillagokból lesz majd a vértem.
Poraiból föltámad a fekete sereg
és csatába indul, mind, aki szeret.

2023.05.31.

ELFELEDETT KÖLTŐK – KIS FERENC

KIS FERENC
(1908–1964)

A kép Kis Ferenc *Munka után* című kötetéből való; Magvető Kiadó, Budapest, 1965.

A versek írásmódja fenti kötet szerinti.

Kis Ferenc (1908–1964) Kassák Lajos szárnyai alatt, az avantgarde igézetéből nőtt költővé. Keserves, munkában és szenvedésben eltelt gyerekkor állt mögötte; a fiatal nyomdászt a felismert szociális igazságok, s a tenni, jobbítani akarás vezették az irodalomhoz.

Első versei az expresszionizmus és az aktivizmus jegyében íródtak: optimizmusát, a munkásosztály erejébe s a szebb jövőbe vetett hitét hirdették. Hamarosan rátalált saját hangjára is, mely az expresszionizmus robbanékony feszültségénél jobban megfelelt csendes, szelíd szavú, minden harsányságtól idegenkedő költői alkatának. Illyés Gyula és Erdélyi József, valamint József Attila példáján tanulva érlelte ki hangját s költői világképét. Idilli boldogságvágy s a kegyetlenül rideg jelen valóságának konfliktusa szikrázik a harmincas években született verseiben. A kétségbeesés kiáltalanságától a harcok elkötelezettség mentette meg: tagja lett az illegális kommunista pártnak s a munkásírók körének. Az 1942-es *Mérleg* című antológiában az ő versei is szerepelnek.

A háború évei újabb megpróbáltatások özönével sújtották a költőt. Hosszú katonai szolgálat után sikerült a szovjet partizánokhoz szöknie; a hazatérés örömet azonban családi tragédia, feleségének elvesztése, kéziratának megsemmisülése árnyékolta be. Felszabadulás utáni első versei mégis az újrakezdést, a megújulást hirdetik (*Hajnali ének*).

A költészet műzsája azonban egy időre cserbenhagyta, a költőt a felszabadult ország égetően sürgős tennivalói foglalkoztatták. Részt vett a demokratikus átalakulás embert s idegeket egyaránt felőrlő küzdelmeiben: a földosztásban, pártszervezésben, majd az alakuló közigazgatásban. Ritka ihletett perceinek tanúsága az a vékonyka kötet, amely 1953-ban jelent meg (*Csendes diadallal*), s visszamenőleg 1930-ig válogat verseiből. A magába zárkózó költő egészen az ötvenes évek végéig a feledés homályába merült. Ekkortól gyakrabban publikált, irodalmi esteken vett részt. 1960-ban ismét kiadta válogatott verseit (*Ami megőriz*). Népszerűsége tetőpontján távozott, korai halála az egész magyar irodalmi élet gyásza volt. A búcsúzóik közül legpontosabban Nagy László verse ragadta meg titkát (*A fekete költő*).

Kis Ferenc nagy tehetség volt, önmaga teljes megvalósítására mégsem jutott ereje. Bár Darvas Józseffel szólva „egyike volt azoknak, akik szét tudták feszíteni a munkásprovinciális korrólait, s akikben az egyetemesség költői igénye munkált”, verseinek, egész költészetének mégis mindegyre visszatérő alaphelyzete maradt a „munka után” szituáció: „Munka után üldögélek, nézem, / sokáig a csillagos eget” (*Zeng a dal*). Írói

létével sohasem tudott teljesen azonosulni, igazában nyomdász maradt mindig. Akkor is, amikor „Dalolhatna, mint az orkán, / szabadon a hegyek ormán – / hallgat mégis, mint az árva / madár, ha be van zárva” (*Az obsitos költő*). Mikor felocsúdíhatott volna a felszabadulás utáni megfeszített munka s az azt követő betegség szorításából, költői kibontakozását a sematizmus gyakorlata gátolta. Néhol ő is a deklaratív, bombasztikus frázisok, a kor költészete közhelyeinek zsákutcájába tévedt (*Könyvtárunk történetéhez I–II, Zeng a dal, Ars poetica*). Talán ezért is fordult a múlt, a példázat erejű krónika felé. Az epikai hangvétel, a csendes, lassú iramlású, részletesen leíró múltidézés költői alaphelyzete amúgy is közel állt hozzá (*Igazat meséljél!*).

Felszabadulás utáni terméséből jól egybefoghatók lazán összefüggő önéletrajzi ihletésű versei. Az *Életrajzomból*, az *Édesapámról*, az újraírt *Árvák I–V.* és a *Csendes diadallal*, az *Életrajzomhoz I–III*, a *Számadás 1–12.* és a későbbi *Újra otthon 1–12.* nem rendeződött ugyan szerves versciklussá (közülük több töredékben maradt), de összetartja őket az Illyés Gyulát követő-folytató lírai-epikai hangvétel, az életút példázattá emelésének szándéka. (Nem véletlenül ajánlotta egyik versét neki Kis Ferenc.)

1957-től, jó néhány év csendje után, ha ritkán is, de ismét megszólalt a költő. Gyengéd, szemérmesen visszafogott hangú Anna-versei, ironikus-játékos megnyilatkozásai új színeket visznek lírájába. A maga nemében kitűnő például, a *Kotlik a költő*... Tökéletes ritmikájával, a nehéz materiát játékosan mozgó fölényes-látványos rímelésével József Attila *Születésnapomra* című versének bravúrait ismétli meg. Ám a vers egyben ironikus önportré, irodalmi helyzetkép is, és üzenet fiatal poétáknak a mesterségbeli tudásról. Ugyancsak emlékeztet egy nyolcsorosra is, amelyben a pályatárs és barát Benjámin László szerint „A lényegyet mondja ki ...: az a költő, aki – ötven vagy ötszáz versében – világot teremtett. És Kis Ferenc, harminc nehéz esztendő megpróbáltatásai között, megteremtette világát.”:

Szomorú a naplemente,
mint a véres huszármente –
alkonyatkor olyan fáradt
vagyok, mint a megfejt állat –
szerszámosládámon, gépek
csöndjében úgy üldögélek,
ahogy ült a világ frissen
ácsolt küszöbén az Isten!
(*Munka közben*)

Világképeinek, egyéniségének kettősségét József Attila szavaival jellemezhetjük: „... kemény lélek, ... lány képzelet!” Kis Ferenc kemény, harcos helytállását lággyá, lebegővé tudja oldani az otthont, családot, békés, tiszta hangulatokat teremtő képzelet.

A család meghittsége, melege a kisgyermek figurája még politikai, harcra buzdító verseibe is belopakszik (*Márciushoz*). Képei gyakran idéznek friss, falusi hangulatot, a paraszti munkát s a természetet, de azt is mindig emberméretűre hangolva, saját belső köreihez szelídítve. Látásmódjában, világérzékelésében volt valami a gyermekek és a mesehősök ősi tisztaságából, kikezdhetetlen hitéből.

Sajátos módon még a sematikus szólamokat is úgy tudta versbe foglalni, hogy elvesztvén bombasztikusságukat természetes, magától értetődő őszinteséggel csengtek. Költői magatartása nem naiv vagy naivságot tettető, hanem tudatosan vállalt és sajátjává lényegített

(*Ötvenedik születésnapomra*). A jóság és tisztaság költője volt, „az igazságnak nem udvarlója, gyermeke” – ahogyan pályájának kezdetén vallotta magáról.

Formavilága nem mondható változatosnak, de az általa választott és ismert területen tökéletes biztonsággal mozgott. Legkedveltebb versformája a magyar keresztrímes alexandrinus; mindig eredeti rímei, finoman megoldott enjambement-jai, nagy erejű, érzékletes képalkotása igazi formaművésszé avatták. Aprólékos gondnal, a formai tökéletességre áhító mesterember módjára közeledett a költészethez; folyamatosan csiszolta, tökéletesítette műveit (összegyűjtött versei között ezért szerepel ugyanaz a darab kétszer is). Mégsem érződik rajta a műgond, az erőltettség, a szavak magától értetődő természetességgel töltik ki nála a kötött forma kereteit; versmondatainak lejtése, ritmusa a prózai elbeszélő, mesélő természetes lélegzetvételét követi. Életműve, torzó voltában, befejezetlenségében, töredékességében is a munkásköltészet nagy teljesítménye

<http://www.mek.oszk.hu/02200/02227/html/02/429.html>

„ÉDES ANNA”

Álmosan jár, de ébren alszik ő,
mert álmodni se hagyják az urak —
dézsatündérnek, repedszarkúnak
csúfolja őt a festett úrinő!

Hajnal van még, de máris dolgozik,
édesden épphogy aludott néhány
órát — az árva kis cseléd lány
még sose látott színházat, mozit!

Cipőt pucol a konyhaküszöbön —
az úrfinak is előreköszön,
de riadt szemét büszkén süti le!

Ha énekel, mintha édesanyám
eperízű, mély hangját hallanám
s tudom, hogy éppúgy dobog a szive!
(1933)

ESTI DAL

Munka után, holdas
este, mint a vénnek,
nézem a hatalmas
világmindenséget —
körülöttem ocsmány
hőrcsög-világ, inség,
fölöttem meg boldog
csillagtestvériség!

Boldogságot, békét,
szép testvériséget
látok én, ha munkás
jövendőnkbe nézek —
szabad földön együtt
zengi majd a lélek
örömét s a munka
szépségét az ének!

Csillagomat, Észak
csillagát az égen,
kicsit bölcsen, kicsit
meghatottan nézem —
sírom felett csillag
hirdesse majd rólam:
munkásköltő; népem
éneke voltam!
(1936)

ELFELEDETT KÖLTŐK – KIS FERENC

AMI MEGŐRIZ

A tornácon, ahol a hangyák
esőt jósolnak, üldögélek —
találgatom, hogy meddig élek,
az embert élni meddig hagyják!

Harminc évig, ó élet, tőled
mennyi jót, mennyi szépet vártam —
mindig szemedbe néztem bátran,
ma sem futok el én előled!

Bizonyosság ezer hegedő seb,
váltakozva voltunk erősebb —
sokat vertél, sokat kibírtam!

Ez a bizonyosság megőriz tán
piszkos gödreid felett tisztán
népem szívében s lent a sírban!
(1938)

HÁBORÚ

Szárazföldön és tengeren
dühöng a vész, a téboly —
ágyú dörög a hegyeken
s a felhők közül melegen
párolgó embervér foly —
mészárolják az elképedt
mezőkön egymást a népek
s mert esztelen a kényszer,
papok butitanak ésszel!
(1942)

CSENDES DIADALLAL

Mikor Horthy véres kézzel, esztévesztett
rablóbandájával kormányozni kezdett —
Kellermann tanár úr nagyfiú lett, menten
megvert, kidobott az iskolából engem.

Tizenkét éves se voltam, mikor bőszen
Mátészalkán nyomdász inasnak szegődtem —
„büdös inas” volt a nevem, és az ágyam
tetves szalmazsák a műhely pitvarában!

Szégyelljem? nem az én szégyenem, hogy sokszor
vakaródtam, rühes lettem a piszoktól —
inastársak tréfás hangon vigasztaltak:
„Viszkető csillagok milliója rajtad!”

Csillagfényes nyári estéken, ha árva
fejem ledől csontos vállam vánkósára —
látom magam, egész múltam eszembe jut,
korbácsütés nyoma hátamon a Tejút!

Sokat, nagyon sokat szenvedtem, de könnyek
nélkül viseltem, mert másnak se volt könnyebb —
mások alatt persze nem a kevés tétlen
naplopót, de népem nagy családját értem!

Csúnya volt, de szépen múlik az éj, távol
kakas kukorékol torkaszakadtából —
győztesen mosolyog keleten a hajnal,
mosolygok, lelkemben csendes diadallal!
(1951)

ELFELEDETT KÖLTŐK – KIS FERENC

AZ OBSITOS KÖLTŐ

Fáradt, mint a vén csataló
(volt harcban része bőven),
nehéz a szíve, mint só
s szomorú, mint a vontató
gőzös a kikötőben!
Dalolna, mint az orkán,
szabadon a hegyek ormán —
hallgat mégis, mint árva
madár, ha be van zárva!
(1952)

KEVÉS SZÓVAL

NE FŐNYEREMÉNYT!

Ne főnyereményt — hazát nyerjek!
Harcban ne én — az Eszme győzzön!
Átkozzon meg a béna gyermek,
ha a kondérnál megelőzőm!

EGY DEPORTÁLT KISFIÚ EMLÉKÉRE

Úgy dobott Téged — életed hajnalán —
Horthy Miklós a hitleri karmokba,
ahogy orgyilkos strici elé dobja
mocskos pénzét a részeg utcalány!

HOLDAS ÉJJEL

Ha forgolódom jobbról-balra
s fáradt szememre nem jön álom —
anyám mosolyát érzem barna
fürtökkel ékes koponyámon!

EMLÉKSOROK

Ezerkilencszáztizennégyben —
hatéves falusi gyerek —
büszke voltam huszár apámra
s szégyenkeztem, hogy jó anyánk
mindig sír, folyton pityereg!

NÉKEM A NŐ

Mindig szépet, mindig jót akartam,
tisztességes munkáséletet —
nékem a nő keble kitakartan
úgy szép csak, ha csecsemőt etet —
mert télen is a szűzi hólepel
alatt a termő föld magot nevel!

BOLDOGSÁG

A tó tükrében lépesmélet
csurgat a nyár, az aranyló nap —
s a vízben boldog szívverések,
ezüst halacskák játszadoznak!

EGY NAPLOPÓHOZ

Békés ember vagyok, de nem félek,
ütni is tud kezemben a bot —
nem ember, de csúszó-mászó féreg,
tolvaj vagy, mert lopod a napot —
s mert kenyerünk javát etetted,
sírsz, hogy mi megdolgozzunk helyetted!

HÁBORÚ ÉS BÉKÉTLENSÉG

Fillér volt egy emberélet,
egész vagyon egy fél sütőtök —
s a forró láz alig ért véget,
a hideglelés megkezdődött!

A BÉKEHARCHOZ

Külső ellenég, belső latorság
sohse hagyták békén e hazát —
harcmező vagy sírkert volt az ország
jogtalan nép védte igazát —
most, a szabad nép ne védené két
pogány közt az életet, a békét!?

AZ ÖRÖMKATONA

Álmában golyószórót markol
s kéjjel suttozja: Rajta! Rajta! —
a sváb mocsárláz után angol
hideglelés vett erőt rajta!
(1955)

ELFELEDETT KÖLTŐK – KIS FERENC

KOTLIK A KÖLTŐ...

kotlik ugyan, de nagy eset,
ha költ, ha ír egy keveset,
ódon
módon

dörögnek rá a nagy szavak,
hű szívéen mégse lesz a vak
hurra
urra

egy istene, egy ura volt:
a viharvert, a megrabolt
ember
tenger

Húsz évig füstölt a bivaly
éjszakában, mint a vihar
lámpa
lángja

de annyit marta a kígyó,
hogy csoda lenne, ha kígyó
gyulna
s gyulna

nemcsak a csókos, a hamis
asszony, de szuronyroham is
csalta
marta

kétszer döntötte egyszoba
konyháját gonosz, ostoba
bomba
romba

embertársát most ő lövi,
hátlütője Bölönyi
Györgyül
dördül...

holott csak egy az óhaja,
hogy idejét mint a Haza
bölcse
töltse

hogy daloljon, ha kedve van,
mint aki hű nő s tele kan
csóbol
csókol

hogy ne bántsa se hó, se fagy,
ha az asztalfőn Fenenagy
sógor
trónol

hogy mindennap tyúkhúst egyen
s hogy Györe Imre ne legyen
hiu
fiu

mert nagy a vak tyúk gyönyöre,
ha rákap egy-egy Györe
Imre
rimre

de ma már bölcsen vigadunk
s Aczél Tamásnak nem adunk
babért
babért

pénzmag se hull a kanveréb
elé — a tyúxar is elég
drága
trágya

a mocskos vers, a rossz regény,
gasztett a lélek kéregén,
irka
firka

e vers, ha nem is műremek,
hű árnyáka az Énekek
Ének
ének!

AJÁNLÁS:

Ha megharagszol rám s verse
imre,
cipóra verem a szádat
Imre!

ALÁÍRÁS:

ezt a verset nem valami bérenc
költő írta, hanem a kis férenc!
(1957)

ANNA SZÜLETÉSNAPJÁRA

Negyvenhárom éve élsz, de nékem
frissebb vagy, mint a nyíló virág —
télidőben, lámpátlan estén
napmeleg vagy, fényes napvilág —
ötvenéves elmúltam, de jobban
szeretlek, mint kisfiúkoromban!
(1959)

EGY HARAGOSOMHOZ

*aki történetesen — és természetesen —
József Attilára is haragudott.*

Haragszol rám, öt éve haragszol —
árulónak tartasz engemet!
Hazug szádból a lélekharang szól —
gyászhuszár, ki gyász nélkül temet!
Gyűlölöd a költőt, mint a vak sors
s véres kézzel — drámájának tapsolsz!
(1961)

SZEDŐ TIBOR

Szíved hárfáján

Pár órába gyűrt találkozás,
testünket elragadó tömegvonzás.
Mint huncut fény, kezed
motoszkált arcomon,
sóhajod csónakja
ringott ajkamon.

Szél kacarászott velünk,
egymásba olvadt lelkünk.
Kémleltem csillogó szemed,
füledbe súgtam neved.

Mint megrészegült szó, úgy
botladozott tekintetem rajtad,
szántotta kezem kócos hajad.
Napfény mártotta ecsetét csókomba,
hűségemet adtam Neked zálogba.

Zalaegerszeg, 2023. május 20.

Árványhaj, Zemplén

Fotó: **NAGY BERTALAN**

FELLINGER KÁROLY

Ez ok júniusban

CSEND ÉS NYUGALOM

Versek finn festők képeire

ELIN DANIELSON-GAMBOGI:
Naplemente

A naplemente
elvakítja a nő szemét,
akinek kezében
könyv lapul.

Ha ilyenkor kinyitja a könyvet,
a hold kitárja ablakát,
amin beragyog
a lemenő nap fénye.

ALBERT EDELFELT:
Párizsi szépség

Mielőtt elindulsz,
ne nézz visszafelé.

Ha visszanézel,
elfelejted,
honnan is indultál.

AKSELI GALLEN-KALLELA:
Fiú varjúval

Nézi a varjút a fiú.
Mintha egy tükör
mögé látna.

Egy hálósobai
tükör mögé,
ahova a gazdag gyerekek
szívesen elbújnak
bújócskázás közben.

PEKKA HALONEN
Léknél

Lék van a befagyott tavon,
benne mossa fehér
lepedőjét, párnahuzatját
a vacogó asszony.

Vigyázni kell a lepedővel,
mert kimosható;
szappannak megteszi
a csend és a nyugalom.

VILHO LAMPI:
Önarckép

Elszáll a füst
az égő cigarettából.

Az ember azt hinné,
aki szipkát vesz szájába,
az vigyáz az egészségére,

mégis egy hídról
vetted le magad a
jeges Oulujoki
folyóba,
lemosva kezeidről
a festéket,
a rád ragadt tapasztalatot.

Csak két hónap múlva
találták meg a tetemed,
akkor jött el
az olvadás ideje.

HELENE SCHJERFBECK:
Tánccipő

A kislány beköti
lábán a hófehér
tánccipőt.

Pontosabban,
felvonná a másikat is,
de a festőnő
nem engedi,

azt kéri tőle, maradjon
mozdulatlan.
Hogyan is tudhatná
a kislány,
hogy akinek modellt áll,
négy éves korában
leesett a lépcsőn,

és csípője
súlyosan megsérült.

HORVÁTH HOITSY EDIT

Fekete dal

Az éjjel jött két fekete úr,
megmérni koporsóm hosszát,
én mondtam nekik: „Felesleges!
E roncsot majd elhamvasztják.”

És hoztak hosszú leplet is,
síkos, fekete selymet.
Én mondtam nekik: „Felesleges!
Tenyérműi épp elég lesz!”

Fekete baldachin volt az Ég,
kigyulladt rajt’ fekete fáklya,
a hold – a Hold is fekete volt,
fátylas, szomorú lárva.

Hajamban fekete denevér
csüggött vérszínű szálon,
holt szeme-karma arcomon:
ő volt a rémem, az álmom!

Mint hollók, a két úr visszajött,
károgtak fekete ágon.
Én mondtam nekik: „Felesleges!
Még nem jött el az én halálom!”

Csak nézett két cilinderesem
– a tolluk akár a gérokk –,
néztek mereven, tűzvörösén,
mint feladattudó hóhérok.

És azóta ragyoghat nappalom,
két öröm itt feketén gubbaszt:
két fekete folt, két varjú-árny
– tőlük a rémület zsibbaszt.

Ők lettek jelenem és jövőtelen
életem mottói, ketten,
csak intenek, s percre sem feledem,
hogyan szüntelen „oda” igyekszem!

SZEGŐ JUDIT

Olykor az Úr korán temet

Homlokom ráncai mögött álltok, tudom!
Vak szemgödrötök rám mered.
Ifjúságunk együtt baktatott az úton.
Olykor az Úr korán temet.

Felhő takarja a megifjodó holdat.
Árnyjáték száll a táj felett.
Nélkületek kezdődik már rég a holnap.
Olykor az Úr korán temet.

Sápadt arcotok fel-feltűnik az éjben,
S álmot rám simító kezek.
Valóság ez, talán, időben és térben...
Olykor az Úr korán temet.

Emlékeimbe sétálgattok ki és be.
Létetek egy régmúlt szelet.
Tudom, érzem, találkozunk még, nincs vége...
Olykor az Úr korán temet.

KARAFFA GYULA

Keserű léptek...

(Gelencsér János Kocsmarajz 5. című képéhez)

Sose volt nyugtom, a csavargáson járt az eszem,
és a lányok szoknyája alá lestem rendszerint.
Csóró voltam mindig, csöves, mert sosem volt „kesem”,
nem ismertem Kádárt, nem olvastam Sztálint sem Lenint.

Istent se féltem. Emlegettem gyakran a faszát,
mikor elkapott a hév, a harag, a gyűlölet,
s ha néha templomba mentem, csak néztem az atyát,
és elhallgattam előle az összes bűnömet.

Aztán egyszer hogy, hogy nem, egy könyv került eléem,
valami Pilinszky írta bele a verseket.
Megütött! Egy zavaró gondolat nyilallt belém:

Most lett nehéz az életem, akár egy hegymenet,
most tanultam meg járni – angyalok gyűltek körém –,
és meg sem akarok állni. Csak megyek, csak megyek...

Forrás:
Karaffa Gyula „maradanDOKKja”:

GUTI CSABA

A sírásó

Mindig hűvös volt nála és csaknem sötét. Néhány gyertya haldoklott csupán a kamrában, ahogy apró lángjukat fojtogatta az egyre feléjük tornyosuló viasz. Soha nem oltotta el őket, hagyta végigégni mindet, ha már egyszer szikrát adott nekik.

Éjjel dolgozott. Mindig csak éjjel. Nem akarta kiadni végső titkukat, amiket a távozók akkor árulnak el, amikor az utolsó gondoskodásra váraкоznak az arra hivatott kéztől. Nem tartoznak azok a pillanatok senkire, rá sem, tudta azt jól a sírásó maga is.

Hallgatott hát folyton, hallgatott örökösen. A vigaszra szorulókat támogatta csupán néhány együtt érző szóval, s imádkozott, hogy mindenki meglegelje a helyét a világban.

Csakúgy itt, mint odaát.

Odalent azonban, amikor leszállt az éj, mégis megsaporodtak a szavak.

Odalent, a kamrában morajlás hallatszott. Suttogások, bánatos szavak, olykor kedélyes mondatok.

Hozzájuk beszélt.

A holtakhoz.

„Hogy is lehetne minden nélkül elengedni valakit?”

A bent rekedt gondolat megüli az ember lelkét, nehéz lesz, mint a kő. S ha az embert elnyeli a por és a sár, a rendezetlen szavak megkopogtatják a koporsófedőt. Nem hagyja pihenni azt, akit eltakar. A sírásó hát beszélt hozzájuk, egyre csak mondta, amit úgy gondolt, el kell mondania. Tudta, hogy az egyetlen válasz a hallgatás, mégis megnyugodott abban a lélek.

Hosszú az út az ismeretlenbe, bizonytalan, zavaros.

”Kell egy mankó!”

Hitte, hogy mindez számít.

Számít, mint ahogy minden más is, ami kegyeletet adott nekik.

Tette hát a dolgát, tette rendre csak. Ha kellett borotvált, haját font, inget vasalt, cipőt pucolt, énekelt, ha úgy esett, hát mesét mondott.

Az élet nem mindig igazságos, bár lehet, semmit sem tudunk róla.

Bába volt ő, átsegített, útravalót adott.

Aztán hajnalonként, amikor még csak sejteni lehetett, hogy a súlyos párák verejtéke alatt egyszer csak megszületnek az első napsugarak, a sírásó kiment a kertbe, csákányt vitt magával, ásót és lapátot.

Csönd volt odakint, magasztos csönd. A madarak sem fütyültek, kinek is daloltak volna? Az ág nem rezgett, a szél is csak finoman cirógatta a fejfák ráncos testét, hárfázott rajtuk egy szomorú dallamot. A sírásó végignézett a szívet szaggató renetegen; maga ültette mindet.

„Csemetét a csemetének!”

Hitte, hogy van valami odaát, egy élet nem elég semmire. Vég és mégis kezdet.

Sohasem siratott, csak elengedett. Pompa kellett hozzá, s ő megadta azt.

Ezt látta, amikor végignézett azon a kopjafákkal teletűzdelt maroknyi földön. A szíve megtelt szeretettel; így gondolt rájuk.

Kézbe vette az ásót. miután nagy gonddal kimérte a helyet. Szinte esdekelt a földhöz, amikor lenyomta a szerszámot. Puha volt minden mozdulata, nem is ásás volt az, ahogyan nagy gonddal, kiemelte a rögöket. Mintha csak az ágyat készítette volna elő valakinek. Sosem állt meg közben, úgy gondolta, nem illik megszakítani a szertartást a földi gyarlóságok miatt. Szertartás volt az, ahogyan az egész élete.

Még nem volt reggel, amikor készen lett. Nagy lett a kupac a gödör mellett, hideg volt a mélye és nyirkos, de a sírásó csak mosolygott.

„Meleg lesz az, és puha, mire eljön az idő!”

Úgy lett.

A sírásó tudta azt. Pontos volt, mindenben az.

Hogy is lehetett volna másként?

Aztán csak hallgatta a búcsúztatót, a család zokogását. Szeretett volna odarohanni, megragadni a kezeket, és belemondani a szemekbe, hogy mindez csak a kezdet.

De nem tehetette. Hogyan is tehetett volna? Vértett akkor a szív, fel kellett azt itatni. Az idő arra való. Kell, hogy teljen, még ha sebeket ejt is minden eltöltött pillanata.

Még beszélt a pap, amikor a sírásó legurította az első rögöket a lapátról. Mintha szárnya lett volna mindnek, úgy érkeztek azok le. S a sírásó tette a dolgát megint csak, és a kupac földből hamarosan semmi nem maradt.

Tavasza volt akkor, virágba borult minden, tündökölt a hant is. Szép volt, mégis keserű, mint az epe. A sírásó nem érezte azt. Mielőtt maga is elment volna onnan, egy követ rakott a sírra. Szép volt az a kő, éke a hantnak. Ez volt az utolsó, amit tenni tudott érte, amit tenni tudott értük. Aztán állt még ott egy darabig, majd maga is elballagott.

Mindig ő volt az utolsó.

Évek teltek el, lassan elfolyt egy élet. A sírásó lapátja is erősen megkopott, a háta meggörbült, erejét darabonként belerakta minden egyes sírba. A kedvét is mintha lassanként ellopta volna az idő. Nyugtalan lett, nem lelte helyét, egyre csak a temetőket járta, fürkészte azt. Deres volt akkor a határ, ropogott a talpak alatt a fű, mintha csontokon járt volna az ember. A sírásó mégis örökösen a fejfák között bolyongott.

S akkor hirtelen megtorpant. Egyre csak nézte azt az apró helyet, ami a temető legszélén szorongott. Olyan volt az a földcske, mint a sokadik gyerek, akinek csak az jár, ami a többitől megmaradt. Az a kicsi mégis boldogságot adott neki. A jégdaras pelyhek, mintha egyszerre olvadtak volna le az arcáról, hogy előhívják a régen látott mosolyt.

S a sírásó dolgozott. Dolgozott, mint mindig. Talán még többet is, bár maga sem tudta, hogy honnan van ahhoz ereje. Valami hajtotta őt belülről.

Azon az estén egy inggel többet vasalt ki, szép volt, ránc nem csúfította. A sírásó vállfára tette, egy tetszetős nyakkendő font a gallérja köré. Az azt követő órákban többször arra sétált, simított rajta egyet-egyet, vagy csupán reá tekintett. Gyönyörködött abban a szem. Másnap egy zakót vasalt ki és egy nadrágot. Kihelyezte azokat is az ing mellé, oda, ahol a por nem érhetette őket.

Koporsót készített. Az elsőt, amit a saját keze rakott össze, mégis haladt a munka, hisz ezernyi látott már. Reszketős kezeiből olykor kihullott a szög, nehezen találták azokat meg a vízenyős szemek. Talán egy hét is eltelt, mire minden deszka a helyén volt. A sírásó elégedett volt a munkájával.

Aztán csak várt, és közben tette a dolgát, mint az életében mindig. Majd egy alkalommal, amikor úgy érezte, hogy üresen is reszket a kezében a lapát, és a tüdeje majd megszakad a munkában, tudta, hogy nem kell több „ágyat megvessen” többé.

Egyet csak.

Sötét volt az éjszaka, a holdvilágot elnyelték a felhők, csillagok, mintha sose ragyogtak volna. A sírásó a szekrényhez ment, még akkor is ott lógtak rajta a ruhák, amiket annak idején rendbe rakott. Magára húzta azokat türelemmel, nagy odafigyeléssel, mint amikor fontos helyre hivatalos az ember. Aztán elindult, mert mennie kellett.

Ő éjjel dolgozott. Mindig csak éjjel.

A titkok miatt.

Elvitte azt a faládát is, amelyet maga készített. Görgőt rakott alá, kötelet vetett elé, úgy húzta azt, mint a szánkót. Szerszámot rakott belé; csákányt, lapátot és ásót. Súlyos volt annak a faládának, az út pedig göcsörtös, mégis oly simán és hangtalan haladt a sírásó, mintha csak a levegőben járt volna.

Alig múlt éjfél, amikor a temetőkerthez ért. Ott állt a maroknyi kis föld mellett, aminek a látásába egykoron oly mélységesen megnyugodott a lelke. Mielőtt kivette volna a szerszámokat, letérdelt, és megcsókolta azt a helyet. Nem érezte akkor, hogy a csontjai majd beleroppannak a mozdulatba.

Aztán hozzálátott. Lassan, módjával; mindig is úgy tette. Közben dúdolt, halkan, reszketősen, ahogyan csak az igazán vének tudnak dalolni.

A kedvence volt az a dallam. Sokszor énekelte korábban is.

Hajnal volt már, amikor végzett a gödörrel. Szétnézett maga körül, érezte, hogy jól sikerült az a munka, igazán jól. Elmosolyodott. Létrát vett elő, kimászott, majd megszemlélte azt a gödört odafentről is. Húzta a mélység, mintha meg akarták volna ölelni a lenti rögök.

A sírásó még mindig mosolygott.

Kötelet vett elő, a láda alá rakta, és leeresztette azt. Fönről nézett alá.

„Mint egy ágy! Épp olyan!” – gondolta.

S a sírásó fáradt volt. Mérföldetlenül fáradt. Soha annyira elnyűttnek nem érezte még magát. Gondolta, alszik egy kicsit.

Ismét leászott, végigsimított a finoman elmunkált deszkákon, és elterült rajtuk. Jó volt azokon megpihenni. Egy fáradt mozdulattal megmarkolta a koporsófedőt, és magára húzta azt. Sötét volt, igazán sötét, oltalmazó, valahogy mégis fényességes. A sírásó bátran ment elébe.

Becsukta a szemét.

Sötét volt a síron túl is. Igazán sötét. Már hajnal volt, de mintha soha nem akart volna megvirradni. S egyszer csak szél támadt. Nem volt nagy az a szél, de mégis járt a levegő erősen. S az a szél dúdolni kezdett egy dallamot, ahogy a kopjafák között járt. A sírásó kedvenc dallama volt az. Zúgtak, harsogtak a fejfák, beleremegett abba a lélek, lehajtották fejüket a virágok is a sírokon.

Ilyenkor így szokás.

Hallgatni, és emlékezni.

S a dallam csak zúgott, a szél játszott a fejfákon szüntelenül.

A szél volt az valóban?

Ki tudja? Az egy világ. Odalent meg egy másik, amelyet nem ismerünk.

Aztán, amikor a lehangosabban szólt a dallam, a föld megindult a temetőkerthben. A sírok ékei, a sírásó ajándékai görögni kezdtek. Szépen, lassan, ahogy ilyen helyen menni illik.

Hűvös volt, mi több; hideg. Reszketett a fákon a falevél, behártyásodott a víz a virágok tövében.

S a kövek csak görögtek, nem tudni, mi hajtotta őket, de egyre csak mentek a sírásó hantja felé. Ott sem álltak meg, hanem finoman behullottak a gödörbe, mintha nem is kövek lettek volna, hanem tollpihék.

A koporsó fedele egyszer sem koppant, a kövek mégis gyülekeztek azon. Egyik nyugodott a másikon, mígnem elfedték a hantot, elfedték az öreg mester szerszámait, eltemették a létrát is.

Akkor lett csak reggel. Akkor, nem előbb.

Magot fújt arra a szél, virágmagot. Az első sugarak kikeltették azt, harmatcseppek öntözték meg a tövét.

S a virág nőtt. Egyre csak nőtt. Mire a nap tündökölni kezdett, már teljes szépségében pompázott. Dísz volt az annak a hantnak.

Szép volt az idő. Hosszú hónapok után újra szép. Valahol a határ közelében, a temető felől mintha felkacagott volna egy gyermek, egy aprócska élet.

De lehet, hogy csak a szél játszott a fejfákkal.

DOBROSI ANDREA

Születésnapodra

Övenöt szál a gyertya már,
nem kell hozzá matektanár,
elég
e lét.

Abban pedig egyszer élve
metszetének lettél része,
egész
merész.

Mert rám vetetted a szemed,
mint piára az alkeszek,
tettem
vettem.

Lassan két év ketten s külön,
volt itt öröm, némi ürm,
laca-
faca.

Lájkokgatunk, ez a módi,
Messengeren irogatni,
tisztá
fricska.

Annyi titkot rejt a jövő,
titok nélkül idegölő,
marad
a nagy,

az egyetlen és bárhogy.
Meglelhetnének boldogságot,
ránk fér
már rég!

Tudd, a szívem csak a tied,
nem csak század, nem csak tized,
ne üzd,
betűzd!

Bár nem vagyok Micimackó,
kinézetre kicsi tacsó,
de még
derék.

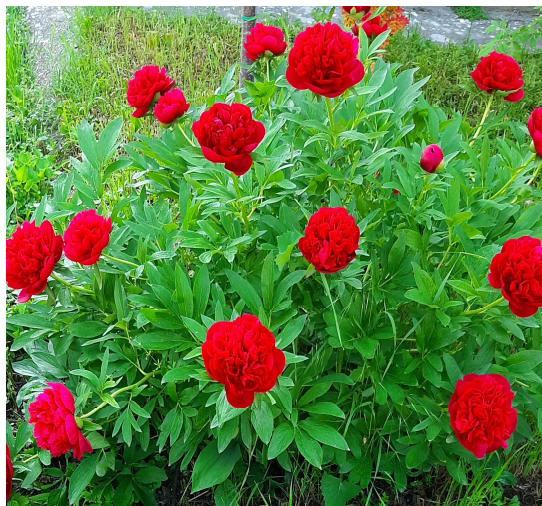
Sírig együtt, addig szeress,
szól huszonnyolc karakteres
esem-
esem.

Gumiszálon

Elengedsz,
visszamegyek.
Ami hiányzik:
fáj.
De jó lenne máshogy -
az ember néha fantáziál.

Elengedlek,
visszajössz.
Köszönöm Neked...
elfuserált perceim összeférceled.

Kapcsolatunk gumiszálán ide-oda rángunk,
egymástól távol,
közelebb.
Bejárunk végtelen naprendszereket,
szívzugot;
Te megteremtettél,
én megteremtettelek.

Fotók: **FEIGE MÁRTA**

GÓSI VALI

Nem foghat rajtad

Ha véget ér majd a földi lét
ha napod órád sem marad
a pillanat is elvetél
emlék lesz csak
tűnt kacat
(hát ezért ne gyűjts unt tárgyakat
porrá válsz velük a föld alatt)
Végül már senki sem sirat
csak közhelyeket mondanak;
megboldogult... fölötte gaz...
a neve kódolt számadat...

Ha valamit mégis gyűjtenél
csak néhány kincses gondolat
legyen az, bölcs és igaz
mit szerte hordhat majd a szél
s a világ fátyol-homlokán
ki égre néz ott megtalál
nem foghat rajtad a halál

SZ. PÓRDY MÁRIA

Settenkedő Ronda Pöttyös

A nevével ellentétben Settenkedő Ronda Pöttyös gyönyörű bengáli kiscica volt. A Kislány kapta szüleitől.

Régóta kérlelte őket kiskutyáért, de anya azt mondta, majd akkor kaphat, ha nagyobb lesz, és képes lesz igazi gazdája lenni. Vagyis törődni vele, nem csak játszani, amikor a kedve tartja.

A Kislánynak hatéves kora óta voltak állatai. Az első egy nyuszi, akit Barnusnak nevezett el. Finom, selymes barna-kávébarna bundája a hasa alján drappszínbe ment át. Kellemes tavasszal köszöntött be a húsvét, ezért a nyuszi ketrecét a kertben, a lomkamrából kimentett szekrénykére erősítették.

Kertszomszédjuk hatalmas, vörös macskája gyakran ólálkodott a ketrec körül. Egyik délután a nyuszt halva találták. A dróthálós ajtó keretén éles hasítást és vért találtak. Ebből arra következtettek, hogy a macska valószínűleg ugrálva próbálta elérni a drótháló mögötti nyuszt, akinek ijedtében megállt a szíve.

A Kislány megsiratta a nyusziját. Azt mondta, ezután szobában lakó állatot szeretne, hogy az undok macska a közelébe se férközhessen. Békát vagy halat.

Hamarosan két akváriumot gondozott. Az egyikben, guppik, zebradániók, gurámik és kardfarkúak színes rajai cikáztak.

A másikban keleti tűzhasú unkák éltek. Csendes lények voltak, de a párzási időszakban a hím békák halkán, mégis hallhatóan énekelték unk-unk-unka dalukat.

Az évek múlásával fogytak a halak az akváriumból és a terráriumban is már csak egy unka lakott.

Amikor a Kislány tizenkétéves lett, új lakásba költöztek. A házirend szerint cicát lehetett tartani, kutyát azonban nem.

A bengáli cicaalombból egy csonka farkú, nagy, majdnem kerek szemű lánycicára esett a választása. A tenyésztő elmondta, hogy újszülött korában sérült meg a farka, amit csonkolással lehetett meggyógyítani. A Kislány szemében látta a vágyat. Nem akarta elszalasztani az üzletet, ezért féláron adta el nekik a hasán és a hátán pöttyös, a lábán és a mellénykéjén csíkos bundájú kis állatot.

A hazafelé tartó úton olyan bizalommal fészkelte magát a Kislány ölébe, mintha régóta összetartoznának és elégedetten dorombolt.

A cica az ebédlőasztal mellett vacsorázott, velük egy időben. Az illendőséget még nem ismerte, nem várta meg, hogy mindannyian befejezzék a vacsorájukat. Az ennivalója elfogyasztása után otthagya őket.

A Kislányék esténként sokszor társasjátékoztak. Most is szétterítették a játéktáblát az asztalon, közben a Kislány a lapokat keverte. A cica nesztelenül, puhán ugrott fel az asztalra. Egyenesen a táblára.

– Te meg honnan settenkedtél elő? – kérdezte apa. Tenyerébe fogta a cica állát, és megsimogatta a fejét. – Mi legyen a neved, kis ronda pöttyös? – kérdezte olyan szeretettel a hangjában, hogy még a falak is megremegtek a meghatottságtól.

– Settenkedik – ízlelgette a szót a Kislány. – Settenkedik. A ronda pöttyös – fűzte tovább kacagva. – Ronda pöttyös – ismételte még mindig nevetve. De vicces név! – Hirtelen elhallgatott, majd a szüleiére nézett. – Legyen a neve Ronda Pöttyös.

– És mit szólnátok a Settenkedő előnévhez? – javasolta Anya. – Settenkedő Ronda Pöttyös. Milyen ász név?! Na, mi a véleményetek?

– Cicus! Neked tetszik a neved? – fordult a Kislány a kanapé háttámlája mentén oldalazva sétáló cicához. Ő méltóságteljesen lehuppant a bútorról, gazdája lábához dörgölődött, majd a konyha felé vette az irányt.

– Láttátok? – lelkesedett a Kislány. – Elfogadta és boldog a nevével.

Beköszöntött a nyár. Settenkedő, mert a család sokszor már csak az előnevén hívta, kis csengettyűt kapott a nyakára, hogy időben felhívja a kert madarainak figyelmét feléledt vadászösztönére és ne tudja őket lesből elkapni. Azóta nem hozott rigó, cinke tetemet bemutatásra a házba.

Egy nap, amikor gazdája már lefeküdt, de még nem jött álom a szemére, Settenkedő Ronda Pöttyös szellemlépteivel felszaladt a szobájába és felugrott az ágyára. Néztek egymásra, tekintetük azt kérdezte: Most mi legyen? A Kislány keze óvatosan kinyúlt a takaró alól és magához húzta. A cica befészkelte magát a mellkasához és elégedetten dorombolni kezdett. Ettől kezdve minden nap így aludtak el.

Az őszi vége felé a cica hízásnak indult, a család legalább is így gondolta. Betöltötte a hat hónapot, ezért elvitték az állatklinikára ivartalanításra. Másnap, amikor érte mentek, lesújtó hírt közöltek velük. A műtét közben kiderült, hogy a testüregeiben folyadék gyűlt össze, emiatt tűnt úgy, hogy Settenkedő meghízott. A diagnózis kegyetlenül hangzott, a cicának gyógyíthatatlan, fertőző hashártyagyulladás van, a rettegett FIP betegség.

– Sajnos, – mondta az orvos – az életkilátásai nem jók. Néhány hét, legfeljebb egy hónap. Az ilyen betegséggel született vagy fertőződött kis cicák általában két-három hónapig élnek. Csoda, hogy megélte a félét.

A Kislány nem sírt. Egy ideig lehajtott fejjel babrált a táskájáról lelógó bojttal, aztán azt mondta.

– Annyi szeretetet adok neki, amennyit csak tudok. És minden napnak, amit Settenkedővel együtt töltök, örülni fogok.

Settenkedő mindig megérezte, mikor ér haza a Kislány az iskolából, és a bejárat ajtajánál várta. Hangosan dorombolt, miközben kis gazdája simogatta, babusgatta. Tanulás közben gyakorta az ölébe keredzkedett. Esténként, amikor a Kislány felment a szobájába, cicája többnyire a kosárájában szendergett, de éjszakára átköltözött melléje, az ágyba.

A Kislány hetek óta, a délutáni tanulás után az áprilisi végi Vivicitá futásra készült. Az enyhén emelkedő utcájukban négy hosszú sarok jelentette a táv egynegyedét. Cicája a házuktól követte. Hiába akarta visszaküldeni, kitartóan loholt mellette az első sarokig. Ott megállt, éleset nyarvintott. Mintha rosszallását fejezné ki, hogy – bár a mellékutca kereszteződés felőli részét lezárták a járműforgalom elől, – a gazdája megállás nélkül fut át a kereszteződésben.

Az utóbbi napokban a Kislány észrevette, Settenkedő alig tud lépést tartani vele, lelemaradozik. Ilyenkor a sarokig lassabban futott a szokott tempójánál.

Bezárta a házuk ajtaját. Cicája már az előkert szélén várta és vele együtt kezdett el futni. Egy idő után hátra sandított. Láta, néhány méterrel nőtt a távolság köztük, ezért lassított. Már a sarok felé közelített, amikor a háta mögül fájdalmas macskanyüszítést hallott. A következő pillanatban éles karmok kaptak a vádlijába. A fájdalomtól megtorpant és hátra pördült. Közben még látta, hogy egy motorkerékpáros száguld át a kereszteződésen. A járdán elnyúlva feküdt Settenkedő Ronda Pöttyös. A Kislány óvatosan felvette és magához szorította a mozdulatlan testet. Tekintete a semmibe révedt. Se térben, se időben nem érzekelte meddig állt a járda szélén. Idő kellett, míg felfogta, mi történt az elmúlt percekben. A mellékutca irányába fordult, ahonnan már rég tovaszáguldott a motoros. Ránézett Settenkedőre és kigördült a könnye. Az otthon biztonságára vágyott.

A hazafelé tartó úton végig a cicához beszélt. Ami éppen eszébe jutott. Szeretetről, aggódásról, barátságról, játszásról, boldogságról, paplanmelegről. És közben a hálájáról.

– Köszönöm – mondta, – hogy megmentettél. Köszönöm, hogy rövidke életed hátralévő idejét értem áldoztad fel. Köszönöm, hogy barátom voltál, én pedig a barátod lehettem. Ezután a szívemben lesz az otthonod és mindig velem maradsz.

KOOSÁN ILDIKÓ

Félszonettek

Jégoldó

Keresed a lét új katedrálisát?
Hol az a hely, ahol dicsőség lenne,
ha a könyörgő szó sallangok
nélkül, egymást ékítve, jutna
az égig, viharvert szócsokraidnál
lélek-hűbb, jégoldó félszavas ima:
Híd az Eszmei Jóság színe elé.

Filozófuslét

Sugárút kell a megközelítéshez,
szerpentinek tekergő ösvényei,
álombokból kitetsző igazhitűség
kibogozni a megvilágosodás
Gordiusz-csomóit egy életen át,
bizonytalanból a bizonyosságot,
igazságtéziseket írni a fényre.

Útvesztő

Félig nyílt, gátrejtő hova-továbbok,
jövendőléligék, túlélő buktatók.
Nem menekítenek előre az évek,
libikókák az idő piramisán.
Állsz – befejezetlen agyagszobor-
kételyeid rád nőtt őserdejében,
Aladin-lámpást Istentől remélsz.

Introvertált

Ha van és lesz, mert lenni kényszerül
a harsány hírverések elviselője,
személyes fiókot, regisztrációt
miért tartana nyilván, lajstromokban
sem lenni nyomát, holott a „kütyük”
rangrejtve, vég nélkül erre utaznak,
skalpot, trófeát orozni tőle.

Visszamenőleg

Most, hogy a jólét megvehető lett
erőfitogtatással, fegyverrel, pénzzel,
kinek hiányzik az emberi jóság?
Ölni, ölelni, – hirdetik, – s mindig akad
kit; okkal, ok nélkül tetemre hívni,
kivált, ha védtelen, – s visszamenőleg –
ma erkölcsi trend, kétes dicsőség.

2023 februárja

DUDÁS ÉVA

Régimódi költő panasza a szabadversről

Látom, egyre dívik a
szabad vers,
nem kell már rímbe szedni a
világot,
hiányzik a dallam, a trükkös
egymásbacsengés
a fülemnek és az elmémnek,
hisz annyian megörvendeztetek már bennünket,
és nem volt
sekély e kéj,
mikor olvastuk a verseket,
s nem csábít'nak már a jambusok,
dalolnak ma lackfijánosok,
mit nekik versláb, mit nekik mora,
belepte őket az idők pora,
régén a költő, mint patikus
kimérte, hogy lesz a daktilus,
de ma már kortárs mind,
ki dalol, nem törődve
az örök harmóniával,
s a zenével, mely a Világmindenségből
érkezik hozzánk,

hova lett tartalom és forma,
jaj, hogy hiányoznak nekem a rímek,
mint téli, zöld fenyőről a díszek,
valami ősi dallam, valami harmónia,
egy édes, egyszerű pentatónia,
bárcsak újra hallhatnám
rímeknek érces koppanását,
költők szívének dobbanását!

AMBRUS JÓZSEF

Kerekes-elegy
(eszperente)

Mentemben, emelkedett kedvemben fedeztem fel eme remek kerekes szerkezeteket.

Kerekék, hengerek, hengerkerekék, melyeket tekerve vedreket emelhetett fel, engedhetett le. Felfele nehezebben ment, de elengedve, lefele menet rendesen felperegthetett.

Kertekben helyezkedtek el, emeleten nem. Rengeteget betemettek, keveset mentettek meg. Be kell jelentenetek! Heted' esztendeje jelent meg e tervezet! Rendelet lett, melyet nem egyszer megjelentettek-elvetettek, megjelentettek-elvetettek Nekem hetven meg hetven esztendeje leleddz e helyen, nem mentelem. Jellegzetesen felettes szervek teremtette eszement helyzet. Nem kellemes, de nem tehettek ellene. Legfeljebb levelezhettek, fellebbezhettek, de nem nyerhettek. Eleve elrendelt, megrendezett fejezet. Felesleges berzenkednetek.

Jelenleg kertedben termesztett eledeled permetezheted, csepegtetheted, vedrekkel csorgedezheted vele tele. Nedve vegyszerezve lehet! Ne nyeld le! Emeletre felvezetheted. Tested benne melegen elernyesztheted. Levett, vegyszerrel kezelt szennyesed eresztette levét, s nem melleleg, szervezetedben keletkezett, megrekedt, de enyhe terpeszben, leereszkedve, szemedet kerekre meresztve, keservesen selejtezett felesleged szennytelepre vezetheted vele.

Terelsz, s egyben eltereltetsz!

Jelen helyzetben, gyereket nevelhetsz, kezddel kerekeket tekergethetsz, tehenet fejhetsz, veszedelmes szerkezeteket szerelhetsz. Lehetsz kedvetlen, de termelned kell, egyebet nem tehetsz! Szellemed fegyelmezd! Fejedet fel ne emeld! Fellegekbe emelt leg-leg felettesed teremtette egekbe be ne verd! Kerek keretekbe terelve, kertedben leheveredve, elkeseredve, fetrengve zellerleveleket legelj, fejed felett fellegeket, verebeket lesve pepecselj, esetleg feleseket vedelj, mert ez megengedett!

Emberekkel ne kezelj, feleslegesen terekre se menj! Leheletre teremtett szerved legyen fedve lent, fent, egyetemlegesen! Ez lehet kelme rendbe szedve, esetleg fejedre tekerve. Nyerges, kecsesen hegyes, esetleg meredeken emelkedett szerved se felejtse el, mellyel levelek termelte, szervezetednek elengedhetetlen elegyet szeded! Leheleted ezen vezetheted el, nem e kelme mellett, mert „negyven-ezres” csekkekkel megfegyelmeznek, fegyveres emberekkel elvezettetnek, feljelentenek! Kell ez neked? Megbetegedhetsz, terjesztheted eme kezdetleges, de rettenetesen veszedelmes szervezeteket. Te szenvedsz, te felelsz. Felettesed nem. E helyzetben ez teljesen rendben lenne, de! ...

Meccsen, persze lehetnek negyven felett. Egyebekben, egyben, egy helyen, negyede sem! Nem kevesen, cseppet sem kedvesen, ellenben hevesen, test-test ellen veselkedve, ellenfeledet szembe lehelve lehet? Ez rendben? Egyes helyeken terjed, egyeseken nem? Eszement helyzet!

Kedves Felettes Szervek!

Rendeletetek tengere, melyekkel egyes, nektek kedveseknek kedveztek, de rengeteg vesztesnek nem, elvtelen. Nem fejedelmeknek lettetek teremtve! Ejnye-ejnye!

Kedves vezetettek, esetleg megvezetettek!

Emelkedett kedvem ezennel leeresztett, befejezem. Ne perlekedjetek!

Szerencse legyen veletek! (Velem egyetemben!)

2020. 11. 15.

Kerekeskút

Fotó: AMBRUS JÓZSEF

PÉTER ERIKA

Orlay Petrics Soma ismeretlen levele Petőfi Sándorhoz

(Petőfi Sándor és unokatestvére, barátja, Orlai Petrics Soma festőművész születésének 200. évfordulójára.)

Szeretett Sándorom!

Azt beszélik, élsz még s bujdokolsz valahol!

De én tudom, te nem levél ily gyáva!

Te nem bujdosásra születted, rokon!

Hisz ugyanaz a láz és szorgalom izzított bennünket:

Kedvünket egykoron a színészetben leltük,

S szenvedtünk nyomort Pápán s Debreczenben.

Igaz, elébb engem koronázott siker,

Ám tégedet legendává avatott a nép. S ama kép,

Amelyet terólad s versedről festettem, majd

Megjelent a Hölgyfutárban, az oly sokat vitatott,

Végezetül mindkettőnknek hírnevet hozott.

Mert költőnek s festésznek a felszín nem elég,

Papíron, vásznon is szabadság lángja ég.

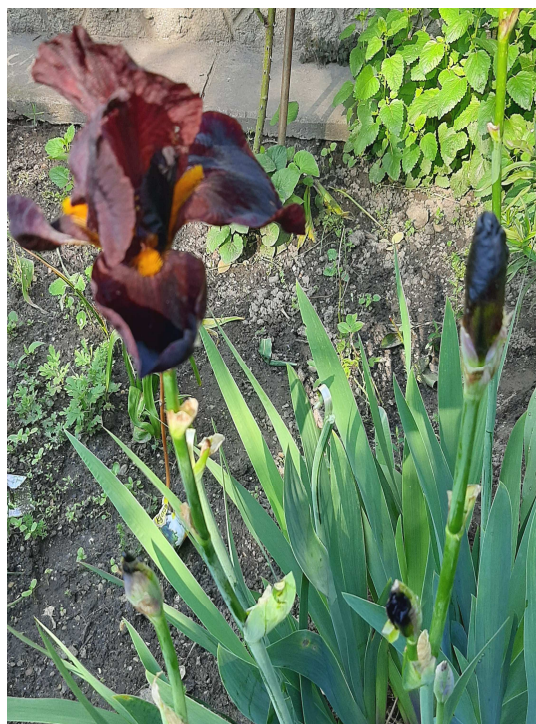
Bár oly bátor lehetnék, mint milyen te valál!

Mit néked halál? Ölelnék mostan,

Mint otthon Berényben. Te örökre visszatértél!

Oskolakönyvekbe képzelem neved.

Mögötted egy nemzet megtépázott zászlaja lebeg!

Fotók: **FEIGE MÁRTA**

KULCSÁR TIBOR

A vers születése

a szlovák nemzeti felkelés terén
neonlámpák alatt az éjszakában
csak a szél meg én kószálunk
ketten

hegesztőpisztollyal a kezében
két legény térdel a síneken
kezük nyomán százezer szikra
száll szerteszét az éjszakában
izzik a vas
fehéren énekel
míg engedelmesen összeforr
hogymeg reggelre megnyargalhassa
csilingelő szilaj paripája
a száguldani vágyó villamos

így születik talán a vers is

kipattan az isteni szikra
s a messzi kék magasba
röpíti fel
köznapi emberek földi vágyait

ezt a szikrát most tőlük hoztam el

Forrás: Kulcsár Tibor: *Arcképünk tükörben*, Madách Könyv- és Lapkiadó, Bratislava, 1986.

A költő jogörökösének, Kulcsár Zsuzsának engedélyével közöljük a verset [szerk.]
[https://hu.wikipedia.org/wiki/Kulcs%C3%A1r_Tibor_\(k%C3%B6lt%C5%91\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Kulcs%C3%A1r_Tibor_(k%C3%B6lt%C5%91))

HOMLOKTÉR — SITKU RÓBERT

A dolgok lázadása

Én nem ide tartozom.
Csak véletlen lehet,
hogy egy végtelen tenyér
a puha földre tett,

vagy taszított vagy lökött;
olyan mindegy talán –
te miért ordítottál,
mikor szültél, anyám?

Tudtad, hogy a fiad egy
másik világból jön,
ezért várta egy kórház,
vér, fájdalom, öröm;

tudtad, hogy ez az apró,
sivító húshalom
hatalmasabb, mint minden
itteni hatalom?

Te tudtad ezt, anyám? Vagy
az ágyadon fekve
elfáradva néztél az
iszamos kis testre?

Te tudtad ezt, anyám? Vagy
néhány szorgos orvos
azt mondta, hogy pihenj,
mert
szükséges és fontos –

te tudtad ezt, anyám? – hogy
nem tartozom ide,
hogy akárki is szült meg,
nem vagyok senkije;

hogy akárki az apám,
nem hiszem a hitét,
és semmiben nem látom
nagyanyám istenét.

Te tudtad ezt, anyám? Vagy
senki nem szólt erről?
Az ösztön hozott csak, vagy
a szél valamerről? –

a feledésbe bújva
– mint apró egerek -
ha mindent széjjelrágtok
mit ad a kezetek?

* * *

Akinek vallásra van
szüksége, hogy tudjon,
annak nem gyógyszer az,
csak
egy szer, hogy aludjon;

akinek hatalom kell,
mert érezni gyenge,
az önmagát ismétli
csak folyton és egyre;

aki mások örömét
lefitymálja, s legyint,
az tévedhetetlen a
véleménye szerint;

s aki máglyákat gyújtott
és nézte, hogy elég
egy másik ember élve,
vagy lecsukta szemét,

és egyszer sem mondta ki,
hogy elég, hogy elég,
az hogyan szerethette
a kurva istenét? –

miféle isten akkor
és miféle hit az,
ha soha nem kérdezted
meg, soha, hogy ki vagy?

* * *

Én nem ide tartozom.
Érzelmek járnak át,
így mutatja meg tisztán
a valóság magát,

mert hangulat a világ,
sejtelem, árnyalat,
mint az ecsetvonás egy
vásznon a fák alatt;

a színek halmaza, a
festékek és a tus,
az érett reneszánsz, az
impresszionizmus,

nem egy lélektelen, egy
magát felfaló rém,
minek daganat terjed
az idegrendszerén;

nem a számítás vagy a
látszataink bája,
egy kikalkulált élet
matematikája,

a megéri-nem éri
meg rideg kényszere,
hogy ne kérdezd soha: az
életed élted-e;

hanem a kérdések és
az érzések sora,
az arcodba mosolygó
válasz lágy ostora,

a pezsztető kényszer, mi
a talpadig átjár,
mi taszítana, lökne,
ha picit is állnál;

hogy újra érezhesse
dolgos kezeiben
hogyan formálódik a
képlékeny végtelen,

ha sejti is csak bentről,
mint tudja vagy látja,
vagy szokatlanul fest még
a szimmetriája.

* * *

HOMLOKTÉR — SITKU RÓBERT

Én nem ide tartozom.
A gyermekded viták,
hogy kinek van igaza
senkit nem vittek át

még semmilyen hídon, csak
a híd lett még hosszabb –
vajon hallgatni inkább
vagy beszélni rosszabb?

És miből tanul, akit
semmi meg nem tanít,
hogyan foghatná fel az
ellentmondásait;

és hogyan nézhet bele
akárki szemébe,
ha másokét teszi a
sajátja helyére? –

hogy beszél a színekről
a vakoknak egy vak,
mit hallott, az a süket,
kit szentté avatnak;

miért rágódjak én is
a világ szemetén,
ha mást se tud adni, mert
azzal van tele? – én

szabad akarok lenni,
szabad, nem egy barom,
hogy fel-alá sétáljak
egy szűkös udvaron;

szabad akarok lenni,
szabad, mint az isten,
s ha nem lehetek szabad,
akkor isten sincsen;

mert szeretni vagy nem épp
annyira van jogom,
mint felkiáltani, hogy
nem ide tartozom;

mert választhatok, mivel
olthatom a szomjam –
egy mocsár vagy egy patak
enyhítheti jobban.

* * *

Én nem ide tartozom.
Idebent, a mélyben
a méltóságom mozdul
minden véredényben;

és kiönt és árad, mint
a kéklő, nagy vizek,
óceánok, tengerek –
mert mást már nem hiszek.

HOMLOKTÉR — SITKU RÓBERT

Portrék a tükörben

– Tímea Szőcze-nek –

Te a szerelmet kerested.
De inkább többet, mást –
a nem létezésig lenni,
a teljes feloldódást;
aztán az élet dolgai
körbevettek,
és hiába tekeregtek
benned és kívül
a tettek
– a tieid és másé –,
az élet személyes lett,
nem személytelen –
és a folytonos eloldódásé.

Az, amit kerestél,
nem is tudod,
hogyan van-e,
hogyan amire ránézel,
az valóban az-e;
hogyan a teljes egyedüllétig
halad,
vagy valami még
marad
abból,
amit akkor
álmodtál meg,
amikor elindultál.

(s hogy minden úgy volt jól,
ahogy volt – elfogadtad,
még azt is, amikor tudtad,
hogyan hazudtál magadnak)

Teljes vereséged
és teljes győzelmed
együtt tart veled,
te megöleled őket
és a hátadra veszed;
mert nem maradtak,
csak a tennivalók –
de mi adhat ebben még
ennivalót?

Pedig jól tudod,
hogyan csupán menekültél
attól az élettől,
amiben más hitt;
ez volt a rejtett ok
a személytelen felé,
a folytonos mozgásba
ez taszított, ez vitt;
egymásba hurkolt
dolgok és emberek
áttetsző szövetté
ekképp sejlenek –

és most,
hogyan minden eltört,
minden megszakadt
valahol
– még ha tovább is hordtad
azt a ruhát –,
látod még magad
ebben
vagy eltűntél rég,
mikor
egyszer nem figyeltek
rád,
vagy azon a napon,
amikor
meghalt az anyád? –

de már rég egyedül vagy.
Nem mások hagytak el,
hanem eloldottad magad.
Felnövesztett a hordalék,
ahogy a mederben hagytad,
és folytál tovább
akarva-akaratlan.

Itt ülök a parton magamban.
És az élet innen csupán
számítás és számítás,
egymást fojtó hullámok
tánca;
az egyik feltűnik,
a másik elmossa,

hogyan a harmadik
mindkettőt
a negyedikbe oltsa –
mint egy örök örvénylés
az anyagban,
mit meglelhetsz magadban,
magamban.

Én nem tudok adni
semmit se neked.
Csak egy illúziót, hogy
van neked valaki;
hogyan nem fog
elromlani semmi sem
és nem kell egy újabb
hordalékot hagyni;
hogyan nem kell majd
ezt is túlélni,
mert ez a hited
is szétszakadt,
és úgy is jó,
ha nincs is,
csak hitessék el
a szavak.

Én nem tudok adni
semmit se,
mert mindent tudsz,
amit tudok,
mert többet tudsz,
amit valaha
bármiről tudni fogok –

úgy érzem magam
melletted,
mint folyó mellett
a kavics,
mi fel sem tűnik
senkinek –
vagy reggelre az,
ha nincs.

STANCSICS ERZSÉBET

CSEND – REND

Amikor rendről beszélünk, általában az otthoni, vagy munkahelyi terep állapotára gondolunk: minden tiszta és a helyén van, kellemes látvány a szemnek, segítség a munkában. Vannak született rendetlen emberek, akik életük nagy részét, drága idejüket kereséssel, így idegeskedéssel töltik, de vannak olyanok, akik a zűrzavarban is remekül el tudnak igazodni. Ezek a mindenkit érintő, hátköznapi rendek, melyek foglalkoztatják az embert, vagy az ember fogja igába a rendet, saját hasznára.

A rend a maradandóság szimbóluma, benne mi is maradandóbbak vagyunk. Egy bölcs kínai mondás szerint őrizd a rendet, mert megőriz téged! Dr. Boga Bálint előadását hallgatva tudtam meg, hogy az idős ember öntudatlanul is szereti a rendet, mert benne az összetettség és rendezettség viszonya jó arányban áll. De ez már – mint érezzük - nemcsak a környezetünkre vonatkozik.

Ugyanis létezik másféle rend is. A rendtartók rendhagyó útján, az idő gyanútlan végtelenségében járnak azok, akik nem a külső, hanem a belső világ rendjével foglalkoznak. Nagy kihívás szólani róla, megjeleníteni azt, ami nem látható, ezért sokan azt hiszik, hogy nincs is!

Rend és lélek: az élet műfajának kulcsszavai. A rend az idő szolgája, szilárd a foglalat, amit szinte maradék nélkül porrá törnek az új idők, új jelenek, a más rendet kicsikaró, új erejével. Egy önmaga mércéjét sem ismerő, sokfelé vagdosott világban hogy lehet a lélek rendjéről beszélni? Valami olyasmit kellene erről mondani, amit az ember nem tud bemaszatolni rossz szavaival. Olyan élethelyzetben, melyet a haszonelv működtet és a tekintélyelv kormányoz, benne tehetetlen engedelmisséggel maga az ember, hol van ott a lélek rendje?!

Németh László azt mondta: „Az üdvösség a mi magunk ügye, életünkben dől el életünk fölötti erővel szemben.” Nem maga az üdvösség lenne a lélek rendje? És lehet-e a lélekben rendet rakni csendesség nélkül? Vajon mely nyelv beszéli el Isten csöndjét? Az üvöltő világ ellehetetleníti a legjobb szándékot is, amely a rendre és csendre irányul. Az emberi lélek csak addig ér el, ahol a tökéletesség kezdődik, onnan már nincs tovább zajongás, érthetlenség...

Ottlik Géza azt fejtegeti, hogy „Ha műveinkben nincs benne Jézus, akkor semmi sincs benne. Nem néven nevezve kell jelen lennie, hanem valóságosan. Ha Ő nem árad bele a mégoly profán, világi jelentésmozzanatokból összerakott műbe, ha másként nem, hát mint szomjúság, halhatatlan vágy, a szarvas kívánczósága szép, hűvös patakra, - akkor nem is hozhatunk létre semmit.” Amikor már csak az ámulattal telített, tiszta csend szól belülről, az lehet a lélek rendje. Ezt egyetlen művészet érintheti csak: a zene, Isten kedvenc időtöltése. A zene, vagy bármilyen művészet, amely hallgat Istenről, az nem zene és nem művészet. Kodály írta: „Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek régiói, melyekhez csak a zene világít be.”

Csend és rend: egymást erősítő, segítő, a hallgatással is mindennél többet mondó lehetősége az ember életének.

Vajon összeér-e csendünk, vagy külön-külön hallgatunk? Járunk-e közös úton a rend örök érvényű szépségében?

„Az Úr legyen vigyázó közöttem és közötted, mikor egymástól elválunk.”

2019. márc. 13.

ÖTVÖS NÉMETH EDIT

Úgy szeretném...

Játszódnék veled, úgy játszódnék...
Golyókat kergetni a téren, erre vágyódnék.
Hangot csomagolni színes papírba,
hogy ne üvöltsön az illedelmes csendbe
ordítva. Játszódnék, úgy játszódnék veled...
Befonnánk a napot, együtt néznénk,
ahogy varkocsa ragyog. Kifacsarnánk egy felhőt,
színültig lenne a teknő, lemosnám rólad a port,
betöltené a fasort kacajod harsanó zaja,
élvezném ahogy hagyod. Játszódnék,
még játszódnék veled... Falakat mászva,
elérni a zászlót, hozzád bújni
hajnalonta fázón. Csillagot szárítanád
arcomról könnyen, életünk alkonyán
ringass, ringass Kedves... ölben.

Mindenhol

Haragszom rád, majd...te haragszol,
hogy haragudni merészeltem egykor.
Foggal, körömmel tépjük szét a rácsot,
amit egykor szerelemmel kötöttünk egymáshoz.
Állandó a harc, a zászló lobog,
vasöklű holnapok markolják a tegnapi koszt.
Lehúzott redőnyök mögött, alszik a csoda,
vagy a kénköves pokol felajzott ura.
Menekülni hiba, hurok van a bokámon,
aranyból szőtt láncom, izzó zsarátnok.
Csillog a tó vize, alatta a posvány,
változtatni késő, gyere kedves,
bújj, most hozzám!

PETHES MÁRIA

Színes szélesvásznú mese

egyszer volt hol nem, volt egy hely,
ahol az elvadult kiserdő fái közül ijedt
rókafiak ugráltak ki és némi falat
reményében a nyaralók kapujába
kitett szemétig ólálkodtak, sőt még
messzebb, a régi szép időkbe, amikor
a házak helyén kukoricatábla, meg
nádas volt, és a templom harangja
szabad gondolatok óráját kongatta.

ez volt az a hely, ahol mindig zivatar
készülődött, és a férfi hazatértekor
a Tó elsimította a szavak túláradását.
az asszony fülében a lélek hangjait
zsongatta vére, de az őrzés és a feledés
tudományának birtokában hallgatott.
nem lázadozott az ellen, hogy az legyen,
akinek a párja szerette.

az éjszaka elfeledte a kikötőt. a szél
nem búgott a vízen ringó csónakoknak
gyenge hasonlatot a szerelem határáról.
a férfi odasimult asszonyához,
akiről tudta, ezt az ölelést soha
semmiképpen nem fogja kitörölni
az emlékezetéből.

az ablak alatt egy régen megígért szerenád
hangja csendült fel, mert a muzsika olykor
többet elmond, mint a beszéd. a szerelmesek
álma az égre tárult. hajnalra szárnyalásuk
jelenés maradt, és mielőtt a pirkadat fénye
felitta volna az örökké szót, az asszony biztos
volt benne, a mese eltűnik majd a gyűrűvel
együtt, amibe egy dátumot vésett az idő.

Forrás: Pethes Mária Facebook-oldala

JÓNA DÁVID

Házibuli

Ki akartam menni a szobából,
hát erre találták ki az erkélyt,
utánam jött egy nő, rágyújtott,
említette szülőhelyét, Erdélyt.

Igyekeztem messzire nézni,
kéményeket, tetőket, az ereszt,
Trianont is említette,
és féltem, hogy belekezd.

Kérdezte van-e csajom, vagy valakim?
Kezembe szorítva volt egy papírgalacsin.
Arra gondoltam, hogy megdobom vele,
hátha csendesül, ha eláll tőle lélegzetvétele.

Félreértené, biztos, akkor jött szóba Orbán,
meg hogy valamit bénázik a kormány.
És nem zavarta, hogy egyszer sem válaszolok,
reménykedtem, hogy hamarosan a szobába visszaimbolyog.

Így telt el egy óra, vagy kettő is talán,
fáradni kezdett, hallottam sóhaján,
majd megkérdezte, hogy igaz, hogy zöld a szemem?
ott pipiskedett előttem, lábujjhegyen.

Éreztem rajta az alkohol szagát,
a vállára volt terítve egy kötött kiskabát,
úgy dőlt előre, hogy majd nekem dőljön,
s hogy utána elcsodálkozzon, persze mindkettőnkön.

Ekkor jött ki még valaki az erkélyre,
reménykedtem, hogy hátha a kis kullancsom férje,
vagy szintén egy vágyó kóbor csillag,
és végre valahára majd itt hagy.

A nő is hallotta mögüle a léptet,
mímelt egy könnyed rosszullétet,
bárki légyen a látogató azt lássa,
Oscar-díjas volt a színielőadása.
Ekkor menekülőre fogtam,
még a szobában kicsit szabadkoztam,
de már az utcán vettem a nagy levegőt,
mikor megláttam az erkélyen a nőt.

Nem szólt, csak intett, tétován.
Én visszaintettem. Megremegett a bokám.
A galacsin egy üzenet volt a múltból nekem,
s ezen az estén ez volt a titkos varázsköpenyem.

Mentem csak úgy a lámpasort követve,
galacsint a zsebemben gyűrögetve,
majd egy csatornarács felé dobtam,
még hallottam ahogy toccsan...

Fotó: **DARVAS JUDIT**

TÁTRAI S. MIKLÓS

A legjobb út

A kis falu békésen éldegélt a nagy folyó mentén. Ötszáz éves templomának tornya messze ellátszott, jó időben a harangszó is messze elhallatszott, mégis ritkán jártak arra turisták, kíváncsiskodó idegenek. Kiskirály - ahogy a falu előjáróját nevezték - ezt nem is bánta, mert úgy gondolta, semmi szükség sincs itt mások tolakodására, okoskodására, majd ő mindent eldönt. Az emberek ezt tudomásul vették, mint ahogy az iskola, a posta, az orvosi rendelő, a vasútállomás megszüntetését is. Hálások voltak Kiskirálynak, aki a boltot és a kocsmát működtette, mert elhitték neki, hogy ezt csak őértük teszi. Szorgalmasan dolgoztak földjeiken, és várták a felvásárlót, aki időnként megjelent, és megvette termékeiket. Az árat mindig a falu előjárója hirdette ki, aki hosszasan tárgyalt a felvásárlóval. A megbeszélésekről mindketten elégedetten távoztak. Az emberek eleinte kevesellték a pénzt, de miután kialakult az a gyakorlat, hogy nem is pénzt kaptak, hanem olyan utalványt, amit Kiskirály boltjában, kocsmájában lehetett levásárolni, beletörődtek a helyzetbe. Még hálások is voltak, amiért nem kell utazgatniuk. Elhitték, hogy a faluban mindennek az ára jóval kedvezőbb, mint másutt, mert Kiskirály meggyőzte őket, hogy aki mást mond, az hazudik, és annak célja csak a zavarkeltés. Egy-két öreg ugyan kételkedett, de a fiatalok, akik az iskola hiánya miatt már számolni is alig tudtak, elfogadták a helyzetet, és lelkesen dobálták a perselypénzt, hogy hálát adjanak az égieknek is.

A falu előjárója szépen gyarapodott, hízott bankszámlája. Állami tulajdonú erdőket, földeket vásárolt a környéken, amit takarékoságával, és szerény jövedelme gondos beosztásával magyarázott. Mégsem volt elégedett, mert semmi sem volt elég, mindig többet és többet akart. Szemet vetett a legértékesebb földekre, amelyeket néhány falubeli még őszeitől örökölt, és emberemlékezet óta családjuk tulajdona volt. Kiskirály éjszakákon át morfondírozott, hogyan tudná azokat is megszerezni. Semmi szüksége nem volt arra, hogy tisztességes eszközökben, módszerekben gondolkodjon, mert nagyon jó viszonyban volt a tartományfőnökkel. Nem kellett tartani ellenőrzésektől, és abban is okkal reménykedett, hogy majd számára kedvező szabályok születnek. Ennek persze ára volt, vadászatok, lakomák, zsebből zsebbe csúszó bankjegyekötegek, választási voksok vásárlása, de megérte, mert a haszon jelentősen felülmúlta a befektetést.

Egy nyári napon hatalmas fekete autó állt meg az előjáróság épülete előtt. Kiskirály a kapuban várta az elegáns férfit, aki a sofőr mögött a jobb hátsó ülésen ült. Együtt mentek be az épületbe, csaknem három óra hosszat időztek ott. A következő napokban sugdolózás, találgatás indult a faluban arról, hogy hamarosan útépités kezdődik a környéken, azért volt itt az az úr a tartománytól. Találgatták az emberek, hogy ez jó lesz-e, vagy nem, örüljenek, vagy tiltakozzanak. Leginkább a kocsmá volt hangos, és szokás szerint a templom a legcsendesebb, ahol nyugalomra és az előjáróság iránti feltétlen bizalomra intettek mindenkit. A kocsmáros, Kiskirály unokabátyja, azt javasolta a hangoskodóknak, hogy kérjenek egy falugyűlést, ahol majd kiderülnek a dolgok. Ez nagyon jó ötletnek tűnt, bár kicsit gyanús volt, hogy ezt a közismerten bugyuta kocsmáros magától nem találhatta ki, de elfogadták!

A falugyűlés igen békés hangulatban zajlott, mindenki mélyen meghatódott Kiskirály könnybe lábadó szemein és szavain, amikor elmondta, hogy nem tudja mi lesz. Ő mindent

elkövet az útépités ellen, mert ha megvalósul, akkor nagy területeket fognak kisajátítani fillérekért. A tervezett nyomvonal nem csak az ő földjeit érintené, hanem a legjobb, legősibb földeket is, amelyek mások tulajdonában vannak. Fogadkozott, bizakodott. Azt mondta, ne terjesszék a hírt, mert azzal járnak a legrosszabbul, ha mások is megtudják a terveket, mert akkor földjeik idő előtt elvesztik értéküket.

Néhány nap nyugalom következett, majd a kocsmában robbant a bomba. Egyelőre nem szólt nagyot, csak egy kis pukkanást, de ez is elég volt a lavina beindítására. Megint a kocsmáros dobta be a hírt, hogy Kiskirály meghirdette eladásra a folyó menti földjeit. A legbutábbak sem gondolhattak másra, mint arra, hogy szabadulni akar a földtől, mielőtt kisajátítják. Az emberek egyre hangosabban zúgolódtak: szóval mégis lesz útépités, a főnök becsapott bennünket! A mindenki által csak Nyalókának nevezett hivatalsegéd azonnal védelmébe vette Kiskirályt azzal, hogy nyilván nem mondhat semmit, de érthető, ha félti a vagyonát, inkább kövessék a példáját, ne zúgolódjanak. Ezután, a békeség kedvéért mindenkinek fizetett egy felest és egy sört. Néhány józanabb ugyan nem értette, hogy honnan van erre Nyalókának egy köteg pénze, de a többség örömmel elfogadta a nagylelkű felajánlást. A felbátorodott Nyalóka megígérte, majd ő kifigyeli kinek és hogyan adja el a főnök a földjét, és tájékoztatja a többieket. Meglepő módon tartotta ígéretét. Két nap múlva hozta a hírt. Kiskirály földjét egy gazdag férfi vette meg a szomszéd tartományból, akit nagyságos úrnak szólítanak. Igaz, nem sokat fizetett érte, de véletlenül hallotta, amint a főnök azt mondja: még mindig többet, mint amit a kisajátítók adtak volna. Az emberek morogtak, a mérsékeltebbek hümmögtek, az ostobák - és ők voltak többségben - kiskirályt éltették, amiért túljár a kisajátítók eszén. A kocsmáros lelkesen csatlakozott hozzájuk azzal, hogy ő bizony követi a példát, amíg az a nagyságos úr hajlandó földeket venni, amíg meg nem tudja, hogy útépités lesz, mert akkor ugrott az üzlet.

Nyalóka az egyik asztal tetejére ugrott, és „Idefigyeljete emberek!” kiáltással magához ragadta a szót. Felajánlotta, hogy szerény jutalék ellenében beprotezsálja a nagyságos úrnál azt, aki nem akarja megvárni a kisajátítást.

Két hónap telt el a nagy fekete autó érkezése óta. A tartomány székhelyén, a népszerű és igen drága étteremben hárman ültek a legjobb asztalnál. Remek hangulatban vacsoráztak, pezsgőztek. Az egyik vendég Kiskirály volt, a másik a nagyságos úr, a harmadik férfi pedig a fekete autó utasa, a tartomány kétes hírű ügyvédje, aki sátáni mosollyal közölte a jó hírt:

– Uram, a terv sikerült, mindenki földjét megszereztük a valós érték feléért, vagy még olcsóbban. Én elvégeztem a dolgom, a jutalékot megkaptam, ti pedig osztozzatok, ahogy akartok!

– Egyelőre semmi osztozkodás nem lesz! Maradjon csak minden a neveden – vigyorgott Kiskirály nagyságos úrra –, majd ha elültek a hullámok, majd ha beletörődtek az emberek, hogy se út, se föld, akkor majd szép lassan visszacsöpögteted a részemet! Ugye sógor?

– Persze, persze! – bólogatott sunyi mosollyal nagyságos úr – minden úgy lesz, ahogy eddig is csináltuk! A legjobb úton haladunk!

ELI MEON

Az elsőszülött

Még nem tudod, mi ez, csak sejtet. Azon a reggelen másként ébredtél fel. Tervezted Őt, vagy sem, valami különös érzés kerít hatalmába, még csak apró jelek, kis félelmek, nagy belsőfeszültségek. Hamar rájössz, ott van veled.

Nem azért veszel tesztet, mert bizonytalan vagy, csak mégis, vágysz a megerősítésre, az eddig el nem képzeltet talán bizonyítja valami. Nincs hozzá fogható. Megbizonyosodsz, igen, anya leszel, már anya vagy, csak még tapasztalatok és tudás nélkül. De azt már tudod, megszólított egy pici lélek.

A kódok automatikusan beindítják az ösztöneidet, mert a zsigereidbe van írva: várnod kell, tenned kell érte. Gyermekek fog születni.

Hánysz, szédülsz, gyenge vagy. Kétkedsz, félsz, aggódsz, örülsz, bízol, szeretsz. Minden percben az jár a fejedben, hogy egy élet dobog a szíved alatt.

Milyen lesz? Fiú, lány? Szőke, barna, fekete, rózsásbőrű, kreol? Nyugodt, izgő-mozgó, sírós, vidám? Kék szemű, vagy zöld? Pici, mosolygós, bájos, huncut? Kire fog hasonlítani?

Kérdések... A válaszokat még nem tudod, de mindegy, mert már most olyannak szereted, amilyen. Egyetlen dolog fontos, egészséges legyen.

Kilenc hónap egy ismeretlen világban. Bérbe adtad a tested. Nem azt eszel, nem azt teszel, amit szeretnél. A kérdést felírta a homloklebenyedbe. Jó az neki, ezt megtehetem? Nem esik nehezedre lemondani, vigyázni, óvni. Nem kötelességből, szeretetből, vágyból, hitből teszed.

Érte megéri. Csak arra gondolsz, hogy jó anya legyél már most. Nem baj, hogy kihíztad a kedvenc farmernadrágodat, hogy már nem biciklizhetsz, hogy nem tudsz aludni, hogy nem mersz hosszabb útra indulni, mert ki tudja, hogy Ő mit szeretne. Hogyan fogja jelezni, hogy itt az idő? Olvastad, mesélték, elképzelted, láttad... Mindez nem elég, mert ami ezután fog következni ismeretlen és hihetetlen.

Villámcsapásként érkezik... Tudod, hogy lassan itt az idő, de még csak nem is sejtet, mire számíts. A legváratlanabb pillanatban egy különös jel... Érkezem.

Amíg a karodba tarthatod, sok ismeretlen érzés mutatkozik be. A fájdalmak eddig nem ismert variációra csodálkozhatasz rá kétségbeesetten. Nem mersz se sírni, se kiabálni, pedig valljuk be őszintén, nagyon tudnál. Azonban az intelligenciád ezt nem engedi meg. Hiszen ősidők óta születnek babák. Jaaa, csak nem veled esett eddig meg. Ez most egy egészen más helyzet, Te vagy akinek kibíratatlanul, elviselhetetlenül fáj. Most neked szakad szét mindened, Te vagy kiszolgáltatva, a Te tudatodba költözött be az a hihetetlen félelem, hogy ezt itt most túl lehet-e élni, ki lehet-e bírni? És mikor már azt hiszed, hogy nem lehet kibírni, akkor meghallod a sírását, és meglátod a világ legszebb kisbabáját, azt a csodát, ami semmihez nem fogható, semmihez nem hasonlítható. Mindegy, hogy lány, vagy fiú. Ő a tiéd.

Csakis kizárólag Őt akartad, olyannak amilyen. Elmúlt a fájdalom, a félelem. Ma nincs nálad boldogabb. Megszületett, és Te újjászülettél... Nevet adsz, és az a név ettől a naptól olyan különös dallammal cseng. A világ leggyönyörűbb férfi neve nekem: Gábor.

Ettől a naptól kezdve többet nem tudod lehunyni úgy a szemed, hogy ne Ő legyen az utolsó gondolatod, és nem tudod úgy kinyitni reggel, hogy ne rágondolj elsőnek.

Elsőszülöttnak lenni privilégium. Ő az Alfa és az Omega. Anyává tett. Beteljesítette, amiért nőnek született...

TÓTH-KURTZ MÁRTON

Judit

A falaktól már nem kérdez,
Az ablakon kinéz,
Ezerszer kértél miértek.
Hallgatag az ég.

Az utcalámpa pislákol,
A pad sincs ott már,
Csókjuk innen járta be a várost,
Övék volt a világ.

Ránézett tudta,
Nem egy tánc lesz neki,
A boldogság súlya,
Nehéz és beteggé teszi.

Park helyén parkoló,
Albérlet helyén hotel,
A szakítás romboló,
Hatása lassan apad el.

Az eső is rákezd egyre,
S ha nem lenne így is nehéz.
A cseppek az üvegre,
Új emlékeket szórnak szét.

Kijött a szobájából hosszú,
Hónapok után,
Tükörbe nézett,
Sokáig az ajtó előtt állt.

Elállt az eső. Hajnalodik.
Ezennel vége, ablakát
Kinyitja és kiugrik,
A sokáig lakótársmagány.

Összekötött szárnyait,
A szekrényből kivette,
S tükrének fekete árnyait,
Fények váltották le.

Ajtó előtt áll dermedten,
Majd kitárva kúszik a fény,
A világ egy szebb hely lesz,
Napsugarak táncolnak kezén.

Kijött a szobájából hosszú,
Hónapok után,
Tükörbe nézett,
Sokáig az ajtó előtt állt.
Kijön a Napra végre,
S megmutatja magát,
Szemei szikráznak,
A szíve egy nagy láng.

Fotó: DARVAS JUDIT

SZOLLÁTH MIHÁLY

Költősors

Ötven éve hagytam el hazámat én –
magamnak írtam mindegyik versem
azóta..., kit érdekel, ócska poén
mind: értetlenül szerte hevernek.
Szárkúp-menedék kudarcaim boglya,
tút keresni itt remény nélküli.
Szavam nem érthető, a múltnak foglya,
a mának beszédét meg nem üti.
De ó! A lélek nem halott, korlátot
a múlt, e rossz imágó nem jelent:
...kivetkezem és örökös oltárom
lesz, mi mindig is új arcot teremtm...

...s hosszú bolyongás után megérkezem
oda, hol eszmélt ifjan énekem.

HAJNAL ÉVA

beleveszni

sziklafalon ülök
azon tűnődöm
milyen különös
ám
voltaképpen mégis egészen hétköznapi
hogyminden napra jut valami kis félelem
a
m
i
b
e
apránként belehalunk
ami ledarál
felőről
elveszejt

*(nézd
ez a kis bodobács gondtalan kóricál itt a járdán
mit sem törődve inflációval járvánnyal jövővel
nincs benne halálfélelem
holott bármelyik pillanata lehetne utolsó
akár a tápláléklánc
akár egy óvatlan láb miatt)*

nem tanulunk tőle
mi semmiből se tanulunk
egészen bele tudunk veszni a félelembe
a sok apró halál végül halálunkat okozza

ha engem kérdezel
én inkább a szerelembe szeretnék

HEPP BÉLA/aLéb

Simítsd a homlokom

Apró láng ott fenn minden csillag,
óriás fehér gyöngy a hold...
Anya, bennem oly lassan ballag
fényük, a torz ősz átkarolt,
és visz, ahol a szűz vidéken
kard által nem járt csönd remeg,
hulló csók, fátyolszín szemérem,
forró vér... messzi istenek.
Látod, már nem a szív ural,
de itt bennem sír még egy ifjú dal.

Színergia

Egy rózsza nyílt... egy közhelyes,
augusztus-arcú kis virág,
lassan bókolva fényt keres,
mögötte árokparti fák,

álmos, vérvörös szirma van,
a szárán kis tüskék hada,
ahogy megírná, épp olyan,
egy nyáridéző ballada,

s éppoly valószerűtlenül
billeg a sárga fák alatt,
ahogy sor alá sor kerül,
papírlapokra – pillanat,

s éppúgy felszakít, rám idéz
magánya, cseppnyi érzélem,
ahogy betűkre jár a kéz,
ahogy a csöndet verselem.

Hát így vagyunk. Én semmivel
bélelt szavakba költözöm,
s szirmokba zárva alszik el
a nyár egy őszi szóközön.

EPRESKERTI SZERZŐHATÁROZÓ

Jóna Dávid

(Budapest, 1968. szeptember 9. –)

magyar költő, lapszerkesztő, médiatanár. A zsámbéki Főiskola egykori tanára, stúdióvezetője; az Art'húr kulturális művészeti lap alapítója (1994), főszerkesztője, a Facebookon az Art'húr Irodalmi Kávéház vezetője. Így kezdődik a wikipedia szócikke, és ez rendben is van, talán még annyit, hogy Biatorbágyon élek, két gyermekem van, feleségem Dr. Mosolygó Sára ügyvéd. Szakmai elemzőként dolgozom.

Egzisztenciálisan, a szellemi létezőként a költő mivoltom az, ami meghatároz, talán az lehet, ami kevéssel, de túl élhet majd, ami megmaradhat, amit a gyermekeimnek adni tudok. Mi érdekelheti az olvasót, a kötődéseim, a világlátásom, az ahogy elrendezem magamban a világot? Hogy mit szeretek, esetleg mit nem? Kik azok, akiket olvasok, akik hatottak rám, akik mellettem álltak, akik mellé álltam? Annyi minden mesélni valóm lehetne, de egyfelől verseimben, írásaiban, a velem készült interjúkban megtettem, másfelől meg nem fontos, a versek a fontosak, amelyek leválasztódnak, önálló életet élnek, amelyek jobb esetben találkoznak olvasóival.

Van egy képünk a mindenkori költőről, a magába fordulásáról, az elvontságáról, az álmódosításáról, a világon kívüliségről. Én azt hiszem, hogy ezen előfeltevés szerint nem vagyok tipikus költő, pedig minden napom része az írás, így szűröm át a világot magamon. Gondolatok arra, ha autóvásárlás előtt vagytok, akkor intenzíven nézitek az utcán az autókat, melyik lenne a legjobb döntés, a Hozzátok illő. Nekem ez az állapot tartós, nézem az embereket, az élethelyzeteket, s közben a képzelettel kiegészítem. Pablo Picasso mondta, hogy minden valóságos, amit a képzelet el tud képzelni. Gyűjtő vagyok, a gyűjteményem a verseim. 2021-ben Baranyi Ferenc Kossuth-díjas költővel jelent meg közös könyvünk *Gyöngyhalász* címmel, idén pedig *Kilenc hollómadár* címmel fog a folytatása a Könyvhétre megjelenni. Az utolsó megjelent verskötetem a *Dééévid, aranyapám* címmel jelent meg.

Az identitás, az értékrend otthonról jön, aztán felépíti az ember a saját útját, megtalálja a saját hangját, és ha hisz abban, hogy az alkotás által lesz, akkor ennek örömeivel és felelősségével fog élni. Így van ez.

KŐ-SZABÓ IMRE

Pár hét a sebészetén

Egy hétfői napon kellett Jakab Zoltánnak jelentkeznie a sebészetén. Előzőleg volt különböző vizsgálatokon. A panasa pedig a vizeléssel függött össze. A végén megállapították vese kövei vannak, melyeket el kell távolítani. Tehát egy műtét miatt jött azon a bizonyos hétfői napon, a sebészetre. Elhelyezték egy négy ágyas kórterembe, amely a 6-os számra hallgatott.

Az első három nap az ismerkedéssel telt el. Mondhatjuk így pontosan, mert orvosilag a legfontosabb cselekmények vér és vizelet labori vizsgálatára terjedt ki, meg egy ultrahangos vizsgálatra, hogy megismerjék állítólagos köveit. Jakab Zoltán negyvennyolc éves, szőke srác, bajuszt viselt. Atléta termetű, nem volt elhízva. Az igaz mindig ülő foglalkozást folytatott. Tíz évet húzott le egy nagyközség tanácsi apparátusában. Munkaköre: - szociális ügyekért volt felelős. Érdekes és nem unalmas munkának tartotta, szerette is csinálni. Csak azzal volt baja az első öt évben, hogy a tanácselnök sokszor mást gondolt, mint amit ő döntött. Jött a váltás, innentől polgármester lett a főnök. Egy ideig nem is volt gond, de aztán őt is elérte az a bizonyos „akárom” időszak, amely során csak az volt a jó, amit ő döntött. Egy újabb öt évig csinálta is a munkát, ahogy szíve szerint érezte, mert, ugye a szociális ügyek nem mások, mint gondoskodás az emberekről, akik valamilyen oknál fogva bajba kerültek. Jakab Zoltánba elég sok empátia szorult, mindig kész volt segíteni és ennek a segítségnek a módját is mindig megtalálta. Ezekből lett a baj, amely kenyértöréshez vezetett. Jelenleg egy szerszámokat gyártó cég üzletkötője. Járja a fél országot és különböző szerszámokat ad el. Nyugalmas munkakör, szereti is csinálni.

Az ajtó melletti ágy volt üres, így ide pakolt le. A mellette lévő ágyon, egy idősebb, apró ember feküdt, nem nézett rá, a plafont bámulta. Sötét bőrű, cigány ember volt. Több volt, mint ötven éves. Ez később derült ki, amikor szóba elegyedtek. Elmondta, hogy nős ember, hét családja van. A legnagyobb huszonöt, a legkisebb két éves. Az asszony van velük otthon. A városhoz közeli faluban laknak. Egy kis házuk van. Korábban csak egy szoba, meg konyha volt. Ide szöktette meg Jolánkát feleségnek. nagyon széplány volt, több gádsónak fájta a fogát, de aztán ő lett a győztes. Később, ahogy jöttek sorba a gyerekek, építettek a kis házhoz még egy szobát. Lakatos Sándor volt a becsületes neve. Kissé kopasz ember, látszott rajta, hogy az élet eléggé meggyűrődgette szegényt, de jókedvét nem veszítette el. Az építőiparban dolgozott már vagy közel harminc éve. A szoba toldásában a kollégák segítettek, mert szerették Sándor bátyánkat, szolid ember volt, nem kötözködött senkivel és mindennap megjelent a munkába. Mondták is neki a faluban:

– Te, Sanyi, ha nem mennél, megállna az építkezés.

Most valóban nem tud menni a Sanyi, mert eltört a lába és nagy sebek keletkeztek a testén. – Hogyan történt? – kérdezték tőle. – Egyszerűen, az építkezésen annyi gödör, meg domb van, nem csoda, ha elesik az ember. Az én gödröm nagyobb volt a kelleténél.

Mentővel hozták a kórházba, már kétszer is megműtötték, jelenleg elfogadható állapotban van, de megfigyelésre még egy darabig itt tartják.

A négyszemélyes szoba, szembe oldali lakója Rozgonyi Péter. Negyven éves, kőműves, ő egy másik építkezésen dolgozott, amikor a hatodik emelet magasságában leszakadt alatta az állvány. – Nem okolok én senkit – mondta. – Valószínű az állványozásnál nem figyeltek eléggé. Egy rossz lépés és már is a levegőben voltam – mondja mosolyogva. – Kiakartam nyitni az ejtőernyőt, de azt az öltözőben felejtettem – kuncogva meséli.

Látszik rajta már belenyugodott a jelenlegi állapotába. Most már csak gyógyulni kell.

A túloldal másik lakója egy fiatal srác. Olyan húsz év körüli, barna hajú. Látszik rajta, hogy a vele történt baleset nem nagyon rázta meg. A hegyek között kirándult egy Montén baj

biciklivel. Extrém sportnak szánta, mert ugye emberi ismeret szerint nem lehet kerékpározni sziklás hegyek tetején, de ezt ő nem vette figyelembe. Sárosi Jánosnak pék a szakmája, a kenyerek és a zsemlék között erre sosem gondolt. Most itt fekszik egy törött lábbal, amely nyílt töréssel végződött. Már megműtötték, csendben és mozdulatlanul fekszik az ágyában.

Úgy tűnik a gyógyuláshoz a csend szükségeltetik, meg némi beszélgetés. Lakatos bátyánk, meg Jakab Zoltán között ez a beszélgetés elég hamar létre is jött. Ilyenkor a családról esik a legtöbb szó, meg a gondokról, bajokról. Jakab Zoltán a korábbi foglalkozásából kifolyólag értett is a kikérdezéshez. Így Sándor bátyánk a Jakab között bizalmasabb viszony kezdett kialakulni. Az öreg elpanaszolta, hogy táppénzen volt egy hónapig. Visszament dolgozni, de a táppénzes papírra már nem emlékszik hová lett. így nem kapott táppénzt, aztán jött a baleset és most itt van. Természetesen pénz nélkül, otthon pedig a család.

Jakab Zoltán nem szólt egy darabig. Kiment a nővérekhez, meg beszélt az egyik takarítónővel. Ő hozott másnapra egy adag levélpapírt, meg borítékot. Az átvétel után Jakab nem beszélt, csak írta a levelet. A takarítónő másnap feladta. Vártak pár napig. Sándor bátyánk nem sejtette mi fog itt majd történni.

Megjelent a körzeti orvos, hozta a táppénzes papírt, jobbulást kívánt az öregnek. Jakab írt egy újabb levelet, mellékelte a táppénzes papírt. Következett a feladás és a csendes várakozás. Néhány napi várakozás után szokatlan dolog történt, Sándor bátyánkat, egy postás kereste, hozta a táppánt. Az öreg nagyon meglepődött, csak nézte Jakab Zoltánt. Nem tudott mit mondani, szokatlan volt számára, hogy a dolgok ilyen egyszerűen kiegyenesednek.

Mobilján – mert ez is volt az öregnek – haza szólt Jolánkának. – Nálam van a táppénz, jó lenne, ha bejönnél érte – mondta az öreg.

Másnap megjelent a feleség, Jolánka. A legnagyobb fiú kísérte el. A szép száll legény, aki huszonöt éves, még nem akar nőszülni. Úgy látszik itt is változott a világ, régebben tizenegy néhány évesen a lányok már anyák voltak. Sándor bátyánk csak a szemével kísérte a szép száll legényt, látszott, hogy büszke rá.

Jakab Zoltánt meghatotta a család fegyelmezett magatartása. Másnap papírt vett elő és írni kezdett. Az öreg megkérdezte:

– Csak nem megint írsz egy levelet?

– Azt teszem.

– Aztán csak az igazat írd!

– Megfogadom, minden szó a helyén lesz! – zárta le a beszélgetést Zoltán és folytatta az írást. A levél címzettje a lakóhely szerinti önkormányzat volt. Tárgya pedig egyszeri szociális segély kérelem. A levélben nem csak a betűk voltak gyöngyszeműek, a tartalom is emberséges, szívhez szóló volt. Egy hét sem telt el, telefonozott Jolánka, újságolta a férjének, hogy a tanács (önkormányzat), küldött egy nagyobb összeget.

Jakab Zoltán elégedetten feküdt az ágyában, holnap lesz a műtétje, ez a siker már is gyógyír lesz a sebére. A műtét jól sikerült, nem volt semmi komplikáció. Ahogy a napok teltek, egyre jobban érezte magát. Már szüksége volt egy újabb levélírássra. Ha az ember belejön, nem bírja abba hagyni. Írt az öreg vállalatának, meg a szakszervezetnek egy-egy levelet.

Majdnem két hét telt el, amikor az öreg felesége, Jolánka telefonált. Hosszan beszélgettek. Zoltán csak az öreg arcát figyelte, amely egyre vidámabb lett. A végén csak annyit tudott mondani, mikor letette a telefont.

– Most aztán bele trafáltál. Képzeld, a vállalatától gépkocsival két férfi kereste meg az asszonyt. Több dobozban hoztak tartós élelmiszert, meg pénz is a szakszervezettől.

Ahogy ezt mondta szinte elállt a szava, csak nézett Jakab Zoltánra és magában keresgélte a választ, ki lehet ez az ember?

Zoltán is elgondolkodott. Ő nem tett semmiféle különleges dolgot, csak azt hasznosította az adott körülmények között, amit tízévi gyakorlat során megtanult. Elégedett volt, hogy segíteni tudott, önzetlenül tette, megnyugodott. A kórházi sebek is begyógyultak, a négyágyas,

6-os jelű szobából először a biciklis Sárosi János „kerekezett” el, képzelt biciklijén, majd a Rozgonyi Péter kőműves szedte össze az „állványokat” és távozott.

Ketten maradtak, az öreg Lakatos Sándor, meg a levelek írója, Jakab Zoltán. Aztán ők is megkapták a záró jelentést, most már csak a távozás volt hátra. Sándor bátyánk telefonozott Jolánkának: – Mehetek haza, minden rendben!

Másnap reggel jött az asszony, összecsomagoltak. A két férfi az indulásnál szótlanul néztek egymásra. Mindegyik várta, hogy majd távozáskor mond valamit. Sándor bátyánk szólalt meg először:

– Apukám, te nagyon nagy ember lehetsz. Csak írsz egy levelet és már is küldik a pénzt.

Jakab Zoltán erre nem szólt semmit, megfogta az öreg kezét és arra gondolt ez a sebészeti „kirándulás” kettőnknek így vagy úgy, egyfajta gyógyulást hozott.

Zemplénben
Fotó: **SZABÓ MÁRTA**

P. LESKÓ ÉVA

Mit jelent magyar nőként görög feleségnek lenni? Nem egy egyszerű kérdés, de mégis nagyon is az.

Amikor harminc évvel ezelőtt bekerültem férjem görög családjába, csak úgy tudnám jellemezni új családom tagjait, mint ahogyan azt „Bazi nagy görög lagzi” című film is bemutatja, szavaik egymásba értek, görögül, magyarul, macedónul röpködtek egymás után. Széles gesztikulálások, nagy összeborulások, mérhetetlen szeretet és heves indulatok jellemezték a családot. Amennyire rémisztő volt, annyira szeretnivaló. Aztán megszoktam, megszerettem, és magával ragadott. Hétköznapijaink összekeveredtek, megtartottunk és elhagytunk magyar szokásokat, és ezzel egy időben szintén megtartottunk és elhagytunk görög szokásokat is. Kialakítottuk saját vegyes világunk szerinti életünket, ünnepeinket, ételeinket, zenéinket. Úgy alkalmazkodtunk mindehhez, ahogyan azt az együttélésben, a házasságban tettük, szinte észrevétlen.

Ha mégis ki kellene emelnem vagy össze kellene hasonlítanom valamit jellemzően a görög-magyar tulajdonságok közül: a magyar ember aggodalmaskodását, és a görög ember nyugalma állítanám szembe. Fájó szívvel tapogatom a múltat, amikor magyar nőként, magyar anyaként egy dolgot százszor átrágtam, százszor megforgattam magamban ugyanazt a kérdést, és annak válaszait is. Mire odakerültünk, hogy konkrétan beszéljünk férjemmel az előttünk álló feladatokról, már több komplett forgatókönyv volt a fejemben, és természetesen mindegyik forgatókönyvnek volt aggodalmaskodó kicsengése is.

Ekkor jött a nyugalomról és higgadságáról jól ismert férjem, (*csendesen jegyzem meg: azért szerény habitusommal, bármikor ki tudtam hozni őt a sodrából!, és egy másik alkalommal pontosan az Ő végtelen nyugalma tudott az örület határáig kergetni, de így egészítettük ki egymást.*) Szóval, ekkor jött a nyugalomról jól ismert férjem, és egy jellegzetes kézmozdulat kíséretében, helyreigazított engem az aggodalmaskodás útvesztőiben, „Ne aggodalmaskodj előre, hidd el minden meg fog oldódni!” – mondta, és igen, neki volt igaza. Túlagyalás nélkül szép lassan minden a helyére került. Persze ez nem azt jelenti, hogy nem voltak nehézségeink. Voltak, nem egy! Nem kettő! Sok! De ezek csak erősítettek bennünket!

Az évek során megtanultam azt is, hogy amikor valamire határozottan azt mondta, hogy „Elég!!!”, hogyan nyeljem vissza az utolsó szót. Ugyan nehezemre esett, de csendben maradtam!!! Tettem mindezt azzal a jól megfontolt szándékkal, hogy sokkal hasznosabb lesz számomra, ha másnap folytatom tovább ... és igen, másnap reggel újra előhozakodtam vele..., és remekül működött. Ő még csak az első cigarettáját sodorta, de én már mondtam: „Figyelj, a tegnapi beszélgetésünkhöz, még az jutott eszembe, hogy ....” és már mondtam. Ő cigarettázott! Én mondtam! Ő cigarettázott! Én mondtam!.... (Nagy dohányos ember volt...) Tehát mint mondtam, a görög ember nyugalma lenyűgöző. A jónak a feltételezése, a pozitív életszemlélet megváltoztatja az embernek a világról alkotott képét. Az enyémet is megváltoztatta. Ahogy átadta, ahogy a görög ember átadja magát az életérzésnek, a zenének, mindannyiunk számára tanulandó feladat.

Ahogyan a görög zene hallatán széttárt két karjukat vállaik magasságába emelik, abban minden szabadság vágy, és szabadság érzés benne van. Most akarok élni, most akarok boldog lenni. A holnap majd hozza magával a maga problémáit. Azt majd holnap kell megoldani! Vagy azután! Akkor! Majd! De a most pillanatát, most kell megélni!

A férjem már itt született Magyarországon. Itt tanult, itt vált ifjúból férfivá, itt alapított családot, itt volt az otthona. A szíve azonban mindig görög maradt, magyarországi görög. Ha

ma kellene választanom, ma sem döntenék másképp. Büszke vagyok rá, hogy magyar nőként görög feleség vagyok! Voltam! A görög felesége!

Fotó: **DARVAS JUDIT**

BODÓ CSIBA GIZELLA

Szebb semmi nem volt...

Az ég a földdel összefolyt,
S a végvonalba benne volt
Minden teremő képzelet,
A szerte futó vér-erek,
A kicsapódó só-rögök,
A gondolat a csont mögött,
Minden olyan egyveleg,
Mit láthatok, mit érthetek,
Mihez megfejtésedet
Minden mögött Te adod,
A pillanatra szaggatott
Végeset és végtelent,
Hitelesíti kézjegyed,
Szemlélteted programod,
Láttatod a tervedet,
Gondolat, szó, cselekedet,
Meghatározza
Az életet!

Míg az ember – hogy ha fest,
Elmázolja a vonalat,
Dédelget fakult álmokat,
Kever barackszín jelent, mit
Lehet egy percig fogva tart,
A jövőt nem tudja merre tart,
Palettán hagyja a színeket,
Száradjon a képzelet,
Szemében a kép ott marad,
S lelkével látja, hogy
Szebb semmi sem volt;

– az ég a földdel összefolyt!

MESTER GYÖRGYI

Márvány

A hatalmas tömb úgy hevert a földön, mint egy lusta óriás.

Szél támadt, viharos. Nekifeszült a márványdarabnak, de nem bírta vele. Tolta, taszította, szíve szerint felborította volna, lelöki a meredekről, de kudarcot vallott.

Jött az eső. Szakadt, zuhogott az ég leve, mintha dézsából folyamatosan öntenék. Az özönvíz meg akarta mutatni a világnak, ha a tomboló vihar nem tudta megmozdítani a kőtömböt, majd ő megteszi, helyette is.

A márvány állta a sarat, vagy inkább a vizet. Nem mozdult. Jottányit sem változtatott a helyén. Ugyanúgy terpeszkedett, lustán hevert a földön, bokroktól, cserjéktől körbevéve, mintha ő uralná a világot.

Dörrenés hallatszott. Rémisztő erejű, melyet cikázó villámcsapások követtek. Szikrázott a levegő, szinte lángra gyúlt az ég alja.

A villám lesiklott a márvány felszínéről. A kő lerázta magáról az elektromosságot, annak pusztító forróságát, s úgy hevert ott továbbra is nyugodtan, mintha mi sem történt volna. A villámok még néhányszor körbetáncolták a követ, majd odébbálltak, látván, nem bírnak vele.

Állatok jöttek. A szarvasbika hatalmas agancsával akarta felborítani a márványt, megmutatva az erdő lakóinak: ő egyedül is többre képes, mint az időjárás valamennyi nyers őseleme. Nem sikerült bizonyítania...

A márvány egyszer csak a magasba emelkedett. Egy daru megfogta, felemelte és magával vitte.

Ahol a kő ismét földet ért, nagy volt a csend. A némaságot váratlanul puha nesz törte meg. Lépések közeledtek, jött valaki. Egy szobrász.

A férfi körbejárta, megtapogatta a márványdarabot. Azután hozzálátott. Véste, faragta, igazította, közben meg-megsimogatta, és a márvány hagyta.

Igazodott a kézhez, a szerszámokhoz. Hagyta vágni, fúrni magát, miközben alakult. Új formát vett fel, ami kedvére volt. Ha tükör van a közelben, vagy legalább egy tócsa felszíne, megcsodálja benne új külsejét.

Örült, hogy nem kell tétlenül hevernie, egyedül, magányosan, hanem megvalósíthatja valaki álmát.

És a valamikori henye, lustán fekvő, unatkozó óriás maga lett a megtestesült álom, ALKOTÁSSÁ vált...

BUDA FERENC

Parafrázisok a Falak könyvéhez

„Ne vádolj, ne fogadkozz”
(József Attila)

OLDALT ÉS SZEMKÖZT elkészült a fénykép.
Komoly karton és biztos ujjnyomat
őrzi személyem külsejét s kilétét –
akár egy tolvajt, nyilvántartanak.
Bűnöző lettem, mondhatni, hogy hájjal
simára kent, dörzsölt, sittes vagány.
Költeményeim alvilági bájjal
tündöklének a versek tárlatán.
Hajolnom kell a csülkös smaszereknek,
akár a bődülő bivalyseregnek
lába előtt hajlong a gyenge fű,
s ha egyszer innét kikerülök végül,
hordozhatom majd ékes örökségül
s jelül: büntetett előéletű.

OLDALT ÉS SZEMKÖZT is szemügyre vesznek.
Néhány kamera hátulról figyel.
Meg nem látni, bár szemed kimereszted,
mégis tudod: néz néz a Big Brother.
Figyelme, mint a levegő, körülvesz,
benne mozogsz, bár észre nem veszed.
E biztonságnak voltaképp örülhetsz,
sőt – le se tagadd! – már-már élvezed.
Megszokni ezt is, mint a régi börgyár
vaskos bűzét: szomjú tüdődbe dől már
esztendők óta oxigén helyett,
lassacskán minden porcikád övé lesz,
s maholnap már nélküle nem is élhetsz:
szívod, nyeled, mint jó anyatejet.

http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?docId=0000016253&secId=0001222246&mode=html#Buda_Ferenc-Mig_elsz-00740

UMHAUSER FERENC

Reinkarnáció

Az ércfelér gyanútlanul pihent a puha kőzetpaplan alatt. A szél, az eső, a napfény és a fagy lassú, de szüntelen szorgoskodásának eredményeként a felszínre került. A biztonságot nyújtó anyaméh után vaksin hunyorgott a fényben.

Egy idő múlva furcsa, két lábon járó lény tévedt arra s ahogy észrevette fütttyentett egyet, majd felkiáltott: „A rézangyalát!”.

Elment, de nemsokára többedmagával, dübörgő, füstökádó szörnyetegeken tért vissza. A szörnyek acélkörmeikkel és fogaikkal a földanya testébe martak, majd amikor már nem tudtak mélyebbre vájni, gyémánt élű visítva csikorgó fúrókkal hatoltak egyre beljebb. Aztán gusztustalan, síkos anyagot engedtek a furatokba, amit tekergőző köldökzsinór kötött össze a külvilággal.

A zsinóron röpke bizsergés futott végig, egy villanás, a föld tompa morajlással megremegett s az ércfömlés apró darabokra hullt. Úgy érezte meghalt.

A bányászok csillékbe rakták a felaprózott ércet. A csillékből vagonokba, a vagonokból dúsítóba, majd a kohóba került.

A kohó melege a magmáéra emlékeztette, ahol embrióként a létezés hiábavaló mulandósága felé elindult.

A NAGYEMBER kicsike volt, és kopasz. Ezt hivatott ellensúlyozni a szobor monumentalitása, amely biztonságot és erőt sugárzott.

A formát öntőmunkások vették körül s a nagy művész irányította őket. Míg a bronz megszilárdult, a nagy művész a reinkarnációról tartott előadást s később erről szeretet volna véleményt kicsikarni az öntudatos munkásosztálytól, de az annyira öntudatos volt, hogy a véleményét megtartotta magának.

„Reinkarnáció”. Ez volt az első szó amit hallott, miközben lassan , hűlve formát öltött. Nem tudta mit jelent, de soha többé nem felejtette el.

Kibontották az öntőformából. A nagy művész elégedetten mustrálta művét, hiszen nemcsak a NAGYEMBER nagyságát, hanem az övét is demonstrálta ez a szobor. Majd féltő kezek bugyolálták be és kötelekkel fonták körül, azután egy daruszerkezet teherautóra emelte.

A kiemelt jelentőségű város, kiemelt jelentőségű terén már várt rá a vörös márvány talpazat. Hatalmas éljenző tömeg gyűlt össze a tiszteletére, pontosabban a NAGYEMBERére, azonban ez mindegy, hisz mától ők egyet jelentenek.

A szónok hosszasan méltatta ifjúságát, férfikorát, dicső tetteit, melyek így naggyá tették. A hallgatóság lelkesen éljenzett és tapsolt s ő állt a dicsfényben megrészegülten. Az ünnepség csúcspontjaként társadalmi szervezetek, jelentős (de annyira nem nagy) emberek, majd totyogó apróságok, erejük teljében lévő munkások, könnyes szemű nénikék, s végül a sokat megélt aggastyánok helyeztek virágot lábaihoz.

Az ünneplés lassan elcsendesült s a tér kiürült. Egy veréb szállt a fejére és addig tollászkodott, mígnem a fennkölt pátoszt egy szépen formált ürülék prózaiságával oszlatta szét.

Az utcákat és tereket az éj vonta bársonyába, a szobor jólesően nyújtózott a fárasztó nap után.

De mi az a sanda árnyék, ki lopózik a sötétben?!

Egy középkorú férfi volt az, szemeiben izzott a gyűlölet. Alaposan körülnézett, és amikor meggyőződött róla, hogy nem látja senki, leköpte. – Te rohadt piszok! – sziszegte és duplázott, majd ahogyan jött, úgy osont el.

A szobor méltánytalannak találta a helyzetet, de mégis valami megmagyarázhatatlan rosszérzése támadt: – Hátha nem is olyan nagy a NAGYEMBER.

Az atrocitások mint sűrűbbé váltak – igaz még csak éjszaka –, a nagyobb ünnepeken és évfordulókon pedig elhangzottak a NAGYEMBERT tömjénező dicshimnuszok, amelyeket már ő is, és az egyre fogyatkozó és mind kevésbé lelkes tömeg is kívülről tudott. Az viszont a leglidércesebb álmaiban sem sejtett fel, hogy majd valaki a veréb produkcióját megirigyleti.

A férfi részeg volt és nagy erőfeszítésébe került, mire sikerült felmásznia és úgy elhelyezkednie a szobor fején, hogy neoavantgard kifejező eszköze pontosan oda kerüljön, és azt fejezze ki, amit „művész” érez.

A nép most valóban lelkesen tapsolt és éljenzett, bár ez már nem a szobor reprezentálta személynek és az eszmének szólt.

Két bőrkabátos egy gépkocsiba tuszkolta a merénylőt, majd a szünni nem akaró ovációt géppisztolyugatás hallgattatta el. Néhányan véresen rogytak a földre, a többiek fejvesztve menekültek. Pár nap viharelőtti csend után vérgőzősen tobzódott a történelem. Emberekkel és eszmékkel számoltak le (azt hitték végleg), azután a hozzájuk kötődő jelképeken és szobrokon volt a sor, mintha ők tehetek volna arról, amit az emberek társítottak hozzájuk.

A nagyember (már csak így kisbetűvel, hisz a nagytestvérhez menekült, hogy mentse az irháját) szobrára is sor került. Egy drótkötelet tekertek a nyakára, a másik végét egy teherautóhoz erősítették, felbőgték a lóerők s a márvány talapzat recsegve engedett, a szobor a földre rogyott. A tömeg diadalittasan ünnepelte győzelmét, mindenki megpróbált egy darabot letörni valamilyen szerszámmal, hogy ezzel is elégtételt vegyen az őt ért sérelmekért.

A nagy diadalt nagy gyász követte. A történelem ingája nem akart középen megállni, vitte a tehetetlenség, (akárcsak a tömeget).

Jöttek viszonylag nyugodtabb évek is, ám erről a szobor mit sem tudott, darabokra törve hevert egy kert sarkában. Ócskavasat gyűjtő gyerekek fedezték föl. (Gyűjtsd a vasat, gyűjtsd a fémét, ezzel is a békét véded! – És ha ágyút öntenek belőle?)

Újra öntödébe került. Az éppen aktuális eszméket megtestesítő Nagyember tervén dolgozott, az éppen pályája csúcán lévő nagy művész.

– Kohó – forma (eszmélt a szobor) – bebugyolálás – daru – teherautó – márvány – lepel – avatóbeszéd – ... – totyogó apróságok – könnyes szemű nénikék – veréb ...

– Mintha valahol, már valamikor... Hát persze! Reinkarnáció!

– Már meg sem lepődött, amikor egy középkorú férfi óvatosan, körülkérlelve odalépett...

(Az írás itt befejeződik, azonban a történet...)

KORIM LÁSZLÓ

Vakaródzó Tihamér és költői munkássága

Vakaródzó Tihamér egyszerű bolti eladó volt. Egy csemege üzlet zöltséges részlegén szorgoskodott. A külsőre teljesen átlagos kinézetű emberrel az egyik napon rendkívüli dolog történt. Munka közben, éppen amikor az egyik vevőnek két kiló ötven deka burgonyát mért ki, hívogatón szólt felé a szükség, egy-két csendes, alattomos szellentés formájában, aminek következtében a rothadó zöltségek sorra elpirultak a polcon. Ez persze még nem rendkívüli, hiszen mindannyiunkkal előfordul, hogy a nap folyamán áhítozunk egy csendes fülke után, de az ami azután történt Vakaródzó Tihamérral, az már nem mindenkiel esik meg. Ott ült a vécén és merengett. Ekkor hirtelen megszállta a költői ihlet. Teljesen elbódult, elgyengült. Érezte hogyan akarnak előbuggyanni a szavak a torkából. Gyorsan kezébe vett egy darab vécépapírt s a füle mögül lekapta azt a ceruza csonkot, amit mindig magánál hordott és írni kezdett:

Zöld paprika és uborka s zeller,
jó boltos, ha mérni kell hát nem fél,
minden zöltség, uborka és zeller,
a jól választott stanicliban elfér.

Mikor elkészült a nagy művel, eleinte nem is gondolta, milyen nagy dolgot alkotott, csak később kezdett ráeszmélni költeménye jelentőségére. Elgondolta, mi lesz ezután.

Biztosan kinyomtatják majd és egyre többen olvassák. Óriási népszerűsége lesz és bizonyára nagyon sokan kérik, hogy ő maga, a nagy költő szavalja el. Ekkor kiáll majd a pódiumra, mint egykor Petőfi és elszavalja nekik a versikét. A tömeg magánkívül éljenzi és követeli, hogy többször is mondja el. A rádióban a reggeli köszöntéskor mindig elmondja a bemondó, sőt talán az utcán is bevezetik köszönés helyett. A kritikusok egymással vetekedve méltatják érdemeit és lépten-nyomon kidomborítják az eszmei mondanivalót. Brünchard Győző a legnevesebb kritikus megírja az életrajzát, „Vakaródzó Tihamér és költői munkássága” címmel, amelyben a vezérmotívum természetesen a zseniális költő magasztalása lesz, aki amellet, hogy versében egyedülálló frappáns tömörséggel ábrázolja a zöltségeladók emberfeletti nehézségeit, ugyanakkor a precíz lelkiismeretes munkás meleg, humanista világképét is megrajzolja s ezzel előrevetíti az internacionalista eszmék győzelmét a burzsoá hatalmak felett, melyek amúgy is a végüket járják. Költeményét beveszik a kötelező irodalmi tananyagba, de csak a gimnáziumiba, hogy a tanulók már a koruknál fogva is érettebben átérezhessék a költemény nagyságát és megérthessék a mondanivaló legmélyebb rétegét is. Természetesen a gimnáziumot is kötelezővé teszik, hogy egyetlen állampolgár se maradjon ki a költemény áldásos erkölcsi nevelése alól, hiszen ahogy azt Brünchard győző említi majd az életrajzban, „Ez a költemény elősegíti az ifjúság önálló életbelépését és ezért nemcsak a felnőtt, már dolgozó generációra van hatással, hanem a fiatalok számára is nélkülözhetetlen, sőt mivel a gyermekeknek példát mutat, így a mű nevelő hatása az egész emberiségre kihat.” Ezek következtében a világ további fejlődése egész más irányba folyik, mint ahogy a vers keletkezése nélkül fejlődött volna. Magától érthetően idővel a poéta képe rákerül az új ezer forintosra és milyen büszke lesz, ha majd a pénztárnál a vevők az ő általa mért zöltséget az ő arcképével díszített bankjeggyel fizetik ki. Utcat, teret

neveznek el róla s halála után a lakását emlékmúzeummá nyilvánítják s akárcsak Mekkába, ide is a világ minden tájáról zarándokolnak a hódolói. Vallási szekták alakulnak Tihamérizmus névvel, hatalmas templomok, melyeknek karzatán a Tihamérizmus főpapja az Ő versikéjét kántálja egymás után több hangsúllyal és hangmagassággal. Az egész világ behódol neki, minden más vallástól és politikai irányzattól átpártolnak az Ő hitéhez. Feltétel nélkül fanatikusán hisznek benne és kikiáltják második Krisztussá ...

Mikor Vakaródzó Tihamér idáig jutott gondolataiban, éppen befejezte a másik dolgát és el kezdett papírt keresni. Ekkor vette észre, hogy a fürkében a kezében lévő papíron kívül nincs másik papír. Egy darabig töprenget, vajon mit tegyen, aztán rászánta magát a megsemmisítő mozdulatra. Tudta, hogy nem képes újra létrehozni, csodálatos alkotását, így az örökre elveszik, nem emeli ki az emberiséget a kulturális fertőből. Lesújtván indult vissza dolgozni. Közben azon tépelődött, vajon tegyen-e fekete szalagot a köpenyére.

Ezek után Vakaródzó Tihamér a szokásos módon kiszolgálta a vevőket, de a kedvesség és a mosoly hiányzott. Valahogy úgy tűnt, mintha fensőbbség húzódná meg vonásaiban. Tartása az arisztokratákra emlékeztetett. Mindez a külső szemlélőben az uralkodók felsőbbrendűségének az illúzióját keltette.

Fotó: DARVAS JUDIT

ZENE, ZENE, ZENE

Jeff Buckley

„Olyan csönd van a folyón, hogy nevetése a végtelenségig elhallatszik.” (Ian McEwans)

*

Mintegy tíz évvel ezelőtt fedeztem fel Jeff Buckleyt véletlenül, Leonard Cohen Hallelujáját hallgattam és elkezdtem kutakodni más feldolgozások után. Számos van – és szinte nincs olyan, ami elérné a coheni minőséget, legalább is az én felfogásomban. Egyetlen egyet találtam, ami nagyon közel jött, talán még Cohenénél is jobban tetszett, ez volt Buckley. Aztán persze szinte mindent végig hallgattam, amit lehetett tőle. Tiszta hang, tiszta szív, tiszta tekintet. Döbbenetes hangterjedelem, nincs preferált zenei kategória, szinte mindenben otthon van, a hangzás, a versek, az előadásmód – szintiszta poézis. Egyedülálló jelenség.

Egy karácsonyi műsorban is elhelyeztem ezt a számát – megbűvölve hallgatták a fiatalok és a tanárok, egy csodaszép, hatalmas aulában néma csend volt, később sokan erről beszéltek. Több mint húsz évvel a halála után megjelent a hangjával közöttünk – igazán csoda volt.

Aztán elterelődött a figyelmem, nemsokára azonban találkoztam Taminoval – akiről nagyon sokan azt írják, hogy ő Jeff Buckley „reinkarnációja” Hát... majdnem... vagy hasonló, de kissé másképpen – ám ezt abbahagyom: nem tisztességes dolog a hasonlítás, mindketten a zene kolosszusai.

Jeff Buckley huszonöt éve merült el az örök fiatalság folyójában – azóta egyre nagyobb, egyre jelentősebb és egyre nagyobb hatást gyakorol a zenéje. Ő olyan jelentős, hogy még ekkora távlat sem elég ahhoz, hogy lássuk igazi nagyságát, zenetörténeti pozícióját.

Rendkívülinek látom azt is, hogy bár édesapja, Tim is a maga nemében nagy zenész, énekes volt – s nyilván tehetségét tőle is, és a szintén zenész édesanyjától is örökölte, közvetlen kapcsolat mégsem volt köztük, hiszen a kisfiú mindössze egy hetet töltött apjával nyolcéves korában: ez egy emlékhöz volt elég a későbbiekben, meg nyilván motivációként is hathatott. Jeff Buckleyt a saját tehetsége, törekvései és inspirációi hajtották előre.

Tragikus és egyben rémesen ostoba, korai halála örökre kimerevítette őt az időtlenbe, az idő nélküliségbe, hogy mindig és mindenütt itt lehessen velünk.

*

Marosi Lajos

Alleluja

A Dávid titka hárfa volt,
Mondják, az Úr örült, ha szólt.
Nagy ügy neked a dal, s a húrok húrja?
Csak jön, mint itt, a kvart, a kvint,
A lány esés, s a dúr megint,
Királyi vétkes zengi, alleluja!
Alleluja, alleluja,
Alleluja, alleluja!

Erős hited is jelre várt,
A nő medencevízbe szállt,
Legyűrt, a holdas éj mögé lapulva,
A konyhaszékre rákötött,
Lenyírt, a trónról ellökött,
S az ajkaidról szívta: alleluja.
Alleluja, alleluja,
Alleluja, alleluja!

Korábban jártam itt talán,
Köszönt a kő szobád falán.
Magány után veled születtem újra.
A címer, láttam, büszke rád –
Nem édes-győztes út a vágy,
De hűvös és rekedtes alleluja.
Alleluja, alleluja,
Alleluja, alleluja!

Először hagytad: tudjam én,
Hogy is megy itt, a földtekén,
De nem mutatod azt nekem meg újra?
Hogy énem benned testesült,
A szent galamb fölénk repült,
S volt minden sóhajunk egy alleluja.
Alleluja, alleluja,
Alleluja, alleluja!

Lehet, van Úr az égbe fent...
Szerelmi sorsom mondja lent:
„Te lőj előbb, ha gyors a másik ujja!”
Az nem sikoly, mit hord az éj,
Nem úgy kiált, kit ért a fény –
Az hűvös és rekedtes alleluja.

Alleluja, alleluja,
Alleluja, alleluja!
Alleluja, alleluja,
Alleluja, alleluja!
Alleluja, alleluja,
Alleluja, alleluja!

Jeff Buckley – Hallelujah (6':56")
https://www.youtube.com/watch?v=WIF4_Sm-rgQ

A fordítás forrása és az eredeti angol szöveg itt:
<https://www.magyar-dalszoveg.hu/lyrics/jeff-buckley-hallelujah-grace>

*

„Jeff Buckley ötévesen kezdett gitározni.

Első lemezén felcsendül különleges, több oktávos hangja – mint egy angyal, úgy énekel az 1994-es Grace c. lemezén, azonnal hatalmas visszhangot vet New York zenei életében. Az album szenzáció a kritikusok és a rajongók körében egyaránt. Leonard Cohen Hallelujah c. művének feldolgozása a hallgatók körében óriási sikert arat.

Három évvel később, nem sokkal a 31. születésnapja előtt, miközben a második albuma dalait rögzítette, Buckley éjszakai úszás közben megfulladt a Tennessee állambeli Memphis közelében.

Jeff Buckley 1966. november 17-én született Anaheimben, Kaliforniában, zenész szülőktől. Édesanyja, Mary Guibert klasszikus képzetségű zenész volt, apja, Tim Buckley pedig jól ismert énekes. Buckley azonban csak egyszer találkozott az apjával; egy hetet töltöttek együtt, amikor a kisfiú 8 éves volt. Az apja heroin-túladagolásban halt meg 28 évesen, kevesebb mint egy évvel a találkozásuk után. Buckley közeli kapcsolatban állt mostohaapjával, Ron Moorhaddel, és ő adta Buckleynek az első Led Zeppelin albumot, amely nagy hatást tett a leendő zenészre.

Miután a középiskolás évei során fellépett néhány utánjátszó zenekarban, Buckley az érettségije után a Los Angeles Musicians Institute hallgatója lett. Az ezt követő néhány évben zenei irányzatot keresve lépett fel és írt dalokat. Majd 1990-ben New Yorkba költözött, ahol végül csatlakozott a Gods and Monsters együtteshez.

1994 elején indult Buckley első önálló turnéjára kis, átlagos helyszíneken, majd ezen a nyáron jelent meg első stúdióalbuma, a Grace (augusztus 23-án, ugyanazon a napon, amikor ő és zenekara megkezdtek európai turnéjukat Dublinban, Írországból).

Az olyan eredeti dalokkal, mint a „Last Goodbye”, a „Mojo Pin” és Leonard Cohen „Hallelujah” feldolgozása, ez a lemez (a későbbi világsiker felől nézve meglepően) szerény fogadtatásban részesült, de talált néhány rokon lelket a kritikusok között. Buckley és bandája csaknem három éven át turnézott, hogy népszerűsítse az albumot, ez alatt az album és a Buckley iránti népszerűség és a zenekritikai figyelem sokat nőtt.

Megjelenése óta eltelt években valójában a Grace-t újra és újra dicsérték, és úgy tűnik, évről évre – máig hatóan nő a hatása. Az album 2003-ban a Rolling Stone magazin „Minden idők 500 legjobb albuma” listáján a 303., 2006-ban pedig a Mojo magazin „Modern Classics: 100 Greatest Albums Of Mojo's Lifetime” listáján az 1., valamint a „Hallelujah” Buckley-féle verziója 2004-ben a Rolling Stone „Minden idők 500 legjobb dala” listáján a 259. helyen szerepelt, miközben számos egyéb kitüntető figyelem is érte.

Különösen figyelemre méltó elismerésben részesült David Bowie-tól, aki a Grace-t nevezte meg, mint az egyetlen albumot, amit szeretne hallgatni, ha egy lakatlan szigeten rekedne.

1997. május 29-én, azon az éjszakán, amikor bandája megérkezett New Yorkból, hogy felvegye az utolsó stúdiószámokat, Buckley és egy barátja kitérőt tett a stúdió felé mentükben. A Mississippi folyó Wolf River csatornájánál megállva a teljesen felöltözött Buckley a vízbe gázolt, és úszni kezdett. Egy elhaladó csónak keltette örvény azonban beszívta Buckleyt, és megfulladt, a holttestét hat nappal később találták meg, miután egy hajó utasa meglátta.

<https://www.biography.com/musician/jeff-buckley>

*

„Ritkán fordul elő, hogy egy angyalszerű csillag megtisztel minket jelenlétével és hipnotizálja a legcinikusabb fajtákat is. Sajnálatos azt látni, hogy egy olyan ragyogó sztárnak, mint Jeff Buckley, meg kellett halnia, hogy valaki, aki olyanok leszármazottjának tűnt, mint

Janis Joplin és Jimi Hendrix (mindkettőjüket túl korán vették el tőlünk) nem tudott felnőni, öreg és boldog életet élni.

Létezik-e sors? Meg volt-e írva a csillagokban, hogy Buckley szupernóvaként csillogjon majd rövid karrierje során, csak hogy majd titokzatosan elsodorja a Mississippi folyó hulláma?

A logika és az értelem mást mondana nekünk. Tragikus baleset volt; Jeff Buckley sajnos életében először volt rossz helyen rossz időben – egészen addig a pillanatig úgy tűnt, hogy Buckley-nak kedvezett a sorsa.”

Drew Wardle: The shocking and mysterious death of Jeff Buckley – részlet a cikkből

<https://faroutmagazine.co.uk/jeff-buckley-shocking-and-mysterious-death/>

*

Jeff Buckley honlapja

<https://jeffbuckley.com/biography/>

*

Zene

Jeff Buckley – Mojo Pin, Grace (5’:48’’)

https://www.youtube.com/watch?v=QqNkiRPuek&list=PLnif9Rfb5AdkH5_L5HG3HawGPGLN_F0rx

(a lemez számai automatikusan betöltődnek)

Jeff Buckley – Frankfurt, élő koncertfelvétel (45’:14’; 1995)

<https://www.youtube.com/watch?v=aHqfMvrmPE8>

Jeff Buckley a Glastonbury Fesztiválon, 1995. július 24. (56’:48’’)

<https://www.youtube.com/watch?v=QHhVvT9Xs5I>

Jeff Buckley – So Real (4’:38’’)

<https://www.youtube.com/watch?v=EcaxrqhUJ4c>

Jeff Buckley – Hallelujah (6’:56’’)

https://www.youtube.com/watch?v=WIF4_Sm-rgQ

Jeff Buckley – Last Goodbye (4’:34’’)

<https://www.youtube.com/watch?v=3MMXjunSx80>

És az apa: Tim Buckley – Goodbye and Hello (5’:15’; 1967)

(további számai automatikusan betöltődnek)

<https://www.youtube.com/watch?v=hz8EoMOVHBM>

*

FOTÓ

Jeff Buckley (1966-1997)

<https://jeffbuckley.com/>

Mells Rod kommentje a youtube-on

„Jeff a zene ajándéka volt az emberiségnek. Túl jó volt ehhez a világhoz, túl tiszta volt, mint egy angyal. Gyorsan jött és távozott, mint egy fénysugár. Nyugodj békében, költő.”

(Szerk.: Szolláth Mihály)

VERASZTÓ ANTAL

Látomások és valóság

Örsének, persze hogy neki

Hogy is mondják mifelénk, az Alföldön? Apja oldalán bátrabb szívvel megy a gyerek éjszaka az erdőben. Én nagyon szeretem, az erdőket az erdőkben csodák történnek. Honnan tudom ezt? Amikor felkavart lombok friss illatát hozza felém a hajnali szellő, egészen biztos, vagyok benne, hogy Angyalok fészük az erdőt valahol. Legutóbb például a régmúltamból visszaérkezett erdei történet felett, merengetett el az emlékezet.

Pedig minden így történt, ahogy abban a bizonyos nagykönyvben meg vagyok írva; valahol eldöntetett, hogy találkoznom kell vele... Így aztán a tavaszi mezőn együtt haladtunk tovább a párától ködlő erdő felé, de csak a levegőn keresztül éreztük egymást. Mikor az erdő széléhez értünk rám pillantott majd, mint egy árnyék eltűnt a fák között. Azóta írok meséket, melyeket nem csak jó gyermekek olvashatnak, hanem olyanok is, akik a meséktől akarnak jók, lenni. Az én meséimben nincsenek vadlibát termő fák sem gonosz szellemek.

Az általam járt erdőkben lakik az a különleges csend is, melynek hatására az erdőt járó megáll, és gondolatai elszakadnak a földtől. A szépség légkörében a leszálló nap fényglóriákat von a fák koronája köré, s a bokrok közül szürke mókus képében lopakodik elő a homály. Az erdei csapásokon tett sétától magam is felfrissülök, lélekben megtisztulok, és kissé el is szomorodom. A füvek zöld szőnyegén, az emlékek koptatta foltokat keresem. Mert hiszek abban, hogy mióta világ a világ, egyszer mindenüvé odaállt az ember. Talán azért hiszek abban is, hogy **az** álmok nem öregszenek!

Miért mondanám, ha nem így történt volna? Tudom milyen egy kísértet, bizonygatta az öreg hölgy, már hatszáz évvel korábban is láttam egyet. Nem nyúlgyatájú embereknek való látvány volt, abban biztosak lehetnek. Az ilyenek úgy elfutottak volna mintha agárzsírral kenték volna be a cipőjük talpát.

Persze, hogy éjjel történt. Egy őszi éjjelen, mikor már a Fiastyúk is kezdte szétszalajtani a csibéit, szóval éjfél felé lehetett az idő, hanem utána. A Holddal a háta mögött jött felém a fekete árny, talán egy lány. A temető kapujában álltam, amikor láttam felém közeledni. Szembejött velem. Első gondolatom az volt, rejtőznöm kellene előle, de meglátott, és szinte belém mélyesztette a tekintetét. Ez volt az a riasztó álmokkép, melynek hatására hirtelen felriadtam. Amikor kezdtem magamhoz térni úgy éreztem minden fáj körülöttem. Jobb híján azzal igyekeztem vigasztalni magamat, hogy amíg álmodunk, addig élünk. Mondják, az előérzeteknek és álomlátásoknak, a legtöbb embernél megvan a maguk hitele. A babona akkor is hat az emberre, ha történetesen nem hisz benne. Annak ellenére, hogy a csalóka hűvös tavaszi reggel megborzongatott az álmokkép csak megerősítette bennem az érzést, hogy igenis létezik egy természetfeletti világ. Már serdülő koromban is foglalkoztatott ez a kérdés sokat gondolkodtam azon, hogy a minket körülvevő égi semmiben nem a világ vége lakozik, hanem valami folytatódik, csak beleveszik szemünk elől a láthatatlanságba a megismerhetetlenségbe.

Ráadásásként ezen a nevezetes álom utáni napon alkonyattájt a lenyugvó nap véréből vörös felhő-csík jelentek meg az ég alján, melyek a következő napra szelet, jósoltak. Lett is belőle, még hozzá nem gyöngye. Úgy gondoltam mindezek után, szóba hozhatom azt a gyermekkori szokásomat, hogy ha utamba került egy sehol-senki, üres helyiség, mindig lopózkodva léptem be nehogy megzavarjam az árnyékba húzódott csendet.

Szinte bizonyos vagyok, benne lesznek, akik majd félreértelmezik ezt a szokásomat, de én ezt minden esetben játéknak tekintettem. Persze, hogy nem vagyok kivétel, olykor, engem is megkörnyékezik a mások által is ismert, hátborzongatónak nevezett érzés, mintha egy

láthatatlan lény a hátam mögött kitartóan figyelne. Hozzáteszem, ez a jelenség bennem soha nem keltett nagy ijedelmet, mert nem azok közé tartozom, akik ettől összefélik magukat.

Egyébként sokat olvastam ilyen dolgokról, és más hasonlókról, azért tudok arról is, hogy ha a hölgy félszemű, akkor profilból kell fényképezni, ezt egy művészeti könyv javasolja, mely a leendő fotósok számára íródott. A kezembe kerülő könyvek olvasása után, legtöbbször a felém áradó szavaktól jóllakottan legszívesebben magam is rögvest egy üres papírlap elé szerettem volna ülni, hogy olvasás után, az írni vágyás csalogó kívánságának is eleget tegyek. Szerencsémre ilyenkor a belső sugallat is utat tör magának belőlem és figyelmeztetett: Nem könnyű dolog az elmúlás receptkönyvéből maradandót alkotni, hogy az egy porszemben túlélje az utolsó vacsorát.

A kíváncsiság sem hagy békén; szeretném tudni, vajon sikerült-e már valakinek, olyan történeteket papírra vetni, amitől álmodni tudnának az őrt álló jegenyék? Abban sem vagyok biztos, – ha mégis leülnék írni—, hogy csak rólam szólna a mese, mert először is azt szeretném szavakba foglalni, hogyan remeg, a névtelen félelem az erdők mélyén? De hát ki vagyok én? Már Csokonai Vitéz Mihály is feltette ezt a kérdést: „Ki vagy, miért vagy, hol lakol? És kinek szavára mozgasz?”

Most ezekben a percekben például kies városunkban a Mikes Kelemenről elnevezett utcán álldogáló ház jelenik meg előttem, - ahol éppen háztető déli oldalán melegszik a Nap. - Szüleimmel a második világháború idején laktunk-, ebben a házban. Mindenki előtt ismeretes, hogy az írás képességével a nem létezőt is létezővé lehet varázsolni a valóságot, viszont, semmissé lehet tenni! Lelki kapaszkodónak már nagy igazságokat írtak le előttünk: A természetben és a történelemben látszólag az elmúlás uralkodik: a fejfák, sírkövek is ezt bizonyítják, míg el nem porladnak. Ezért gondoltam megírom, hogy a fák hiányzó levelei, mint aranytallérok sárgállanak az anyaföldön így készítik elő az elmúlást. Engem gyerekkorom óta jó kedvre derít, ha avarban sétálhatok pedig eleinte nem is tudtam róla, hogy, haragszik a halál, ha jó kedvem van. Anélkül, hogy az időt összezavarnám, elárulhatom, abban a környezetben, ahol létezem szintén az a törvény, hogy ami eddig nem történt meg, az később még megtörténhet. Engem úgy látogatnak meg az emlékeim mintha folytatásos filmet néznék. A széles vadszölővel befuttatott gangon anyám nyáron hétvégi jó időkben a kinti asztalon terített ebédre, vagy vacsorára. Napközben meg ez az árnyas gang volt a menedékem ahol olvashattam vagy fabrikálhattam valamit.

Későbbi felnőtt élményeim közt tartom számon azt az esetet is, amikor egy alkalommal ragyogó holdfényes estében a gyopárosi tóparton sétálva észrevettem, hogy a testem két árnyékot mutat. A kilincset csak le kellett nyomnom, hogy az ajtó kinyíljon, mégis azon gondolkodtam be merjek-e nyitni? Úgy éreztem magam, mint egy kisfiú, aki fél hazamenni és mielőtt benyitna, az ajtón, a kulcslyukon szeretne bekukucskálni.

Talán azért tétováztam, mivel előfordult már, hogy alkonytájt velem együtt egy szürke árnyék is belépett a szobámba, és leült velem szemben a fotelba, mintha meg akarta volna akadályozni, hogy reggel legyen. Persze mindenkivel előfordult már, olyan eset, hogy az estéje többet ért az egész napjánál. Ha ilyenkor temetői nyugalom uralkodik, körülöttünk, akkor szinte érezni lehet, ahogy a csend ütőerén lassan lüktet az élet. Ezeket a történéseimet közeli ismerősömmnek is elmeséltem, akit az éjszaka szakértőjének tartottak. Igaz, akkoriban már öregember volt. Ez akkor derült ki, róla, mikor kilencven éves korában meghalt. Egyébként utolsó idejében is még jól tartotta magát, mondják, szemüveg nélkül is tudott vizelni. Azt hiszem, az emberek addig élnek, ameddig még néha befordulnak az utcasarkon.

†VERRASZTÓ GÁBOR

(1964-2022)

A város, ahol megállt az idő

Előbb a csirkepaprikás jó zsíros szaftjára nézek, utána könyörgőn pillantok házigazdánkra.

– Nem kaphatnék hozzá kenyeret?

A férfi kuncog, majd a lányára kacsint. Az némán bólint, feláll, és behoz a konyhából egy levesestálnyi kövér galuskát.

– Tessék, itt a knédli!

Amikor Magyarországon tanult kolléganőm édesapja már egy falatot sem bír belénk erőltetni, ráncba vonja magas homlokát:

– Jó, de hogy fogtok Hraballal beszélni, ha nem tudtok csehül? Ne menjen veletek a fiam?

Barátnőm felcsillanó szeme ellenére csupán két üveg hideg Zlatý Blažanttal és Bohémia, azaz Csehország térképével vágunk neki a trágyaszagú mezőknek.

A hullámozó országút Smetana *Moldvájaként* hömpölyög előttünk a sárga búzatáblák között. A szép táj és a csípős illat olyan, mint Arany Prága kettőssége. A gusztustalan paneltelepek gyűrűjébe font mesebeli város. Mint csúnya kagylóhéjban a csillogó gyöngy.

Ódon boltívek, szűk sötét sikátorok, földön ülő kíváncsi ablakszemek. A régi városháza előtt, amely Orloj néven emlegetett óratornyáról nevezetes, egy fiatalember éppen a kövön hasalva ad mesterséges légzést egy gumicsírkének a közönség nem kis derűségére.

A hivatásos és olykor hívatlan mutatványosok, az alkalmi kovácsműhely és a sokarcú bábész tömeg a középkor eredeti atmoszféráját próbálja visszaidézni. Az egykori zárt királyi piacudvar, a Staroměstské náměstí, az Óváros tér szemközti oldalát a Týn-templom hegyes tornyai uralják.

Ülünk az árkádok alatt a langyos, csupasz macskakövön, amelyet Franz Kafka, Jaroslav Hasek és a szintén prágai Egon Erwin Kisch, a száguldó riporter is koptatott. Isszuk Prága sörét a Staroprament, és lassan csillagos paplant húz ránk az augusztusi este.

Az Arany Tigris a Hušová utca 17. szám alatt kőkapuba vésett cégérrel várja vendégeit. A sötét kapualj végén egy fiatal nő babakocsit cipel felfelé, jobbra nyílik a söröző két füstös terme. A belső csupán akkora, hogy egy hosszú asztal keresztezi néhány székkal. Középen ül Hrabal. Mellette a szakállas Tomáš

Mazal, aki a betegeskedő író állandó segítője, fogadott fia, udvari fotósa és életrajzírója egyszerre.

A pincér, aki gyakorta nézhet autóversenyt, egy kockás kendővel ugrik elénk.

– Nincs helyünk!

– Mi csak Hrabalhoz jöttünk...

A szikár férfi tehetetlenül tárja szét a karját, mint Hrabal szokta a kerskói kertben, hogy:

– Mit akartok tőlem már megint?!

Elcsuklik a hangom, Hrabal mosolyog, ő köszön ránk először. Úgy fogok vele kezét, mintha rég nem látott apámat üdvözlőném. Forgatja a *Tükrök árulását*. Belelapoz.

– Budapesti kiadás... – súgja a többieknek.

A csúszós asztalon Mazal fogja a söröskorsók közé ékelt könyvet, amíg Hrabal fáradt komótosággal dedikál. Hely valóban nincs, hát megyünk. Barátnőm gyorsan lekap egy Zlatý Tigra sörálátétet a pultról. A pincér szótlan és vörös.

Fullasztó alkony csap arcunkba, amikor kilépünk. Karunkat azonnal öt– hat fiatal lány és suhanc markolja, és nyaktörő lépcsőkön feltuszkolva egy másik kocsmában, egy puritán hodályban találjuk magunkat. Durva asztal, kemény székek, deszkapadló, a sört nem hozzák, ki hely akad bőven...

Túrót, sajtot és paprikát gyúrnak össze némi sör lével hígítva. Azt kenik kenyérre. A vendégeik vagyunk. Persze örülnének, ha velük tartanánk az esti szellemtúrán. Pusztán néhány száz korona fejenként.

Szálka kúszik a bőröm alá, amikor az asztalról ölembe ejtem a kezem. Fogva tartóink a Ghost tout bájos, gyengéden barbár aktivistái, akik esténként az Óváros legfélelmetesebb, kanyargós útvesztőin megidézik Prága legendás szellemeit, a prostituáltakat, a bordélyt, a vegetáriánus mészárost, a tűzembert és a gyilkosokat.

– Neked nem is kellene beöltöznöd! – kacsint rám az egyik srác.

– Köszönöm a bókot!

Éjfélkor inkább mustáros, roston sült kolbászt veszünk egy utcai kioszkban. Forró, kemény, mint a kő és mócsingos, valami megfoghatatlan íz kompozícióval fűszerezve. Vajon ez a híres kolbászka, amire a plakátokon a duci lányok oly csábítóan emelik aranyló sörrel teli kriglijüket?

Aligha született volna ennyi jóízű cseh regény!

VERRASZTÓ GÁBOR: *Szivar a kapucsengő alatt* c. kötetéből. Napkút Kiadó, Bp. 2006.

Zemplénben

Fotó: SZABÓ MÁRTA

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF

Billog

Fiatal farkas a mezőn,
Prédának nézhet, rámvillan
Szeme. Gyöngye bika vagyok
A csordából, homlokomon

A gazda jele. Ki hozta
Ezt az emberevő fagyot?
Merevül a világ, végül
Kihűl véráldozat nélkül.

Illeghet rajtam a billog,
Ér a dúvad pillantása.
Akol és nyáj lesz börtönöm,
Hulló vérem csak földemé.

Te következel

Öltönyben akasszanak fel,
Ünneplő fehéríngemen
Az Úr jele: kettőskereszt.
És kéri: „Te következel”.

Ihletközeli állapot,
Cifrázott bolondéria,
Az elmúlás mint kimúlás,
Haláli hallali, élmény.

Hobbihunok lázadása,
Sír és verem a jövőd.
Veszélyes kismennyasszonyom,
Holtodiglan holtomig.

HOGYA GYÖRGY

Rágalom, avagy főhajítás egy akció előtt

„Az az élet, amit nem gondolunk újra és újra át, amit nem értelmezzünk, az nem igaz élet.”
Szókratész

Az efezusi Apellész alkotását, a *Rágalom* című festményt csak leírásokból ismerjük. Apellész Nagy Sándor udvari – és portréfestőjeként szerzett komoly nevet és elismertséget. Állítólag ő festette az első önarcképet. Az említett mű eredetije nem maradt meg, csak a leírásoknak – többek között Lukianosz leírásának köszönhetően vált kompozíciós toposszá. Sokat köszönhetünk Leon Battista Albertinek is, aki *A festészetről* (1435) című, a reneszánsz festészetet alapvetően meghatározó munkájában a képleírás (ekphrasis = valós vagy elképzelt kép elbeszélése) mintapéldájaként említette és ajánlotta festőtársainak.

Nem tudhatjuk Lukianosznak, Pliniusnak, Battistának vagy más igyekezetének köszönhetjük-e, de Brueghel, Zuccaro, Rembrandt, Mantegna, és Botticelli is „vevők” lettek a témára, és saját elképzelésük alapján alkották újra. Ez persze, nem jelentette a kép szolgálai másolását, ezek a művészek a saját korukat, olykor a saját személyük elleni vádaskodást, esetleg a kép megrendelőjének sorsát akarták új eszközökkel kifejezni. Ez lehetett festmény, rézkarc, grafika, könyomat, vagy más, a mondanivaló – kortól s társadalmi helyzettől függően – új és újabb értelmezéssel bírt. Még akkor is, ha a rágalomról szólt...

De miről is szól ez a „senki által nem látott”, leírás alapján „elképzelt” és többször is újraalkotott kép?

A *Rágalom* története dióhéjban: Apellészt az egyiptomi király, I .Ptolemaiosz makedón diadokhosz udvarában saját, volt mestere Pamphilosz vádolta meg összeesküvéssel, ám szerencsére sikerült tisztáznia magát, s ennek az ügynek az emlékére festette meg az említett című alkotást. Az említett alkotók többsége a képein általában tíz szimbolikus szereplőt sorakoztat fel: a nézőt (általában) Midász király képviseli, mellette áll a Gyanakvás és a Félreértés. Ehhez nem is szükséges magyarázat, mindannyian gyanakvással, és a félreértések súlya alatt fogadjuk a rágalmazást. A kép közepén, de mindenképpen központi helyen, lángoló fáklyával a kezében, rámutatva a lábainál heverő rágalmazottra, vagyis a nyilvánvaló (i)gazságra – ott magasodik a *Rágalom* maga.

Körötte újabb szimbolikus figurák, mint az Irigység, Alattomoság és Hitszegés. A háttérben, kissé meghúzódomva, óvatosan és félénken a Megbánás görnyedezik, míg a kép másik szegletében – tehát a Midással ellentétes oldalon – az Igazság áll (de talán helyesebb lenne Igazságosságnak nevezni, tehát nem Veritas, hanem Iustitia), hol égre meresztett szemekkel, hol térdepelve, de minden esetben tántoríthatatlanul (és néha meztelenül).

Egy mű, amely egy alkotó ember ártatlanságának állít emléket.

Egy mű, amely más alkotók ártatlanságát is hivatott szimbolizálni. (Botticelli is hasonló elgondolásból festette meg ugyanezzel a címmel a *Rágalmat*: többek szerint az általa festett képen (is) egyfajta felerősödött személyes érintettség érezhető ki.)

Egy mű, amely végül tágasan értelmezhető szimbolikájának köszönhetően talán alkalmas más mondanivalók megfogalmazására is. Egy mű, amely nevén nevezi a dolgokat, a fogalmakat, amely i.e. 300-ban és i.u. 1500-ban is letisztult képet ad a rágalmazás anatómiájáról, belső indíttatásáról, amelyen felismerhetők az alakok, egyértelmű a mondanivalójuk, és amely mű közvetlenül szól a nézőhöz...

A *Rágalom* című festmény, pontosabban Botticelli azonos nevű festménye ungvári utam alkalmával jutott eszembe, amikor is először hallottam a verhovinai (magyarul: hegyvidéki)

akcióról. Vendéglátóim Firczák Gyula, Darányi Ignác és Egán Ede nevét hozták kapcsolatba az említett akcióval, ám rövid (ungvári) ottlétem nem tette lehetővé, hogy alaposabban foglalkozzak a témával. Annál több időt szenteltem neki, amikor hazatértem után – kutakodásom közben – nagyvonalakban kirajzolódott ennek a nemes indíttatású tervnek a képe. Az érdeklődőknek figyelmébe ajánlom a következőket: Botlik József alapos tanulmányai, Dupka György írásai, Bartha Miklós *Kazárok földjén* című regénye, S. Benedek András *A gens fidelissima: a ruszinok tanulmánya*, korabeli sajtó (Magyarország című lap).

De menjünk szépen sorjában!

*****

Az első ellentmondás, amit e kérdésben (hegyvidéki rutének sorsa) tapasztaltam, az az 1867. évi kiegyezés után időszak erőteljes gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődése a Magyar Királyság területén, ugyanakkor teljes leépülés és kivándorlás az ország kárpátaljai részén.

Mi lehetett ennek az oka?

Nos, az egyik ok minden kétséget kizáróan az I. Ferenc József király által jóváhagyott 1867-es törvény, amely az izraeliták polgári és politikai jogok tekintetében való egyenjogúságáról szólt.

Az izraelita tömegeket Oroszországból pogromok keltésével üzték ki a cári hatóságok, a Monarchia akkori hazánkkal szomszédos osztrák tartományában, Galíciában pedig üzleti tevékenységükben korlátozták őket. Betelepülésükhöz igen kedvező helyzetet teremtett a magyar állam végletekbe eső liberális politikája, amely az országba költözést nem szabályozta körültekintő bevándorlási törvénnyel.

Ennek köszönhetően indult meg a zsidók nagyszámú bevándorlása, és míg 1850 és 1880 között 250 000-ről 625 000-re emelkedett a számuk, 1890-ben már több mint 707 000-en voltak. (I. Ferenc József az 1895-ben aláírt újabb törvényével, amely az izraelita vallást törvényesen bevett felekezetté nyilvánította, még tovább erősítette a magyarországi zsidóság helyzetét.)

Ami önmagában dicséretes is lett volna, ha ennek a bevándorlásnak a következményeként – és ez elsősorban a Felvidék észak-keleti részét érintette – nem kényszerülnek kivándorolni ruszin családok ezrei.

Persze nemcsak a zsidók vagy kazárok bevándorlása volt a baj. Ezeket a szegény ruszinokat ugyanis, II. Rákóczi Ferenc fejedelem leghűségesebb népét, a gens fidelissimát, az osztrák császári hatóságok a felkelés leverése után földelkobzással, súlyos adóterhekkel büntették. A ruténség – mit tesz a szegény ember? – gyorsan szaporodott, de szántóit, legelőit nem kapta vissza, így abból a földterületből, amely a XVIII. század elején 10-12 családnak volt, a XIX. században már 50-100 családnak kellett megélnie.

És ekkor jött a másik ok: a történet felfedése közben elő-előbukkanó félreértések, csúsztatások, hazugságok sokasága, valamint jöttek azok a bizonyos kazárok.

Kezdem rögtön ezzel a két megjegyzéssel.

A kazár kifejezés, többek között, Bartha Miklós *Kazárok földjén* (1901) című könyvében jelent meg először, minden bizonnyal azzal a szándékkal, hogy megkülönböztesse a már magyarországi elfogadott és becsült zsidókat a keletről ezekben az években tömegesen betelepedett, gátlástalanul üzérkedő, nyereszkerkedő kazároktól. „Kazár név alatt lengyelzsidót értek. Ezen általános nevet azért nem használom, mert a szerencsétlen lengyel nemzetet kímélni akarom, hogy neve ilyen összeköttetésben szerepeljen. És nem használom azért sem, mert a zsidó szó vallásfelekezeti fogalom. Már pedig óvakodni akarok annak a vádnak még a színétől is mintha vallásfelekezeti szempontok vezetnének” – írja Bartha.

A XIX. századi Oroszországból és Lengyelországból Galícián át Magyarországra beszivárgott gyökértelen, balkánias benyomást keltő kaftános, pajeszos embereket megjelenésüket követően a beregi magyar parasztság – miért, miért nem? – kazároknak nevezte el. Ez a terminus tehát nem Bartha Miklós leleménye, és legkevésbé sem eufemizmus a zsidó szó kiváltására.

A hegyvidéki-akció dokumentumainak böngészése során fájó szívvel kellett megállapítanom, hogy egyes szerzők bizonyos esetekben öncélúan használtak fel történelmi adatokat, és meglehetősen sajátosan, olykor félreérthetően, sőt mi több, szándékosan manipulálva értelmeztek eseményeket... Amikor ennek a történetnek a hőseire gondoltam és mindarra, amit cselekedtek, úgy döntöttem, meg kell tenni az első lépést annak érdekében, hogy az adatok teljes feldolgozása után kellő önkritikával és kellő tapintattal őszinte, mindenekelőtt őszinte kép alakuljon ki a verhovinai akció szereplőiről.

*****

És itt meg is állok egy pillanatra.

Pár szó a kazárokról. Annak, hogy az ott élő magyar és ruszin parasztok a betelepedett zsidókat kazároknak nevezték el, nyilvánvalóan oka lehetett az, hogy a kazárok a hétszázas években (amikor még mi, magyarok is a fennhatóságuk alá tartoztunk), valamiféle meggondolásból felvették a zsidó vallást. Az Abbászida Kalifátus és a keresztény Bizánci Birodalom közé „szorulva” választaniuk kellett. Kitől fognak függeni, kinek fognak adózni? Ennek az írásnak nem célja a kazárok – történelmük szempontjából sorsdöntő – választásának végső okait firtatni, annál is inkább, mert a tudós szakembereink véleménye is megosztott: akadnak, akik szerint a kazárok azért választották új vallásukat, mert arra a felismerésre jutottak, hogy mindenképp valamelyik bibliai valláshoz, bibliai erkölcsi felfogáshoz kell csatlakozniuk (tehát lehettek volna muszlimok vagy akár keresztények is); mások viszont egyértelműen talmudista államcsínyről tudósítanak (tehát a zsidók jó előre előkészítették a váltást, illetve a választást).

(A történelem során másszor is megtörtént, hogy gazdasági meggondolások alapján választottak vallást: a himjariták 480-ban létrehozták a belső-arábiai beduin csatlósokból toborzott Kinda törzsszövetséget és ők is felvették a zsidó vallást. Nyilván nem vallási okok vezérelték őket, hanem inkább az állt a háttérben, hogy az abesszinok elfoglalták Jement, és ott buzgón terjeszteni kezdték a kereszténységet. A jemeni himjariták tulajdonképpen a kereskedelmüket védendő, Bizánc ellenében „váltottak”).

A világ mindenesetre nyert a kazárok döntésével – legalábbis a nyugati történészek szerint –, hiszen, ha a kazárok történetesen muszlimokká váltak volna, az egész világ vallási térképe másképp alakult volna. Különösen, ha nyugaton (Nyugat-Európában) Martell Károlynak 732-ben (tehát nagyjából ugyanebben az időben) Poitiers mellett nem sikerül a muszlimok előretörését megállítania, és a muszlimok ott is előre nyomultak volna. Mindenesetre érdekes feltételezés... Egy ilyen döntés következtében lehetséges, hogy a magyar törzsek is muszlimmá váltak volna. Vezetőik mindenképpen!

Tehát valahol itt keresendők a kazár-zsidók megnevezésének gyökerei, ennek alapján hozhatók kapcsolatba, és ebben az időben születtek meg a „kazárok” zsidó attitűdjei...

Ezzel persze nem azt akarom mondani, hogy az 1880-90-es években Magyarországra Galíciából betelepedett zsidók a kazárok utódai! Erről szó sincs, ugyanis a tudósok ebben az esetben sem egyöntetűek; nem török pálcát sem [Ananiasz Zajaczkowski](#) lengyel professzor, sem [Arthur Koestler](#) magyar, vagy még inkább osztrák–magyar zsidó származású újságíró

elmélete mellett. (Ez utóbbi A tizenharmadik törzs című munkájában fejti ki alaposabban a véleményét.)

De nézzük csak, mi történt Kárpátalján az 1800-as évek végén!

A kazárok túlnyomó része, mint kereskedő és korcsmáros telepedett le, és folytatta addigi mesterségét. Emellett mindenféle más üggyel is foglalkoztak. Azonnal felismerték a hegyvidéki nép szellemi és gazdasági elmaradottságát, italozásra való nagy hajlamát. Bartha Miklós a már említett *Kazárok földjén* című könyvében számos példa található arra, miként éltek vissza a kazárok szervezettségükkel, hatalmukkal; jószágot, földet szereztek, jogtalanul hallatlan uzsorát szedtek. És sorolni lehet a gaztetteiket.

(Egy paraszt 15 év alatt 5 forint kölcsön után 600 forintot fizetett, és a kölcsön összegével még mindig tartozott. Már ráment a háza, a tehene, a juha és a kenderföldje, és még mindig a kazár adósa volt. Csak a vejénél éledgett. Másik eset a számtalanból: egy kazár ellen ötven valahány esetben indítottak pert uzsora miatt, ám negyvennégy esetben a vizsgálatot megszüntették. Egy lutarkai parasztnak azért gyújtották fel a házát, mert a galíciai fát fuvarozóknak szállást és ellátást adott, ezáltal megfosztva a kazárt az „üzlettől”. És sorolni lehetne vég nélkül az atrocitásokat...)

És a szegény, egyszerű rutének számára képtelenségnek tűnt fellázadni a kazárok ellen. A nép a maga egyszerűségében azt látta, és úgy érezte, hogy a kazárok mögött ott áll a törvény és a hatalom... (Mindez természetesen fedte a valóságot.) Érdekes módon mindez valamiképp kielégítette a nép biztonságigényét..., mert ártatlanságában gondolni sem mert arra, hogy ez az összjáték mármint a hatalom, a politika s a pénz összjátéka órá nézve halálos lehet. Azt, hogy igazságtalan, azt megszokta, de hogy ebbe bele lehet halni, az már túlnőtt az ő erkölcsi beidegződésén... Ita diis placuit – így rendelték az istenek, mondták volna, ha tudtak volna latinul, de nem tudtak, így hát vagy kivándoroltak, vagy belehaltak; a kazár filozófia és praxis ezt a két alternatívát kínálta...

Mit kínált a Magyar Királyság?

Az 1890-es évek derekára a magyar kormányzat és az értelmes vezetők számára is világossá vált, hogy a már-már katasztrofális helyzet javítása, illetve enyhítése csak hathatós állami segítséggel és közreműködéssel lehetséges. (Elvégre 60-70 000 ember került az éhhalál küszöbére!)

A ruszinok körében uralkodó rendkívüli nyomorra nyilvánosan, először 1896-ban Halász Géza hívta fel a figyelmet egy Munkácson kiadott röpiratban, melynek címe

Ötvenezer Bereg megyei orosz létkérdése:

„Alacsony, a földdel majdnem egyvonalban álló tetőzetű házakban laknak, hatan-nyolcan egy szűk szobában, vegyesen a birkákkal és sertésekkel. Házaikon kémény nincsen s fojtó füstben szoronganak némely helyen a betegek is. A falba vert két vaskarón deszkák vannak elhelyezve, mely ágyul szolgál nekik. Ez alatt tanyáznak a sertések, az ágy felett pedig bölcső csüng kötélén. Gyermekek majdnem teljesen ruházatlanul, mezítláb futkosnak a bokán felül érő hóban és jég között. Ilyen a nyomor az egész vonalon.”

Ezen előzmény után került sor 1896. március elején, Budapesten, gróf Bánffy Dezső miniszterelnök és Firczák Gyula munkácsi görög-katolikus püspök találkozására, ahol egy öt pontból álló titkos, kézírásos megállapodást kötöttek.

Firczák Gyula munkácsi görög-katolikus püspök kezdeményezésére tehát megmozdult valami... 1897 januárjában Firczák Gyula püspök és a vidék 14 országgyűlési képviselője (Szaplanczay Miklós, Urányi Imre, Nyegre László, Jónás Ödön, Szentpály Jenő, Perényi Zsigmond br., Lónyay Sándor, Lónyai Géza, Nedeczey János, Bartha Ödön, Tomcsányi László, Sztáray Gábor gr., Komjáthy Béla, Hegedűs Béla) memorandumot nyújtott be Bánffy Dezső miniszterelnöknek.

Ezt követően 1897-ben Darányi Ignác földművelésügyi miniszter magával Schönborn Ervin gróffal tárgyalt a földbérlettel kapcsolatban, s a megállapodás is közöttük született meg. A kincstári földek bérbeadásán kívül az állam szerződést kötött a Schönborn uradalommal és 12 660 kh földet bérelt tőle 25 évre, amelyet tovább parcelláztak 4132 kisgazdának.”

*****

Schönborn Ervin gróf

A rágalom, a vádaskodás mindenkit utolért. Schönborn is. A korabeli sajtó képviselői, sőt a hegyvidéki ruszinok nehéz helyzetével kapcsolatos jelenlegi szakirodalom is többször szóvá teszi, hogy részben (mások szerint teljes mértékben) a Schönborn-uradalom volt a felelős a lakosság helyzetéért, mivel a gróf csak a vadászattal törődött és nem vette figyelembe az új helyzet okozta változásokat (nehezen hozzáférhető legelők, elnyomorított porták).

Ebben az esetben is tetten érhető bizonyos elfogultság, és az elfogultság oka. A Schönbornok ugyanis a volt Rákóczi birtokokat kapták meg hűségük és elkötelezettségük jutalmául. (Adományként III. Károly királytól a Rákóczi-szabadságharc idején a Habsburg-háznak nyújtott hatalmas pénzkölcsönök ellentételezéseként.) Az 1711-es szatmári béke után nem sokkal, 1726-ban már hitbizományi területként kapták meg a munkács-szentmiklósi területet, amely (tegyük hozzá) jó nagy volt. A hitbizomány Bereg vármegyében 233 067 katasztrális holdon – 1350 négyzetkilométeren! – terült el, a megye területének 37, erdőségeinek 71 százalékát elfoglalva.

(Nem mintha a Schönbornok addig nélkülöztek volna. Hitbizományi birtokként kezelték a Stájerországban lévő Hefesenstein-, Schönborn-, Muhiberg-, Göllersdorf-, Mautern-, Rossazi-, Arafels-, Waldöneten- és Dorneck-birtokokat is.)

A család eleinte nem is igen foglalkozott ezzel a területtel (már ami személyes jelenlétüket illeti: a gazdálkodásból befolyó hasznot annál inkább), Schönborn Ervin gróf volt az első, aki komolyan és személyesen részt vett a gazdálkodásban és annak irányításában. Az 1885-ös budapesti Országos Kiállítás alkalmával a gróf a munkácsi uradalmat bemutató önálló pavilont állíttatott, minden az uradalom által forgalmazott termékkel és a vidék népi kultúráját bemutató tárgyakkal. Jelentős volt a kiállítás vadászati részlege is, amely híven tükrözte a tulajdonos ebbéli nagy szenvedélyét. Schönborn Ervin élete során gyakran fejtett ki jótékonyági, illetve szociális tevékenységet. Főispáni kinevezésekor a szokásos ünnepi beiktatás helyett a munkácsi reáltanodának ötezer forintot juttatott, belső titkos tanácsossá való kinevezése alkalmából pedig 150-150 forintot adományozott Beregszász, Munkács, Verecke és Lucska szegényeinek. Ezek mellett gyakran segítette adományaival jótékonyági egyletek működését, iskolák és kórházak felújítását. A Magyar Tudományos Akadémia székházának építésére 7000 forintot adományozott, a millenniumi ünnepségsorozat alkalmából pedig 10000 koronával támogatta a munkácsi római katolikus plébániatemplom felújítását. Amikor 1881 elején az uradalom verhovinai (hegyvidéki) részén éhínség tört ki, Ervin gróf az éhezőknek gyűjtést szervezett, ahol 300 forintot sikerült összegyűjteni. Az adományozók között volt Rudolf trónörökös, emellett pedig a magyar kormány is próbált segíteni a nélkülözőknek: 200 000 forint kölcsönt küldött jó minőségű vetőmag vásárlására, amelyet szétoszthattak az ínségben szenvedőknek, ezen kívül 16 000 forint könyöradományt is átutalt.

Darányi Ignác földművelési miniszter tehát leült Schönborn gróffal tárgyalni és a következőkben egyeztek meg: a munkács-szentmiklósi uradalom hegyi gazdaságaiból mintegy 12 660 kataszteri holdat az állam 25 évre bérbe vett. (A későbbi tárgyalások során

ezt a területet kibővítették.) Az egyezés szerint a közterheket az uradalom a saját anyagi erejéből volt köteles viselni, az épületek karbantartását pedig az államkincstár vállalta, de az ehhez szükséges összes építési anyagot az uradalomnak díjtalanul kellett biztosítania. Darányi Schönborn gróffal megállapodott arról is, hogy a bérlet egyik majorjában a járás összes községének tenyészállat-teletető állomást, illetve elszórtan néhány paraszti mintagazdaságot létesítenek.

Az egyezés után Darány Ignácnak meg kellett találnia a megfelelő embert, aki ezt a herkulesi feladatot képes elvégezni. És meg is találta. Egy bizonyos Egán Edét nevezett ki kormánybiztosnak, aki ír hercegi családból származott és különböző német, cseh és magyarországi gazdaságban – köztük apja borostyánkői uradalmában – tevékenykedett. (Apja korábban telepedett le Magyarországon.)

Mint később kiderült, Egán volt a legmegfelelőbb ember erre a feladatra. A sajtónak így nyilatkozott: „Fogjunk össze, hogy a magyar glóbus ezen legsötétebb Afrikájában európai viszonyokat teremtsünk és hogy Magyarország hegyvidéki részeit valóban magyarrá tegyük!”

Bartha Miklós pedig ezt írta róla:

„Hónapokat töltött a hegyvidéki megyékben. Községről községre, emberről emberre vizsgálódott, adatokat szerzett, meggyőződést érlett. Kezét rátette a viszonyok ütőerére. Figyelemmel hallgatta a nyomor szívdobogását. Méregette azon lejtők esési viszonyaira, amelyeken ez a nép a mélységekbe süllyedt. Tanulmányozta a nép testi – lelki állapotát. Egyszerre dolgozott lélektani, orvosi, gazdasági és szociológiai módszerekkel. Éles szemét semmi sem kerülte ki. Mindazon szálakat összegyűjtötte, melyek a népet a földhöz, a keresethez, a kocsmároshoz, az uzsoráshoz, a templomhoz, a jegyzőhöz, a bírósághoz, a vármegyéhez, az adóhivatalhoz, az erdőhöz, mezőhöz, baromhoz, hazához, Istenhez és családhoz fűzik. Ezen szálakból fonta meg jelentését, melynek első része a rutén nép gazdasági és erkölcsi állapotával és a nyomor okaival foglalkozik.”

1898. március 28-án, Szolyván megalakult a hegyvidéki miniszteri kirendeltség, amellyel ténylegesen útjára indult a magyar állam által anyagilag támogatott hegyvidéki-akció. Ugyanezen a napon tartották meg az első bizottsági ülést is Munkácson, április 21-én pedig Szolyván. Egán javaslatára a munkácsi országgyűlési képviselő mellett néhány görög-katolikus lelkészt és a munkácsi uradalom több gazdatisztjét és főerdészét is bevonták a szervezőbizottság munkájába.

Egán azokat a rutén parasztokat, akiket még nem tettek teljesen tönkre, akik jellemileg megbízhatóak voltak, és akik még nem voltak kizsákmányolóik teljes hatalmában, a két községben összeíratta egy bátor pappal, Tegze Gézával, akit hat hétre Máramaros vármegyéből szabadságoltatott a püspök. A lelkész ott alakította meg az első hitelszövetkezetet. A két faluban ugyanis a helyzet teljesen elmérgesedett, ezért Egán felkérte a lelkészt, világosítsa fel a népet. (Tegze annak ellenére vállalta a küldetést, hogy a szövetkezetek körüli áldásos munkája miatt házát négyszer felgyújtották, egy ízben az életére törtek, a feleségét pedig ismeretlen tettesek megkéselték.) A számos nehézség ellenére sikerült megalakítania a két község hitelszövetkezetét, amelynek már mintegy száz-száz tagja volt.

A szerzett tapasztalatok alapján Egán három területen készítette elő és szervezte meg munkáját az uzsorások ellen:

földet és állatokat adott a szerencsétlen sorban élő ruszinoknak,

legelőket és téli aklokat építtetett,

valamint a legnagyobb csapást azzal mérte az uzsorásokra, hogy hitelszövetkezeteket hozott létre, ahol a tisztességes emberek tisztességes kamatra kaptak kölcsönt, tisztességes kocsmákat nyithattak, amelyekben nem mérgezett, silány pálinkát mértek a munkásoknak.

Így első olvasásra talán értelmezhető is ez a lényegében nagyon leegyszerűsített történet, de most jutunk el a bevezetőben említett *Rágalom* című alkotás analógiájához. A vádaskodáshoz, amely Pamphilosz sértettségének és féltékenységének kifejezése lett. És az Alattomosághoz, az Irigységhez és a Tudatlansághoz.

Mert nézzük csak meg, miféle dicséretes és vádak keringtek a magyar társadalomban, sajtóban a hegyvidéki-akcióval és Egán tevékenységével kapcsolatban!

Mert az kétségtelen, hogy a harc az Egán Ede által képviselt és megszemélyesített hegyvidéki-akció pártolói és a titokban a kazárok által pénzelt és felügyelt sajtó, és az általa befolyásolt közvélemény között folyt, méghozzá oly módon, hogy az érintett ruszinok mindebből vajmi keveset értettek. S amiképp képtelenek voltak harcolni az uzsorakamatok ellen, éppolyan értetlenül szemlélhették a sajtóban megjelenő cikkeket. Már, ha olvasták azokat.

Követhető és érthető a magyar állam terve, amely ezt 60-70 000-es tömeget, amely az állam fennhatósága alatt élt és szenvedett, vallásuk, a görög-katolikus vallás meghagyása mellett egyenrangú polgárokká akarta változtatni. Ez ellen egyetlen ruszin sem tiltakozott. (Ezek a ruszinok magyarok akartak lenni szívvvel-lélekkel, és nem számításból!)

Érthető, hogy az állam és megbízottai ennek érdekében lépéseket tettek. Ami kevésbé érthető, az ennek a tervnek az ellenséges fogadtatása! Egánt például – aki éjt nappallá téve hajszolta magát – a vereckei kocsmáros meg akarta mérgezni.

Megint más rálőtt a sötétben.

De országos viszonylatban is nagy „népszerűségnek” örvendett, állítások szerint a liberális sajtóban 376 (!) hírlapi közlemény jelent meg Egán Ede ellen. Az ellenzéki, kormányellenes sajtó is heves ellenszenvvel kísérte működését, és azzal vádolta, hogy reakciós politikai irányzatot szolgál ki. Maga Ady Endre is elítélően nyilatkozott személyéről. (Bár Egán halálakor már más hangokat ütött meg.)

Mindezek után érthető, hogy a biztosítótársaságok nem voltak hajlandók vele életbiztosítást kötni, ez csak Darányi Ignác személyes közbenjárására sikerült.

Végül a kazárok részéről odáig fajult a helyzet, hogy mint Egán az egyik levelében írja:

„Engem pedig »Hástedt« –be tettek (a legborzasztóbb felekezeti bosszú, átok), mely, mint a beavatottak állítják, annyit jelent, hogy minden igazhitű, a kisgyermektől kezdve a tehetetlen aggastyánig, köteles mindennapi imádságába azon forró óhajt bevenni, hogy Jehovah engemet legkésőbb egy év alatt okvetlenül elpusztítson.”

Közben Egán Ede már 1900-ban szembekerült egyes politikai körökkel is, akik nem akarták az akció szélesebb körű kiterjesztését. Ezért 1901 elején kinevezték mellé Paris Frigyes ny. kolozsvári királyi ügyészt, hogy a „kerékkötő” szerepét játssza mellette. Ő – mint ez várható volt és miként ezt „egyesekek” elvárták tőle – törvényellenesnek minősítette a hitelszövetkezetek és az áruraktárak szervezését. A kettőjük közötti ellentét áthidalhatatlanná vált. Paris kifogásolta is Egán működését egy miniszteri tanácsoshoz írt levelében. Egán viszont megvádolta őt, hogy egy érdekközlő szolgálatában áll.

Darányi végül Parist figyelmeztette, amire Paris lemondott. Mindez 1901 júniusában történt, szeptemberben pedig „véletlen” baleset következtében elhunyt Egán Ede.

Nos, valóban nehezen követhető, mitől is vált ilyen veszélyessé Egán Ede és az eszme, amit képviselt? Honnan eredt, miből fogant az a hallatlan közöny, amely a 60 000 ruszin sorsát fogadta? Miért volt fontosabb a magyar közvéleménynek az afrikai helyzet, mint észak-keleti polgárainak sorsa? Miként Ady is megírta: / Hogy most ezerszer izgatóbb / A búrok sorsa, mint a tót / Avagy ruthén kenyere. / Valljuk be: így vagyunk vele. /

Ugyan a tudományok melyike képes kielégítő választ adni ezekre a kérdésekre?

A hegyvidéki-akció végül is leegyszerűsítve egy zsidó pártoló és egy zsidóellenes tábor harcára torzult. Akik támadják a kazárokat, azok a helyi (értsd: már régen itt lakó vagy régebben betelepült) zsidókat is támadják, mondta az egyik fél, míg a másik nem győzte

hangsúlyozni, hogy nem a magyar értelmes zsidó réteggel van baj, hanem az uzsoráskodó, a „rendes” zsidók mögé bújó „kazárokkal”.

Egy akkoriban végzett felmérés, vagy inkább körkérdés válaszait olvasgatva ugyancsak érdekes gondolatok párosíthatók e témával. Az egyik folyóirat által a közélet prominens személyiségeinek szegezett kérdés lényege: van-e zsidókérdés Magyarországon?

Néhány válasz (részlete):

Buday Barna, v. orsz. képviselő: „Az az import, mely szóba jött a múltban és szóba jöhet a jövőben is: a kazár. Beözönlése annak idején népveszedelem volt és sokan mégis zsidókérdést csináltak belőle. Pedig a kazár méltatlan a magyar zsidósághoz. Fagyöngye mindkettőnknek. Nem, a két kéz munkájára támaszkodó egzisztencia ez, hanem a falusi nép zsarolója, a gyámoltalanság és könnyelműség irgalmatlan adószedője...”

„Ha megszorul kalandor útján, felekezeti alapon a saját érdekeivel szolidaritásba igyekszik kényszeríteni a hazai zsidóságot...”

„A magyar paraszt életét a zsidókérdés eddig nem nagyon érintette. Ott, ahol a zsidó a földet is akarta, például a ruténeknél, ott el is kezdődött a nagy zsidókérdés.”

Dr. Hajdú Miklós *A Nap* felelős szerkesztője elkeseredetten írja, hogy a magyar zsidóság politikai hetilapja, amely húsz esztendőn át díszmunkatársaként ünnepelte őt, a Makkabea-cionista egyetemi ifjúság felkérésére tartott őszinte előadása után, ahol kijelentette, hogy a magyar zsidóság úgynevezett hivatalos sajtója házitenyészetben gondolja az antiszemitizmus baktériumait, csak azért, hogy legyen kivel szélmalomharcát harcolnia, meg azért, hogy elterelje a figyelmet a felekezet belső bajairól, tizenkét hasábos cikket szentelt csekély személyének, szó szerint kivégezte őt.

A hegyvidéki-akció által támasztott sajtóviharba valóban keveredett antiszemita felhang. Az elfogulatlan és intelligens zsidóság azonban nem látott benne antiszemita tendenciát. Igaz, ennek nem is adott nyilvánosan hangot.

Így igaz. Kényes téma. És ugyanakkor, mint többen megjegyezték, felesleges. Mivel sem jobb, sem hasznosabb az 1240-i parisi disputánál, melyet Blanche királyné vezetett, ahol Rabbi Jechiel Parisból és Rabbi Mose Coucyból védték meg a zsidóságot a kitért Donin Miklóssal szemben. Nem jobb az 1263-i barcelonai hitvitánál, mely Don Yayme arragoniai király vezetése alatt folyt le s ahol a nagy Nachmanides védte négy napon át (július 20-24.) a zsidóügyet a dominikánus Pablo Christianival szemben. És végül, de nem utolsósorban semmivel sem jobb az a tortosai hitvitánál, mely 1413-tól 1414-ig tartott s ahol Benedek pápa előtt 16 zsidó tudós szállt szembe Josua Lorqui nevű kitért zsidóval.

Pedig nem felesleges.

Szégyenletes.

Apellész *Rágalom* című képének legmozgalmasabb részét látom magam előtt: jelen van a Rágalom, a Hitszegés, az Alattomoság, csak Apellész helyett Egán Ede fekszik a földön, meghurcolva, megvádolva és megölve... Mert Egán Edét a lázi dombon meggyilkolták. Hivatalosan máig sem tudni, kik tették, sőt mi több, a korabeli sajtó és minden hivatalos jelentés szerint öngyilkos lett.

Még a rágalmazó személye is – Pamphilossal ellentétben – ismeretlen. A vádaskodás, a rágalmazás, a feljelentés mára szofisztikáltabb lett, már nem Pamphiloszok mondják szemtől szembe vádjaikat, hanem „valakik” sunyin terjesztik ocsmányságaikat, s legfeljebb egy jóindulatú barát közel hajolva a füledbe súgja, hogy hallott valamit, de nem mondhatja meg kitől... Valamit, amiről te nem tudsz, a többiek viszont a személyes beavatottság gögös érzésével írnak le, és zárnak ki köreikből. És persze, nem kérdezik meg: igaz-e?

Senki sem mondta ki nyíltan, hogy Egán Ede veszélyeztette a kazárok fő bevételi forrását, az uzsorájukat. Senki sem nevezte nevén azokat, akik befolyásolták a sajtó képviselőit, néhány parlamenti képviselőt, néhány ügyvédet, néhány bírót. Egán viszont nagyon sokak számára áruló volt, és ki tudja még, mi minden, míg meg nem ölték...

A kép, a *Rágalom* már nem a rágalomról szól, már rég nem ő a főszereplő, hanem a rágalmazotról, az áldozatról: Egán Edéről és mindarról, amit képviselt.

1901.szeptember 20-án reggel, miközben Ungvárról Munkács felé tartott, a lázi dombon megállt egy pillanatra, hogy kiszellőztesse a fejét. Vagy ki tudja, miért? Elsétált egy darabon és a vele utazó, de addig a lovas fogaton maradó Rochlitz Nándor királyi főerdész, a hegyvidéki kirendeltség Ung vármegyei megbízottja már csak a lövésre figyelt fel, és odapillantva annyit látott, hogy Egán elesik. A súlyosan megsérült Egant fogaton vitték vissza Ungvárra, ahol a kórházban meghalt anélkül, hogy visszanyerte volna öntudatát.

A helyi törvényszék két tagja, Orosz Ádám vizsgálóbíró és Polányi Aladár királyi alügyész, valamint orvosa, a helyszíni szemlén felvett jegyzőkönyvükben „az öngyilkosság esetét teljesen kizártnak nyilvánították”.

A hetekig tartó nyomozás után a hivatalos vizsgálóbizottság véletlen balesetet állapított meg.

Egán halálát követően a biztosítótársaságok képviselőiben orvosi minőségben Ungvárra utazott Virág dr., Gerber Béla, Rózsa Félix és a helybéli Tüchler Sándor dr. ügyvéddel együtt Orosz járásbírótól a holttest megvizsgálását kívánták. A vizsgálatnál rajtuk kívül ott voltak Nujo Kálmán dr. városi főorvos és Róth Herman dr. A koporsót felnyitván az orvosok a bonczolásról szóló jegyzőkönyv helybenhagyásával megállapodtak abban, hogy „...a halál oka lehetett öngyilkosság, de lehetett véletlen baleset is. Egyik sincs kizárva.”

Bihar Jenő újságíró, a *Magyar Állam* című lap akkori belső munkatársa beható magánnyomozást folytatott és büntetőjogi részletességgel, a végzetes út körülményeinek alapos feltárásával, az ellenérvek és éles logikájú cáfolatával arra a következtetésre jutott: „nincs kétség benne, hogy Egán Ede orvgyilkosságnak áldozata lett”.

Közben a fővárosi lapok, kivétel nélkül, kezdettől fogva balesetről vagy öngyilkosságról írtak, sőt Egán tragikus halála után két nappal, 1901. szeptember 22-én az egyik budapesti hírlapban megjelent tárcájában Bródy Sándor író a ravatalán fekvő Egán Edét megrugdalta, elnevezvén őt „sehonnainak, bolondnak, jött-mentnek, aki az ártatlan tincsek ellen indított harcot és nem csoda, hogy öngyilkos lett”.

Merthogy miért vállalt munkát erején felül...

Persze igazságtalanság lenne úgy feltüntetni a tényeket, mintha a magyar nemzet teljes egészében elfordult volna Egán Edétől. Szó nincs róla!

Bródy Sándorral ellentétben Ady Endre más véleményt fogalmazott meg. 1901. szeptember 21-én a [Nagyváradai Naplóban](#) a következőket írta: „Szomorú, gyászos végéről egy sokat emlegetett szereplő embernek hoz hírt a telegráfdrót. Egán Ede, a felvidéki ruténság helyzete javítására indított akció kormánybiztosa agyonlőtte magát... (Ekkor még Ady sem tudott/tudhatott semmit Egán halálának igazi okáról.) ...Nem kímélt senkit, de legkevésbé kímélte önmagát. Dolgait, akciójának fanatikus voltát nemegyszer láttuk nagy veszedelműeknek. Sokszor bíraltuk nagyon erősen. De elismertük jóhiszeműségét. Elismertük s elismerjük, hogy fanatikus munkálkodása, energiája nagyon sok hasznosat mívelt. Mindenesetre ellenfelei voltunk. Ám most, mikor az előhívott halál kitiltja a tollból a kritikát, mi csak egy tudós, lelkes, rajongó ember megdöbbentő tragikumát látjuk. Ez a sötét tragikum könnyet érdemel.”

Találtam pár cikket a *Magyarország* című lapban, amelyek a halála utáni nekrológokban méltó módon emlékeztek meg Egán Edéről:

„Egan az igazi munka embere volt. Ha megérkezett a fővárosba, reggeltől estig, sőt gyakran késő éjjelig dolgozott. Aktáiba elmerülve töltötte legtöbb idejét vagy sorra járta a minisztériumokat, hogy személyesen intézze el az akcióra vonatkozó ügyeket. Egy ízben valamelyik írógéptársaságtól tizenhét gépirónót rendelt föl a szállóba és egyszerre diktált fontos jelentést mind a tizenhétnek”

„Egán Edében megvolt mindaz, ami más országokban a nemzet háláját szokta kiérdemelni. Hazafiság, lángbuzgalom, óriási munkabírási, magas szakértelem, és nemes, mélyen érző szív. ...nem ismerte a pihenés óráit..., csak egy célt ismert: hogy kiemelje a sülyedségből, a szívet tépő nyomorból a népnek azon ezreit, melynek sorsát a kormánya reá bízta. ...Pedig hát mennyi nehézséggel kellett megküzdenie! A rosszindulatnak és irigységnek mekkora tengerét zudította magára!!!”

És még egy érdekes mondat a *Magyarország* lap méltatásaiból: „Legyőzte valamennyit. Minisztere az ország színe előtt megadta neki a legfényesebb elégtételt, és a nemzet jobbik része tapsolt, ujjongott ehhez az elégtételhez.”

Tehát a nemzet jobbik része...

És mit írtak a nemzet „rosszabbik” részéről?

„Vajon elnémul-e most, e tragikus ravatalnál a rágalom, a gyanú, az üldözés?...Van-e ezeknek az embereknek lelkiismeretük? És ha van, nem félnek-e attól, hogy Egan Ede véres árnya megjelenik előttük? Abba fogják-e már valahára hagyni a jó hazafiak kíméletlen, elvadult üldözését? Vagy arra várnak, hogy a nemzet feltámadó haragja némítsa el kábító lármájukat, szüntesse be kárhozatos munkájukat?”

A „képen még végzek pár ecsetvonást, itt-ott ki kell emelni néhány árnyalatot”:

– A miniszteri megbízott halála után Kazy József került a helyére, akinek irányítása alatt a megfelelő alapokkal rendelkezve, a hegyvidéki-akció tovább bővítette tevékenységét.

– Rochlitz erdőtanácsos jóval később, a halálos ágyához kért két tanúnak mondotta el a gyilkosság hiteles történetét. Egánt meggyilkolták. Ám hivatalosan ezzel már senki sem foglalkozott.

– 1914 szeptember és 1915 április között három alkalommal tört be a cári orosz hadsereg az Észak-kelet Felvidékre, és megsemmisítette a hegyvidéki gazdasági akció eredményeinek jelentős részét.

– Napjainkban a csonka hazában sem utcanév, sem emléktábla nem örökíti meg Egán Ede emlékét. Még Budapesten sem, pedig ő volt a főváros korszerű tejjellátásának a megszervezője.

– A kárpátaljai ruszinok és magyarok a mai napig nagy tisztelettel emlékeznek Egán Edére, mint a kárpátaljai ruszinság jótevőjére. A rendszerváltás után, 2002 márciusában ifj. Vaszil Olásin ungvári szobrász és Vladiszlav Hanzel építész kivitelezésében új emlékművet emeltek Börvinges (Barvinok) határában.

Nos, így sikerült egy hallomásból ismert kép „újrifestése”, egy hallomásból ismert történet újramesélése.

Botticelli Lukianoszra és Battistára hagyatkozott, mikor megfestette *Rágalom* című képét, én elsősorban Dupka György elbeszéléséből, és Botlik József nagyszerű, alapos munkáiból indultam ki. És persze sok más szerző írásából. A történethez – amely sokak számára ismert –, sokat nem tudok hozzátenni. Egyetlen célom volt: leseperni a történetről a sallangokat, a felesleges, méltatlan vádak és fejet hajtani egy olyan ember előtt, akit önfeláldozó, szívós, becsületes munkája ellenére méltatlanul próbálnak elfelejteni. Arra kívánok buzdítani másokat is, hogy értelmezzék újra, meséljék el újra és újra az olyan emberek történetét, mint amilyen Firczak Gyula, Darányi Ignác, Tegze Miklós, Bartha Miklós, Egán Ede és a többiek voltak...

B. MESTER ÉVA

Elhagyva

Minden döntés olyan, mint az orosz rulett.
Szingli lettem újra, fekete a projekt.
Végződhetne jól is már egy választásom.
Meglehet, hogy ez volt utolsó dobásom.

Közös élményünkből fele marad neked.
Ezután már semmit nem osztok meg veled.
Rejtve maradt lelked, páncéltested védte,
ahogy tüske borul szelídgesztenyére.

Új profilképem lesz, átfestem hátterem.
Alamizsnáért már nem nyújtom a kezem.
Nem várok megváltást, nem űzők felhőket.
Semmi sem lett könnyebb, én lettem erősebb.

Lopakodik a vég. Egyszer eljön, tudom.
Magához ölel egy fényszegény hajnalon.
Angyalok vigyáznak lét és nemlét között.
Életembe kudarc, napfény is költözött.

Sodorjon az élet, amíg utat látok,
ösztönöm vezessen! Csodát már nem várok.
Útszéli virágok békét illatoznak.
Mosolyod emlékét megőrzöm magamnak.

MOLNÁR G. KRISZTINA

Anyámnak

Ma is a régi teraszon ültem,
hallgattam, ahogy az eső kopog.
Ismét Te ültél ott, velem szemben,
csendben mesélted, hogy telt a napod.

Reszkető, árva kezedet néztem,
megsimogatnál most, érzem.
Csak ennyit tehetnél értem.
A fák levelén árnyék hunyorog.

Rozsdásodnak remegőn a bokrok,
hűvös fuvallat kúszik felém.
Lassan elhalványulsz majd a csendben.
A mosolyod őriz, elkísér.

Álmodó

Egymással szemben ültünk ketten,
s te beszéltél, ahogy lenni szokott,
csak fénylő szemedet láttam,
amint tapsikoltak a jázminok*.

Nyíltan és derülten beszéltünk
súlyos, zörgő dolgokról, könnyedén,
s oly gyorsan gördültek a szavak,
csaknem minden szabad volt és egész.

A jelenet sem tartott tovább
a késő esti szűk pirkadatnál,
figyeltelek, ború a derűt,
hátha valamelyest eltakarnál...

Alig sötétedett, hisz nyár volt,
az est csillámló kódébe rejtett,
akkor tettem le a végső voksom,
s virágaim lágyan felderengtek.

* Áthallás-szerű sor József Attilától [szerk.]

KOLUMBÁN JENŐ

Tükörben

Köveket dobálok szelíd tóba,
ráncolja is ő szép homlokát,
és a hegyek morcosan bámulják
bennem a romboló ostobát.

Hiszen arcukat figyelik éppen
amin nem hagy nyomot az idő,
fa hajukat széllal igazgatják
nincs a képen szemernyi redő.

A tó zöld vize kisimul közben,
törött tükör magát javítja,
meglátom benne magam a fák közt...
Derekam a szél meghajlítja.

Belesimulok az élő tájba.
Fa vagyok, bokor, vagy fürge gyík,
mert nem szeretek én ember lenni...
Szívesebben lennék bármelyik.

Madaram

Szaladj, kapd el a madarat,
de ne zárd el kalitkába.
Magadból benne egy darab
csak ne lenne olyan árva.

Dédelgesd, szeretgesd halkán,
és simogasd gyenge tollát.
Etesd meg szíveddel lassan,
és fess színesre a szárnyát.

VERASZTÓ A. KÁROLY:, 21x29,7 cm ceruzarajz

KOVÁCS LÁSZLÓ (Kovycs)

Álmodtam álomban...

Anyám tegnap álmodtam veled.
Itt voltál velem te, mint régen.
Én fogtam két remegő kezed,
óvatosan, hisz oly törékeny.

Anyám, tegnap álmodtam veled.
Álltál a kiságyam mellett,
gyerek voltam, lázas és beteg.
Fejemen oly jó, hűs volt a kezed.

Most nehogy elmenj, nehogy levedd!
Kérlek, maradjál még itt velem!
Simogasd még kócos gyermeked!
Most nem... nem szabad veszítenem!

Egyszer már elveszítettelek.
Nem búcsúztál, mentél szó nélkül.
Itt hagytad nekem a gyászt s telet,
itt hagytad hiányod emlékül.

Ne menj!...elmesélem életem.
Mi történt mióta elmentél,
hogyan lépkedtem át az éveken
mióta te nem ölelhettél.

Anyám éjjel álmodtam veled.
Anyám, szép volt tőled éjjelem.
Jó anyám, tudod mit álmodtam?
Azt, hogy tegnap álmodtam veled.

Lemorzsolok két kis könnycseppet,
egyedül vagyok. Nem érzek.
Szétnézek... a szoba már üres,
de a függöny még kicsit lebeg...

Úk: 2022 Oroszlány

EGERVÁRI JÓZSEF

Mindig a gyalogok

Majdnem kilötyt a pálinka a pohárból,
két kézzel fogta, mint minden reggel,
csak az elsónél remegett a keze ennyire,
a másodiknál már nem.
Egész nyáron kevertük a maltert,
hordtuk a téglát,
régén még önerősen építkeztek
az emberek.
Az utolsó nyara volt nagyapámnak,
ősszel ült a kórházi ágyon,
majd hirtelen hanyatt dőlt,
többé már nem lélegzett.
Előtte voltam bent nála,
a folyosó végén,
a nyitott ablaknál dohányoztunk,
úgy szökött meg belőle a lélek,
ahogyan a kékes füst gomolygott
a szabadba,
tekintete elkalandozott,
mintha még keresne valamit,
mintha még érdemes lenne látni
bármit is.
A halottakról lehúzták a gúnyát,
az orosz tél húsupba mart;
Kenesei Mártonnak elfagyott a lába,
cipelték, amíg bírták,
aztán ott hagyták az út mellett,
betakarták hóval,
csak sápadt arca látszódott ki,
integetni sem tudott,
néha még most is kísért az a keserű mosoly,
mordult fel nagyapám,
tegyél még meszet a malterba, gyerek,
„kövérnek” kell lennie;
a háború meleg szobákban születik,
királyi ebéd után elrendelve –
marhasültön libamáj, tetején gomba,
barna mártással leöntve,
rösztli burgonyával,
savanyúság,

káposzta, netán ecetes uborka,
előtte egy kupica vodka
vagy szilvapálinka,
étkezés közben száraz vörösbor,
utána likőr,
esetleg egy stampedli konyak –,
mások halálának meg kell adni a módját,
éhesen és szegényen egy király
sem háborúzik.
Nagyapám nem kedvelte Horthyt,
a Don-kanyar mély nyomot hagyott benne,
a papokat sem szerette,
akik ájtatos képpel áldották meg
a halálba indulók silány fegyvereit.
Miután túlélte, mit kevesen,
csak a pálinkát és a fröccsöt szerette,
úgy vélte, csak az mossa ki elméjéből
Kenesei Marcit és a többi,
akik a „királyok” háborújában
pusztultak,
hiszen mindig a gyalog vész oda,
sosem a király.
Rezignáltnak bámulom a tévét,
új királyok új háborúit,
minden a régi, csak a fegyverek újak,
torz ideológiák, gyarló érdekek mentén
nem képes szépülni a világ.
Mindig a gyalogok vesznek oda.
„Akasszátok fel a királyokat,”
idézte a költőt nagyapám,
szürke szemében már nem csillant fény,
amikor a fröccsöt itta,
majd rágyújtott egy „mezítlábas”
Kossuthra,
igen, gyerek,
bólintott jelentőségteljesen,
mindig a gyalogok vesznek oda.

KETTKÓ ISTVÁN

Reggel nagymosásba adjuk

Ötször-négyharmincas szobánk ablakán
kis cinege függeszkedik-
már több napja látom őt; megszoktam
és hiányzik, ha máshol röpköd...
Úgy pattognak bennem a hosszú éjszakák,
akár az akác-gyújtós a cserépkályhában.
Serceg a tűz -
a bükk-parketta csillogó fényében könyveim;
lányom játék-kígyói
és színes ceruzái nézegetik magukat.
Feleségem szekrényéből Fa-szappan illata árad;
hamarosan hazaérkezik a gyárból.
Szemében hozza utolsó csókunk melegét.
Hajából kifésüli a még éjszaka beleragadt szavakat,
a ki nem mondott gondolatokat - - -
Vagy két hónapja - takarékosagra hivatkozva -
a másik szobában alszik...
Tervei szerint egy hónapban szex-napot tartunk majd...
Pedig egykor egész szex-hónapokat tartottunk;
azóta is konyak ízű
és szalámi szagú éjjelek kísértenek.
Lassan talán öregszik magányom is.
Hat nap múlva betöltöm a harminchármat,
ha esetleg megérem...
Az asszony jöttét várom - a csempe forró, akár a testem.
Belép. Vetközni kezd a szekrényajtó előtt -
szégyenlősen mint a csitri lányok.
Ruhái leomlanak testéről és megtelik a szoba fojtott szerelemmel.
Fordul a kulcs a zárban; a könyves szekrényen szunnyadó vadgesztenye állatkák
jólnevelten háta fordítanak...
Csak még előbb el kell felejtenünk, hogy éjszaka újra idegenként fekszünk
és álmainkat, gyűrött lepedőnyi vágyainkat reggel nagymosásba adjuk...

KOTASZEK HEDVIG: *Ezüst hajnal*, szórásos technika

SÁRKÖZI LÁSZLÓ

Költészet

Szonett-koszorú

(részlet)

XIII.

Vég

Bogdán Jánosnak

És várok éjsötét tölgyek közt valahol,
földbe süppedt sírnál; pillangó araszol
körbe és virágkertet alkot, zakatol
a csend, ám nyugvást kriptacsend sem adhatott:

élő borostyán ropog minden téglán
és dől a fal, repedésein szél jár,
ormán tüdőbajos vasangyal: vért hány.

Ide jutunk; hidegbe hull a csiszolt
beszéd. Hívnanak, de munkád másokra vár
és tested feltjait nem látja szemed
s egykor lágy, érzéki ajkadnak piros

vonalára nem tapad többé soha más,
mint e föld önző csókja és majd felelsz
némán, miként nagy álmok tanúja; a hold

SÁRKÖZI LÁSZLÓ: *Dedikáció az örökkévalóságnak*, 2005
<https://mek.oszk.hu/04200/04270/04270.htm>

FORDÍTÁS

BONNEFOY, Yves: Egy isten
(Un dieu)

Itt nyugszik egy isten. Tudatlan,
Miként mi. Nem szeretett, ahogy
Egy gyermek képes reá. Esetlen volt,
Erőszakos, híján megvilágító szavaknak.

S meghalt, s nem vette hasznát
Készségeinek. Mindig meglepődött,
Hogy ő milyen; miként mi is
A legvégső napunkig.

Fia volt valakinek? Az, de lázadó,
Aki megsértette apját. Halni
Akart, mértékről se tudva már.

De ki várt volna, hogy még élhessen egy órát,
A gyermek kezét fogva, aki már nem lehetett,
Noha még könnyük is ugyanaz.

Irodalmi Jelen, 2014 október

Bárdos László fordítása

CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET

Kinti világ

Avarban botlott utak,
kivágott fatörzsek,
mint halott katonák.
Éltek szebb napokat.
Ősz van. Hazug hírek,
adok-kapok szavak
a világhálón. Még
fénytől vert falevelek,
arany-sújtásban alélt
lombok szememben,
most még felöltik
legszebb ruhájukat,
hogyan eljárják utolsó táncukat
az őszi napsütésben.
Fénysugár csorog az
ablakon, elnézem
a kinti világot.
Talán a szépség is
csak fikció, pillanatnyi
valóság, hisz minden
elmúlik, elenyész a télben.
Véres tócsa az ég alján.
Lassan esteledik.
Magukra húzzák kalapjukat
a házak, emésztik a mai napot.
Kintről nem hallani
a belső csend szívdobbanását.

NAGY JÁNOS

Míg van mit mondanod

„Tovább menni, ha nagyon akarnék, tudnék – de stoplámpád szeme, rég eltűnt az éjszakában.”

Szél tépi a fákat, fázom. Harangoznak. Szürkeség kapaszkodik belém most, hogy nem vagy. Az idő lelassult. Szétbontom az órákat, napokat, éveket, hiányod magánzárkája ellen. Beletaposok a gázba. A kilométeróra száztízest mutat.

Mehetek, véget nem érő éjszakákon, ahol maguknak követelik a reggelt az emlékek. A szavak magukban hordják a pillanat hangulatát, mint óriási fehér ágyat, a gondolatokat letakaró fehérséget. Fényszóró vág a szemembe. Az érverésem gyorsul, a szájam kiszárad, mint a szerelem első napjaiban. Pedig tudom, hogy nem te jössz. Bárki jöhet. Egyedül te nem. Mégis belefúrom a szemem az éjszakába, ahol egy - két percig csóvává gyullad a remény, hogy újra szétégetjük egymást. Már megkeményedett az arcom a hallgatásba, miközben életem újra összerakni kell.

Egyre mélyebb a csend. Szétázott az arcod a sírástól, de elvettél tőlem mindent: órákat, napokat, éveket. A nem múltó időt idegvégződéseimben, arcod megszázsorosodását, árnyékunkat a végtelen időben. Most a réseken át besüvít hiányod, mégsem nyúlok a telefon után - amíg bírom. Egyre gyorsabbak mellettem a kilométerkövek, a gép alattam egy agyonhajszolt test. Vállal belököm éveim kapuját, a szél befúj a rozoga ajtó alatt. Mit mondhatunk még egymásnak, mint a repülni vágyó galambok. Hisz már nem is figyelsz. A színek már megkoptak bennünk, agyongyötörtük egymást, belefáradtunk az örök bizonyításkényszerbe, a veled akarok élni görcsös ragaszkodásához, miközben igazgyöngyeinket elvitte a folyó.

Nem fogy az éjszaka. Az idő nem mozdul a néma városban. Kihalt ablakok mögött alszik a múlt, a jövő, a jelen. Valahogy nem így képzeltük el önmagunkkal vívott párbaját. Lassan lejt az út. Fák gyökércsontváza kapaszkodik, élni a földbe. Lerágták az évszakok a húsunk, csontvázunk maradt csak. A szerelem csontváza. Most már mindegy. Távolodik a kapaszkodó, az átvitatkozott éjszaka, egymás előtt meztelenre vetkőztetett életünk. Ennyi maradt. Már ugrásra kész a nappal. Széttöri az éjszaka időtlen feketeségét, ezt az ember nem járta vidéket. Majd a koránkelők, éjszakázók szürke arcát, a kialvatlan szemet a megvakult tükörben. Nekitámaszkodom a végtelennek tűnő jelennek, s hiába csuknám magamra az ajtót, nincs erőm leállítani a vetítőt. A kocsik sikít a rossz úton. Elrántom a kormányt, életünk végéig eléghetetlen filmtetekercsek. A kerekek sikoltanak a kanyarban. Kezem nyugodt, nem lapul görcs a reflexben. A part kihalt. Mozdulatlan. Mint a kövek, a vizek némasága. Ami előttem volt, valószínűtlenül ott maradt köztem és az élet között. Kihalnak a színek, magaddal vitted titkukat. A múlt metszett képeit, a csodát. Visszanézek. Még zászlóink lengenek. Útjelzők. A virágok lehajtják fejüket. Nem néznek a szemembe, amikor átszakítom a célszalagot.

A. TÚRI ZSUZSA

Összeér

Francesconak*

Ha elhomályosul a szem,
s befelé néz, távolra nem

és ritkábbak már a szavak,
csak a letisztult váz marad,

többé nem vádol, nem ítél
harmóniát és dalt ígér

a hit és telve a kehely,
a lélek száll : könnyű pehely,

lassan kitágul majd a tér,
a kezdet s a vég összeér.

*Baranyi Ferenc

Részeg nyár – Szigetköz

Nem jár az úton így dél körül senki,
száraz virágokat ringat a szél,
mézszínű Napból a hőség kicsordul,
holt ágon zizzen a hársfalevél.

Szomjas a föld is és lángol a tarló,
sárgás-vörösben izzik a táj,
fűzfákkal táncol a párolgó vízben;
tündöklő-részezen perzsel a nyár.

HOLÉCZI ZSUZSA

A falu szája

A karácsonyi szünetben meglátogattam a dunántúli kis faluban, Szulokon élő nagymamámat. Szerettem hallgatni a történeteit, kíváncsi voltam a véleményére. Sokszor meglepett, hogy idős kora és a látszólag zárt, vidéki élet ellenére milyen széles látókörű és milyen tájékozott. Az első estén, amit nála töltöttem, épp a Katonazene című, a hatvanas évek elején készült filmet adták. Miután együtt végig néztük, a mama megkérdezte: „Tudod Julcsikám, hogy hogy a főszereplőjét Bara Margitot miért nem lehetett későbbi filmekben látni?” Nemleges válaszomat hallva elmesélte, hogy ez a csodaszép, Erdélyből érkezett színésznő azért vonult vissza mindössze huszonnyolc éves korában, mert un. koncepcióssá per áldozata lett. Miután kikezdték, rosszindulatú és alaptalan pletykákkal ellehetetlenítették, nem akart megalázottan, hozzá méltatlanul apró szerepeket vállalni, inkább a gyereknevelést tekintette életcéljának. A mama azt is tudta, hogy a férje Gyarmati Dezső volt, akivel sok éven át Kolumbiában élt, amikor az ott volt edző.

Én persze – aki már nem abban a rendszerben születtem – semmit se tudtam arról, hogy a hatvanas években volt egy nagy botrány: az akkori vendéglátóipari vállalat vezetőjét korrupcióval és kerítéssel vádolták, mert el akarták távolítani az állásából. A rosszindulatú pletyka szerint az általa üzemeltetett belvárosi szórakozóhelyeken vad tivornyák folytak ismert és ismeretlen színésznőkkel. És hogy a történetet hihetőbbé tegyék, az egyetlen olyan ismert, és sokak által irigyelt színésznőt, Bara Margitot keverték bele, akinek nem voltak itt „mecénásai” – hiszen nem sokkal korábban települt át Kolozsvárról. Amikor mama ezt mesélte, persze rákérdeztem:

– De hát tudták bizonyítani valamivel a bűnösségét?

– Nem Julcsikám, az volt benne a leggonoszabb dolog. Igazából soha nem vádolták meg hivatalosan, nem citálták bíróság elé az ügy tanújaként sem, hanem csak alattomosan, szájról szájra terjesztve – közben kitalált részleteket hozzáadva – a rivális kolléganők alázták meg, hogy elmenjen a kedve az újabb szerepek vállalásától. Az a szegény asszony, akit örökre kitiltottak Romániából miután férjét Halász Gézát követte Magyarországra – aki nem sokkal ideérkezése után öngyilkosságot követett el – még a szülei temetésére sem utazhatott haza, nem menekülhetett el az igaztalan vádak alól. Az egyetlen dolog, amit megtehetett, hogy visszavonult: elzárkózott a nyilvánosságtól, és Gyarmati Dezső feleségeként kislányuk nevelésének élt.

– Ezt nem tudtam, mama! Akkor ő volt Gyarmati Andrea úszónő édesanyja, Szilágyi Liliána nagymamája? Akik körül most az a szörnyű botrány kering a bántalmazó édesapjával való pereskedésről?

– Igen, igen kislányom. Jó, hogy ez a szegény asszony nem érhetette meg ezt. Ha tudta volna, hogy az imádott unokája mennyit szenved a sikereiért... De nem hidd ám, hogy ilyen pletykával tönkretett sorsok itt falun nincsenek! Beteg világ ez, Julikám, tudnék erről is mesélni. De most inkább aludjunk, holnap is nap lesz, majd elmondom máskor.

Kissé felzaklatva feküdtem le, nehezen aludtam el. Folyton az járt a fejemben, milyen borzasztó sorsok vannak, hogy az arctalan ellenség mennyit tud ártani egyes embereknek. Másnap délután rákérdeztem a mamára, mit hagyott félbe az este, mit akart elmesélni a „falu szájáról”?

Legnagyobb megdöbbenésemre a kicsikori játszótársam, Andris szüleinek esetét mondta el. Én azt sem tudtam, hogy elváltak – hát még azt, hogy milyen módon. Nagymama azt mesélte, hogy amikor Kati néni összeszűrte a levelet egy pécsi biztosítási ügynökkel, és válni

akart, a nővére Ági – gondolom az ő biztatására - azt terjesztette az óvodában a munkatársai között, hogy András bácsi bántalmazza Andriskát, és hogy talán az iskolában a gyerekek sincsenek biztonságban mellette. A falu szájának persze csak ez kellett! Vélte vagy valós mozdulatokat: simogatást, átölelést értelmeztek félre, az álnok pletyka egyre hízott, és amikor az új tanév kezdődött, a szülői munkaközösség szószólója bepanaszolta őt az iskolaigazgatónál. Az meg mit tehetett? Feljelentette és felfüggesztette állásából az egyetlen tornatanárt, - és mit ad Isten – a képesítés nélküli napközis tanító, Ági néni lányára bízta a helyettesítést. Mama szerint majdnem két év telt el, mire sor került a tárgyalásra, addig András bácsi gépkocsi kísérőként tudott csak dolgozni a gyerekkori barátja vállalkozásában. A váláskor a gyermekelhelyezési perben komoly érv volt Bandi bácsi ellen, hogy a munkahelyén pedofiliával vádolják, így Andriskát Kati néninek ítélték, még a láthatási jogot is elvették tőle. Hiába tisztázódott végül, hogy nincs ellene semmilyen konkrét bizonyíték, a vádak ráégték, tanárként már sohasem tud elhelyezkedni. Végül a szülei halála után elköltözött, nem tudnak róla a falubeliek semmit. Nagyon szomorú – mondta a mama – hogy a fia elhidegült tőle, állítólag azóta se látogatja, pedig már szabadon tehetné, hiszen nagykorú.

Nagymamám a történet mesélése után mély sóhajjal felállt, indult a kertbe, ahogy mondani szokta: „menek a dolgom után”. Én pedig hosszan tűnődtem azon: hát így tehet tönkre emberéleteket a pletyka, a „falú szája”. Emberi sorsok mehetnek tönkre igazságtalan vádak alapján, mindegy melyik korban élünk. És hiába telik el sok idő, az ilyen sebek már nem képesek begyógyulni.

Zemplénben

Fotó: SZABÓ MÁRTA

MAGYARY HUNOR

Remény

Csendben körbe fontak az évek,
hálót szőttek körém, mint a pók,
hogy az ifjú évek vissza sose térnek,
tudom, nem vagyunk több csak halandók.

Olyan lettem, mint egy szál virág,
kihajt, virul, s üdvözli a kék eget...
bár szeretnék még illatozni rád,
és fáj, hogy a tél hava mindent eltemet.

Mikor olvadni kezd a tavasz legelején:
álommal, izgalommal, szerelemmel tele...
Jó lenne, ha onnan újra kezdhethném,
de már kevesebb van, mint a fele.

Mert lassan körbe fontak az évek,
s nem marad csak ez a néhány sor,
hogy bennem örök az emléked.
Talán még egyszer találkozunk valahol.

FÖLDESDY GABRIELLA

Gitta néni

Egész életében zongorát tanított saját lakásán. Pontosan nem tudom, mikor született, de már a háború előtt megszerezte tanári képesítését. Az 1940-es évek elején férjhez is ment, a férje neve kimondhatatlan és leírhatatlan német név volt (Altstetter), az első A betűn egy umlauttal. A férj nem jött haza a munkaszolgálatból, így Gitta néni, teljes nevén: A. *Walter Margit* megözvegyült. Mivel nem akart senkivel közösködni, vagy iskolában beosztott zenetanár lenni, saját lakását rendezte be, ahol reggeltől estig tanítványokat fogadott.

Kezdetben Gitta egy négyszobás bérlakásban lakott a VI. kerületi Mozsár utcában. Két péncéltökés, keresztúros zongorája volt, ezen kívül egy pianínó, amit a szolfézsoktatás számára tartott fenn. A zongoratanulás, tanítás kötelező kísérő tantárgya volt a szolfézs, amit nem ő, hanem külön tanár (hosszú évekig Pálfalvi Nándor író) tanított. Közel húsz évig nem volt nagy változás a Mozsár utcai négyszobás lakás megszokott rendjében. Mindig voltak zongorát tanuló gyerekek hét évestől huszonéves korig, köztük kezdők, haladók, és akadémiára, konzervatóriumra előkészülők, Gitta néninek volt munkája bőven.

Ebben az időben (1950-es, 60-as évek) még nem hívták egyéni vállalkozónak azokat, akik – mint Gitta is – speciális tudásukból üzletet csinálva tevékenykedtek saját lakásukon, és nem csatlakoztak valamely állami intézményhez, ahol alkalmazottak lettek volna. Ebben az időben erre egy fogalom volt használatos: *maszek*. Persze Gitta nénit senki nem tekintette *maszeknak*, ő kivételnek számított, olyasmivel foglalkozott, amire szükség volt, megtűrték, elnézték, de nem bántották ezért a szocialista rendszerben.

1962 környékén aztán jött egy állami rendelet, amely kimondta, hogy akinek a kelleténél nagyobb alapterületű lakása van, és csak egyedül él, esetleg másodmagával, annak le kell cserélnie a lakását kisebbre. Gittának, hiába volt szüksége tágas helyre a zongorák, és a tanítványok elhelyezésére, a szolfézs órák megtartására, nem járt, csak egy szoba hallos, vagy maximum másfél szobás lakás. Kénytelen volt a négyszobás lakást egy felénél kisebbre cserélni, hogy ki ne lakoltassák, vagy valami még rosszabb ne történjen. Gitta fél éven belül elintézte a cserét: a Nagymező utcába, alig kétszáz méterre a Mozsár utcától talált egy leválasztott lakást, ahol elfért a két zongora, a konyhában a pianínó, volt fürdőszoba is, mindenben megfelelt az előírásoknak. A tanítás folyt tovább, ahogy eddig.

Én 1962 szeptemberétől jártam Gitta nénihez zongorázni a Nagymező utcai lakásba. Még nem volt otthon zongoránk, ezért a heti két órán túl gyakorolni is hozzá jártam. Igen jól ment, gyorsan haladtam, rohamléptekben játszottam a gyakorlatokat, tanultam a skálákat. Szüleim látva szorgalmamat, vettek egy használt, és elég nagy helyet foglaló zongorát, amit felhangoltattak, így már otthon is gyakorolhattam.

Gitta előnytelen külsővel rendelkezett, kövérsége zsákszerűvé tette alakját, hintázó járása volt, ritka, szétálló szeszínű haja, arca öregasszonyos, széles szája, rekedtes hangja még csak rontott az összképen, ahogy a sokdioptriás szemüveg is. Semmiféle ruha nem állt rajta jól, vagyis külső megjelenése nem volt bizalomgerjesztőnek mondható. Ám hamar kiderült, hogy a csúnyácska külső mögött érző lélek, sok jóindulat, zenei tehetség, segítőkészség és tanári véna lakozik. Utóbbi belső tulajdonságok kompenzálták a negatív külsőt.

Gitta tanítási módszere hagyományos volt. A növendék ült a zongoránál, játszott a zongoránál, begyakorolt skálát, zongoradarabot, a tanár jobbra, kicsit hátrébb ült, kezében toll, jegyzetfüzet. Megvárta, amíg a tanuló lejátszsa a gyakorlatot, majd értékelt. Ha valami nem volt megfelelő, ismétlést kért, sokszor megmutatott egy zenei frázist, és a legvégső esetben

játszotta el ő a darabot, hogy bemutassa, így kellene előadni. Mindez csak a kezdőkre illik, nyilván a felsőbb zongoraiskolába járóknál már másképp adott tanácsot, nem játszott elő.

Kezdetben minden tetszett, szívesen zongoráztam, év végi vizsgán dicséretben részsültem, biztattak, Gitta néni zenei karrierrel kecsegtetett. A szolfézszt is szerettem, az elméletet tanító Pálfalvi tanár úr nem szorítkozott zenei frázisok, szakkifejezések száraz ismertetésére, helyette mesélt a *Szózat* keletkezéséről, vagy elmesélte Puccini *Bohéméletének* tartalmát, illusztrálva a benne elhangzó áriákkal, persze zongorán bemutatva, és még sokféle zenei ínycséget tárt elénk, amit én aztán felhasználtam az iskolai énekórákon, zeneakadémiai vetélkedőkön, s kisebb babérokat is arattam vele.

Az első két év sikeresen telt. Vizsgaelőadáson jól szerepeltem, Gitta néni még egy trió szereplői közé is berakott, szóval mindent megtett, hogy előrejussak zongorázás terén. Mégis kudarcba fulladt későbbi zongorázáshoz való hozzáállásom. Mindez a harmadik évben kezdődött, s a negyedik év után abba is hagytam zenei tanulmányaimat.

Gitta néni magányos ember volt, persze kollégák, barátnők jöttek-mentek, akikkel szívesen beszélgetett, látogatták régi tanítványok, de ezek nem voltak mély emberi kapcsolatok, csak a felszín. Rokonai nem voltak, férfi sem jöhetett szóba a rémes külső miatt. Kellott valaki, akivel felszabadultan beszélgethet, esetleg moziba mehet, mert egyedül menni moziba nem olyan jó egy öregedő nőnek. Harmadik zongoraiskolától erre a feladatra engem szemelt ki, mivel kiderült, én is szeretek moziba járni. Ettől fogva kettesben jártunk moziba, havonta kétszer mehettünk valamelyik közeli intézménybe, legtöbbit a *Vörös Csillag* (már nem létezik moziként), illetve a *Művész* (ezt ma is így hívják) moziba mentünk, de voltunk az *Urániában*, a *Bányászban* (megszűnt), a *Mátrában*, a *Szikrában* (megszűnt, most szálloda), és még a *Május 1*-ben is (ma Átrium néven fut). A filmeket közösen válogattuk, az én jegyemet is ő fizette, jókat kacagtunk a filmekben, majdnem kizárólag vígjátékokat néztünk, a vetítés után megbeszéltük, miről szólt a film. (Konkrétan egy cseh filmről mondott lesújtó véleményére emlékszem, ennek címe a *Különleges osztály* volt. Azért tartotta rossz filmnek, mert nem volt igazi cselekménye, érdektelen apró események, közös ivászattal teli vacsorák, hiányzott a szerelmi szál, pedig az ilyen filmeknél vagy a tanár esik szerelembe kedvenc tanítványával – esetleg botrányba fulladva -, vagy a lánytanuló szerelmesedik bele a tanárba. Itt még ezt is kihagyták.) Gittának teljesen igaza volt, buta, unalmas film volt.

A közös mozi vállalkozásunk jól működött, míg én meg nem untam. Maradtak a hosszú beszélgetések zongoraóra alatt, és egyre inkább csak beszélgettünk, és én nem haladtam a gyakorlatokkal, a nehezedő darabokkal nem tudtam megbirkózni, s ez azonnal negatív spirálba ment át. Gitta nem szidott, de már nem is ösztökélt, hogy legyek szorgalmasabb, gyakoroljak többet. Erről diszkrétan hallgatott, úgy gondolta, ha a zenei karrier oda is lett, beszélgetőtársnak megfelelek.

Egyre kevesebbet gyakoroltam otthon, valahogy már nem érdekelt a zongorázás, miközben nagyon tetszett, de több energiát nem voltam hajlandó befektetni. Helyette már évek óta ott volt az olvasás, amihez egyre nagyobb kedvem volt, ehhez nem kellett „gyakorolni”, pontosabban maga az olvasás állandó gyakorlása volt az, ami élvezetet nyújtott. Kéthetente látogattam a közeli könyvtárat, és hoztam ki a szépirodalmat, tudományos ismeretterjesztő, útleírás, felfedezésről, tudósokról szóló könyveket. Zongorám szomorúan árválkodott a szoba sarkában.

A végső tördőfést a negyedik zongoraiskolai vizsgaműsorban való gyászos szereplésem adta meg. *Benda* (cseh zeneszerző) *Szonatináját* már csak kottából tudtam lejátszani, és abba is belezavarodtam. Őrülden szégyelltem magam, gondoltam, itt az ideje abbahagyni. Így is lett. Elbúcsúztam Gitta nénitől, s vége lett a közös mozizásnak, beszélgetéseknek. Ő nem szólt semmit, én viszont felszabadultságot éreztem egyfajta kötelezettség alól, ami már tehernek minősült. Évekkel később egyre jobban éreztem, hogy mindez lustaságomnak, felületességemnek volt köszönhető, és azóta is hiányzik a zongorázás tudása, művelése. Én

nem a zenét untam meg, azt igazán csak a zongoraórák abbahagyása után fedeztem fel, és pótoltam zenetörténeti ismereteimet, jártam hangversenyre, operába, hallgattam rádión és lemezjátszón sokszor egész éjszakát rászánva. De a zongorázni tudás csak a kottából való, egyszerűbb művek igen gyenge pötyögésének szintjén maradt meg. Ezt bánom legjobban.

Gitta néni továbbra is tanította a nebulókat, én teljesen megszakítottam a kapcsolatot vele, talán egyszer-kétszer láttam még az utcán nehézkes járását, hajlott hátát a szemközti, vagy az innenső járdán, de nem beszélünk, talán nem is köszöntünk, mindössze egy bólintással jeleztük, hogy valamiképpen ismerjük egymást.

Fotó: **FÁBIÁN MÁRIA**

KÖVES JÓZSEF

Büdösbogár

– Nem értem – tűnődött a mezei poloska. – Nem vétek senkinek. Békés vagyok, mint a mimóza, aminek persze lerágom a levelét. Lehet, hogy ezért dühösek rám az emberek? Mert kárt teszek a növényeikben?

– De hát ők is kárt tesznek... Learatják a gabonát, leszedik az eperlevelek közül a gyümölcsöt, megdézsmálják a parajt. Nem igazságos a világ.

– Vagy talán... Nem szeretik azt, hogy melegségre vágyom? De hát az emberek egy nagy írója megírta, hogy ők is melegségre vágynak. Akkor meg?

Igen, berepülök az ablakon, átcsúsztatom magam a redőnyök, a szúnyoghálók résein, legyenek azok bármilyen kicsinyek és szűkek is.

– Ha elkapnak, megölnék. Nem érnek hozzám, csak papírzsebkendővel fognak meg, mert undorodnak tőlem. Az illatától, amit ők szagnak mondanak. Büdös szagnak. Azért is hívnak бүдösbogárnak, mert ha megölnék, büzlök. Így hát a zsebkendő a poloskahálójuk. Óvatosan bele emelnek. Én nem tudok védekezni, mert lassúnak teremtett a teremtető, aki nekik is az istenük, csak nem veszik tudomásul. Bedobnak a vécéjükbe, és rám eresztik a vizet. Erőteljesen. Hiába, hogy ők is бүдösök lesznek, amikor meghalnak. . Hát mi a különbség?

Ártatlan vagyok. Ha békén hagynának, meghúzódnék a kályha, a radiátor közelében, néha-néha megkóstolnám a szobafenyőt, a futó muskátlit, a leandert. Ennyi elég nekem, igénytelen vagyok.

A mezei poloska tanácstalanul széttárta szárnyait, és lezuhant az ablak könnyöklőjére.

Hanyatt.

Vergődött, rúgkapált, megpróbált hasra fordulni, de sehogy sem sikerült.

– Úgyis a halál várt volna rám, ha megfognak – gondolta lemondóan. – Most legalább magam vagyok a végzetem.

És belenyugodva a megváltoztathatatlanba, várta, hogy vége legyen a szenvedésnek.

FANTASY

MÁNDY GÁBOR

A mo nyelv

A kis Bence már kétéves korában felhívta magára a figyelmet. Ha beszéltek hozzá, mindent megértett, és ő is szépen formálta a szavakat, mégsem lehetett megérteni, amit mond.

- Itt a papa! – mondta neki az anyja, és rámutatott a férjére.
- Dudu – mondta a gyerek.
- Nem dudu, hanem papa – javította ki az asszony.
- Dudu – erősködött Bence.

Ez így ment minden szóval. Bence számára a mama „mia” volt, a nagyi „gyigyí”, és ha éhes volt, azt mondta: „mami”.

– Hami? – próbálkozott az anyja. De Bence makacsul csak a „mami” szót emlegette és a szájával is mutatta, hogy enni kér.

- Mami ad neked hamit – kísérletezett az anyja.
- Mia dada mo mami – mondta a gyerek, de már nem nagyon remélte, hogy megértik.

A gyerekorvosnak az volt a véleménye, hogy Bencének talán a fülével van baj, ezért nem tudja tisztán hallani a szavakat. De a hallásvizsgálat nem mutatott ki semmilyen rendellenességet. Egy pszichológus és egy logopédus is megvizsgálta, de ők sem találtak semmi eltérést a normálistól.

Végül rádöbbenek, hogy Bence egy saját, személyes nyelvet fejlesztett ki. A szülőknek nem volt más választásuk, mint hogy megtanulják a gyerekük nyelvét. Csak abban reménykedhettek, hogy Bence, mivel nagyon okos, előbb-utóbb az anyanyelvét is megtanulja, ha másképp nem, akkor idegen nyelvként.

Ez azonban egyre váratott magára. Helyette Bence nyelve kezdett terjedni. A mamák és papák, akik a bölcsődébe mentek a gyerekeikért, már meg sem lepődtek, amikor az ő gyerekeik is azzal fogadták őket, hogy „mia”, illetve „dudu”.

Mivel a bölcsődei gondozónők rangon alulinak találták, hogy ők alkalmazkodjanak a kis porontyokhoz, ők ugyanúgy nem értették, mit akarnak a gyerekek, mint eleinte Bence szülei. De a bölcsisiek szemmel láthatóan élvezték a dolgot, és remekül megértették egymást.

Az eset hamarosan felkeltette a nyelvészek érdeklődését is. Ellátogattak a bölcsődébe és hangfelvételeket készítettek, hogy azok révén tanulmányozhassák ezt az új nyelvi jelenséget.

Közben Bence óvoda lett. Néhány volt bölcsis társával valóságos klikket alkotott, és a beszélgetésüket senki nem értette meg. Idővel más óvodások is rászoktak erre, már csak azért is, hogy ne érezzék magukat kirekesztve.

Ekkor jelent meg az első tudományos publikáció a Bence által feltalált nyelvről. Mivel az egyes szám első személyű névmásnak a „mo” szó felelt meg, jobb híján mo nyelvnek nevezték el.

Sikerült feltárni a nyelv alapszókincsét és nyelvtanát is. Ez utóbbi rendkívül egyszerű volt, az alany, az állítmány, a tárgy és a határozószó egyenes szórendben követték egymást, a kérdést is csak a kérdő hangsúly jelezte. A múlt időnek a „tó”, a jövő időnek a „vili” szócska felelt meg. A birtokviszonyt is rendkívül egyszerűen fejezték ki: Mo dudu – az én apám.

A „jön” szó úgy hangzott, hogy „kome”. Ennek alapján egyesek hajlamosak voltak a mo nyelvet a germán nyelvcsaládhoz sorolni, mint az európai zsidók által használt jiddist. Tehát „Mo dudu kome” - Jön az apám. Jövő időben: „Mo dudu vili kome.” – Jönni fog az apám.

Én csak szerény krónikás vagyok, nem nyelvész, ezért nem áll módomban leírni a mo nyelv struktúráját. Elég annyi, hogy az iskolában már egyre több gyereknél jelentkezett a mo-szindróma. Ez abból állt, hogy mindent megértettek magyarul, de válaszolni csak mo nyelven voltak hajlandók. Illetve ha semmiképp sem tudták elkerülni, akkor magyarul is a mo nyelv szintaxisát alkalmazták.

– Megcsináltad a leckét? – kérdezte a tanító.

– Én régen megcsinál lecke – válaszolt a diák.

A járvány egyre terjedt. Az oktatási kormányzatban (a minisztérium nevét nem érdemes megjegyezni, mert évenként változik) külön szervezeti egységet (alosztályt, osztályt, illetve főosztályt, mikor mi volt) hoztak létre, kifejezetten a mo-szindróma által érintett tanulók oktatási problémáinak tanulmányozására és kezelésére.

Mire Bence leérettségizett (természetesen egy speciális vizsgabizottság előtt), e tárgykörben már doktori fokozatot is kiadtak.

A probléma akkor kezdett kezelhetlenné válni, amikor már a hazai lakosság 15 százalékát is meghaladta a mo nyelven beszélők száma, és ezek elkezdtek külön iskolát és közigazgatási szervezetet követelni maguknak. Lett mo újság, mo rádióállomás, sőt, az interneten mo tévécsatorna is.

Nemsokára elkerülhetlenné vált, hogy a mo nyelvet Magyarország második hivatalos nyelvéné nyilvánítsák. Hamarosan az ENSZ is felvette a tolmácsolási nyelvek közé.

Eljött az az idő is, amikor tudományos előadást tartottak ezen a nyelven. Ez volt a címe: „Jom lézer-gupacsode inim IBM-rakatasi”, azaz „A lézeres adattovábbítás perspektívája IBM-számítógépekben.”

Minden szépen haladt, a mo nyelv egyre gazdagodott. Egy nap azonban Bencét halálos autóbaleset érte. Huszonnyolc éves volt ekkor. Holttestét a Magyar Tudományos Akadémia oszlopcsarnokában ravatalozták fel, a búcsúztatók között ott volt az MTA főigazgatója, a nyelvtudományi intézet igazgatója, a minisztérium illetékes osztályvezetője, a nemzetiségi ombudsman, és számos külföldi tudományos szervezet is képviseltette magát. A főigazgató úgy említette őt, mint aki Széchenyi István óta a legnagyobb hatást gyakorolta a magyar kultúra fejlődésére.

Amikor elkezdték feltárni az irattárát, találtak egy saját kezűleg írt, kifogástalan magyarságú feljegyzést is: „Azt hiszem, ez a tréfa túl messzire ment.”

Forrás: Mándy Gábor: *Már itt vannak*

<https://mek.oszk.hu/20600/20641/20641.htm#>

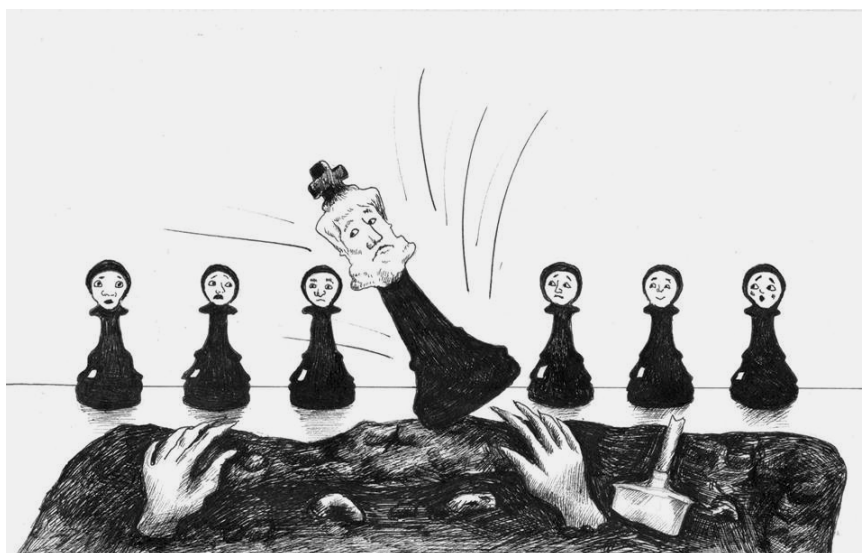
NYAKÓ ATTILA

Sakk-matt

Eltűnt a király a tábláról,
mindegyik figura mást vádol.
Értetlen indulat és szégyen:
nemrég még itt állt a c4-en!

Aggódva bámul a sok paraszt,
kinél is tehetnének panaszt?
Majd rajtuk verik el a port is,
nem védi meg őket a Portisch.

Királyok tűnnek el, születnek,
szemednek higgy, ne a fülednek!
Örködhetsz rettegve a békén,
egy helyre kerültek a végén...

TRAUTSCH TÍMEA grafikája

GAÁL ERNŐ

Dankó Pista

Patak partján áll egy kis fa
Alatta ül Dankó Pista
Hegedű van a kezében
Szerelme jár az eszében

Lassan ívelt csillagzatja
Szomorkodott is miatta
Később kiállta a próbát
Eltarthatta Joó Ilonkát

Hogy is mondjam ettől szebben
Ilyen összeg nincs a zsebben
Rózsai beszáll a vitába
„Nem jöttem ide hiába

Joó Ilonkát akit szeret
Harmadjára szökteti meg
Az apósa ki nem állja
Mert cigányt szeret a lánya

Ismerte a siker ízét
Díjazták sok pályaművét
Blaha Lujza felkarolta
A nótáit eldalolta

Táncolok én bárki előtt
Szebbé teszem a jövőndöt
Meglesz a pénz nemsokára
De ennek megvan az ára

Megtagadja saját vérét
Nem adja ki kelengyét
Nélkülöznek is miatta
Szenved a két istenadta

Pósa Lajos híres költő
Dankó Pista zeneszerző
Két tehetség én úgy látom
Jól megférnek egy plakáton

Számítok Dankó Pistára
A szépen csengő szavára
Édes forró csókjaira
Szükségem van bókjaira”

Sziklaszilárd a jellemük
Mindent kibír a szerelmük
Hogy a sorsuk borús legyen
Fellángol egy új szerelem

Mosolyognak mind a ketten
Nem úgy mint két ismeretlen
Egymást híven támogatják
Kitalálják gondolatát

Mit válaszolsz erre Pista
Ilyen üzlet nagyon ritka
De mintha véletlen volna
Megjelenik Joó Ilonka

Rózsai nevű cigány leány
Vágyakozik Pista után
Egyoldalú a vonzalom
Eget verő nagy borzalom

Cigány fiú már nem szegény
Elmereng a hegedűjén
Kinél lehet kinyomozza
Gyanú vetül tábornokra

A két nő tetemre hívja
Válasszal közölünk Pista
Ő búsan rejti el arcát
Látszik hogy feladja harcát

Érzelmét nem viszonozza
Ezért a lány megátkozta
Önmagát is sújtja átka
Kiűzi Oroszországba

Aki lakik orosz honban
Hegedűt tart áristomban
Rózsit kell csak megkeresni
Biztosan fog segíteni

Válasz nincs mindenki csendes
Rózsai borítja a rendet
„Hittem neked te hatököre
Feleséged itt tündököl

Ahol híres táncosnő lesz
Sok összeköttetést szerez
Szorgos munka jóra válik
Kapcsolata van a cárig

Latba veti befolyását
Mert szereti Dankó Pistát
A helyzete nem is túl rossz
Egyezségre kész az orosz

Én sírva visszavonulok
De nyakadon szorul hurok
Nem lesz fényes a holnapod
Második átkom megkapod

Pista itthon csak tengődött
Kudarok között vergődött
Súlyos bűnre rákényszerült
Pénzzé tette a hegedűt

Meg is egyeznek az árban
Tíz millió kopejkában
Zenészünk kesereg ezen
Bele is megy nagy nehezen

A hegedűről mondjal le
Úgy mint rólam mindörökre”
A helyszínről elviharzott
Folytatta a „véres” harcot

A két másik szereplő nem
Ők hazatérnek csendesen
Ilonka mindent megbocsájt
Nagyon szereti az urát

Embere letört és beteg
Ármányos kór támadta meg
Tüdővész a kórság neve
Évek óta küzd már vele

Fátyolos a tekintete
Hátra van még néhány hete
San Rémóba is elviszik
Nagyobb a baj amint hiszik

Egyszer postás kopogtatott
Nagy csomagot szorongatott
Hegedű volt alig hitte
Az is örült aki vitte

Dankó Pista megérdemli
Szobrot állítsanak neki
De jó hogy már meg is kapta
Ott áll ahol Stefánia

Költött több mint négyszáz nótát
Emlékét őrzik a strófák
Ő lett a cigány Petőfi
Annak nevezi Gárdonyi

„Most van a Nap lemenőbe'
Kimegyek a temetőbe”
E sorokat is Ő írta
Rajtuk száradt meg a tinta

Sírjánál húzták keserűn
Hogy „Eltörött a hegedűm”
Ötszáz cigány búcsúztatta
Sírnak mélyén Ő folytatta

Fejfájáshoz ha kimegyünk
Muzsikál a történetünk
Itt nyugszik egy cigány költő
Ünnepli sok emberöltő

Érzés támad a lelkünkben
Övében is nem különben
Énekeljük minden sorát
Isten áldja haló porát

Szerencs, 2023. 04. 08-án.

Fotó: DARVAS JUDIT

HALÁSZ ERZSÉBET

Tehetetlenül

– Kicsaltál ide a francba! Rohadék! – ordította az éppen leszállni készülő kamasz. Haja rikító sárgára festve, beszéde számomra idegen tájszólás, de talán a durvaság teszi oly idegenné.

Izzó gyűlölettel pásztázza a buszon ülőket –, bennük talán az egész világot. Hadonászik, rendületlenül ordibál, csakúgy bele a világba, de nem figyel rá senki. Valahonnan megszökhetett –, tűnődtem, de ki festhette be a haját, szemöldökét, meg a szája is rúztól vöröslik. Mélyen kivágott pólót, nagyon rövid szoknyát visel. Nem állapítható meg a kora, de szerintem a neme sem. A vonásai inkább koravén fiúgyereknek tűnnek, de szoknyában van.

Nem tudtam levenni róla a szemem. Vigyorgásra vált, mikor észreveszi, hogy nézem. Az a nagyon rossz érzésem támad, hogy ez a gyerek talán a prostitúció áldozata.

Az ajtó mellett ültem, ő gyorsan közeledett, már nyomta a leszállást jelző gombot, mikor egy kicsi, de erős kéz csattant a fülemen. Teljes erőből ütött, és teljes hangerővel ordibált a hetes buszon, kora délután. Padlónéző emberekkel volt teli a busz.

Szellemi szintem nullán, mozdulni is alig bírok, de a következőnél le kell szállnom. Tehetetlenül, némán.

Nem merenghetek sokáig a törtéteken, alighogy leszálok a buszról, kisiskolás pártfogoltamat látom rohanni felém az iskola irányából. A hátizsák verdesi, ugrál a hátán, szipogva bújik hozzám, rázza a keserves sírás. Megemelem kicsit az állát. Vörösen izzik az arca, és valami borzadályt látok a szemében. Most éppen apától jött, akinek új asszonya rendszeresen veri őt, mikor nem látja senki. Ő meg most tehetetlen dühében az asszony gyermekét verte meg, de mivel az sokkal kisebb nála, „az nem oké”, egy kisebbet megverni, aki ráadásul nem is tehet róla, hogy az anyja verekedős –, és már nagyon bánja. Soha többé nem bántja, ezt megígérheti.

Valamit mondanom kellene, de csak ölelem magamhoz –, lassan csendesedik. El kellene mondanod apudnak, mondom. – De nem nekem hisz, hanem a szeretőjének, aki meg engem ki nem állhat, és simán letagadja. Anyunál se jobb nekem, mert ő meg „a rohadt apád” néven állandóan szidja aput. Pedig ő kezdte a „szeretőzést”, csak ő titokban csinálta. Ezt hallottam egyik durva veszekedésükkor. Szerinte minden rossznak az apu az oka, mert elhagyta őt, azért az egy kis futó kalandért, pedig ő éppen már szakítani akart. Az anyu „elsárkányosodott”, mondja apu. Azért, ha lehetne választani, én inkább az apuval élnék, mert ő nem verekedős, és ő tud játszani és nevetni is, csak az a baj, hogy az az undok nő is ott van vele.

Nemrégiben még szomszédok voltunk. A gyerek sokat volt nálunk.

Nemcsak olyankor, mikor kérték, hogy vigyázzak rá, hanem minduntalan át- átszaladt elmesélni, vagy kérdezni valamit. Soha nem adtam tovább, amit elmondott, így megbízott bennem. Ezért futott most is hozzám, hogy elmondja: nagyon megbánta, hogy megverte a kisebbet – és soha többé nem tesz ilyet.

Már most okosabb, bölcsőbb ez a kisiskolás, mint sok felnőtt – csak ne rontsák el!

BŐSZE ÉVA

Jajunk – úgy hiszem – egyre megy...

Bukdácsolnak az esti félhomályon
a fák közé leszállt ködök.
Panaszos csend honol a komor fákon,
magam e csenden őrködök...

Rágyújtja a város lámpáit az éjre,
vigyázva emberek álmait,
számítva a hegyek védelmére
megszokva ölelő karjait...

Dehogyan készültem verset írni!
Csak néztem a havas utat -
a kivágott fák láttán sírni -
ismerem rég, a titkukat...
Hamisan szólnak a hegyek orgonái
megölték a legszebb hangokat.
Elhalkultak szelek muzsikái,
döbbenet néznek irtásokat.
A rönköket árvult gyökerek siratják,
gallyazott lombok a bokrok alatt.
Őrt álltak mind, a kivágott fák,
s most retteg, fél, ami maradt.
Hová rejtőzzön vadkan, őzsuta,
nyúl, ha szökken, menekül,
s hol nőhet gomba, moha?
Napfény árnyékkal szembesül...

Hordják bútornak, tűzi fának.
Határainkon túlra is.
Az autók, mint szörnyek állnak, -
erdőt, hegyet egyszerre visz...

A csupasz tisztást mossák esők,
porlad a föld, apad a hegy.
Holtak a bükkfák, tölgyek, fenyők,
jajunk – úgy hiszem –, egyre megy...

HABOS LÁSZLÓ

Színes térképen

Ártatlanságát jövő nemzedéknek
védik ősi újjászületések,
foltozva folyton táguló világot,
tördelve, szabályt szegve
megszilárdult, konok tudatlanságot.

Talán a forrásvíz nem volt tiszta,
vak mélységben a szándék titka,
arany lángban lüktető fény-szégyen,
s járatlan görbe utak
a szent álomban festett színes térképen.

„Honnan – hova?” – tör fel örök kérdés,
s ki formálhat vadat, torzót széppé,
ha nincs elmúló s születendő pillanat,
csupán a szabad akarat építi fel,
s rombolja le a metamorf falakat?

BÁRDOS LÁSZLÓ

A HARVARD-ÉN

A Harvard-én
bizonyos égtájon
természetesen következik
az *Egri csillagok*-kal
vagy épp a *Szegény gazdagok*-kal való
gyerekkori szimbiózisból.
Am felnőtt korára már mindent elintéz. Polaroid-filmhez
éppúgy ért, mint a málnaszedéshez. És mit neki
reflektorfény, lámpaláz. Nem akadnak össze lábai.
Nem ... de mi *igen*? Szándékait egymásba ölti,
s beírja elme-naptárába, hogyan végződjön a fiatalkor.
Self-assertive – mert minden címkéje, bélyegje
már eleve helyén található valamely plátói album lapjain.
Hús ő is, vér is, olykor véradó,
bemetszéssel rövidlátótlanítható,
s bársonyos macho-ujjbegye
remekül simogat a Harvard-énnek,
s egy bájos erogén lebenykén át
rávesz könnyedén
a törvényes egybekelésre
egy szociálpszichológus leányt.
S azontúl már minden összefügg, következetesen,
két elemző alkat
nagyjából egyidőben alszik el.
A Harvard-én sokoldalú figyelmét
nem szabdalják szét
a szobazug rendetlen könyvkupacának
szóló keserves pillantások, valamint az
e látványra tékozló lelki, tudati erők
visszakívánásának kettősségei.
A Harvard-én lapszéli vonalkái mintaművek
és publikációs jegyzéke
verőfénybe kívánczik.
Nyáron sokat úszik, olykor felcsap
tekejátékosnak.
És gyötrődik a Harvard-én, s a halálfélelem
perceit napi bioritmusának
minimumára próbálja időzíteni.
Kapós társalgó is, négy élő és egy holt,
valamely halott
nyelven is elboldogul

(1996. június 8.)

Magyar Napló, 1997. 02. 01./2

FETYKÓ JUDIT

MAGÁNYOSOK KLUBJA

Színpadai játék három részben

SZEREPLŐK

BORI	50 éves rokkantnyugdíjas
DÉNES	Viki táncpartnere
ERZSI	idős, nyugdíjas nő
GÁBOR	Viki volt barátja
ISTVÁN	idős, vidéki férfi
JOLI	30-as éveiben járó nő
NORBI	20-as éveiben járó férfi
MARGÓ	50 év körüli nő
MIKLÓS	60-as éveiben járó fiatalos, nyugdíjas férfi
NÓRI	40-as év körüli nő
PINCÉR	
VIKI	30-as évei közepén járó nő
ZOLI	30-és 40 év közti, Viki unokatestvére

A játékban előforduló színhelyek:

- Magányosok Klubja
- a szereplők lakásának részletei
- zenés-táncos szórakozóhely
- Zoli szobája
- Viki lakása

Történik: napjainkban

I.

A Klub. Társalgó, körben fotelek, előttiük asztalkák. Oldalt pianínó, másik oldalon televízió. Hátul az ablakokat földig érő függönyök takarják. Hatalmas, nyitott ajtó balról. Zene, beszélgetés, társaság hangjai szinte folyamatosan a háttérben.

SZEREPLŐK:

A színdarabban szereplő összes személy

BORI	Kicserélem a kazettát, ha mást akartok hallgatni. Vagy jó ez?
MARGÓ	Jó ez. Halkítsd le egy kicsit! A saját hangomat se hallom tőle.
MIKLÓS	(Nórinak) A munkám eddig teljesen lekötött, a gyerekek nevelése...
NÓRI	Igen.
MIKLÓS	Nem volt időm magammal törődni.
BORI	A jövő hét végén zenés délután lesz a ... kerületi klubban. Meghívtak minket.
ERZSI	Szüretelni megyek a vidéki rokonaimhoz.
BORI	Szüreti mulatság lesz.

JOLI (Érkezik) Jó estét (*Helyet keres, a többiek fogadják a köszönését.*)
MARGÓ Ülj mellém!

JOLI (*odaül*)

BORI Arra számítottam, ma sokan leszünk és megbeszéljük a jövő heti programot.
JOLI (*Margónak*) Szia! Joli vagyok.
MARGÓ Margit, Margó.
JOLI Ismered a többieket?
MARGÓ Igen. A vezetéknevét nem mindenkinek tudom.

Lassú, andalító dal szólal meg.

BORI Olyan szép ez a dal! Tavalý a szilveszteri bálon ez volt a sláger. Egész este ezt kérték. Mennyit táncoltunk! Nagyon jó hangulat volt. (*táncol pár lépést egyedül*)
MIKLÓS Tudod, kedves Nóri, egészen felvillanyozott ez az este. Ennyi bájos hölgy... Ismered az imént érkezett hölgyet?
NÓRI Nem. Miklós?
MIKLÓS Már láttam.
BORI (*Jolihoz*) Még sose jártál itt? (*Joli mellé ül, beszélgetni akar vele.*)
JOLI Csak benéztem... hallgattam a zenét. Azt mondta egy magas szőke nő, hogy hátul is van egy társalgó. Ez lenne?
BORI Ez a Klub. A nő meg a klubvezető lehetett... Akarsz tag lenni? Megmutatom a klubvezetőt, beszélj meg vele!
JOLI Nézelődök. Gondolkodom rajta
BORI Ha nem vagy tag, akkor minden alkalommal belépőt kell fizetned. A többi helyiségben körülnéztél?
JOLI (*bólint*)
BORI Felteszek egy másik kazettát. (*a magnóval babrál, ismét felerősíti a zenét*)
MARGÓ Halkítsd már le! Nem lehet tőle beszélgetni. Menj át a másik csoporthoz, ha táncolni akarsz. Vannak újak. Mutakozzunk be ismét.
Zoli Mint mindig, elég a keresztnév.
NÓRI Ki kezdi?
JOLI Utoljára jöttem. Kezdem. Joli vagyok, harmincöt éves.
MARGÓ Margit, Margónak hívnak a barátaim. Mindjárt ötven leszek.
ERZSI Erzsí vagyok. Hatvan múltam.
BORI Borbála, de mindenki Borinak hív. Most múltam ötven.
ISTVÁN István a nevem. Hatvanöt.
NORBI Norbert. Norbi, a Norbertet meg se hallom... Huszonhat éves vagyok.
MIKLÓS Miklós. Hatvan éves vagyok..
NÓRI Nóra. Nóri. Negyven múltam.
VIKI Viktória. Harmincöt múltam.
NÓRI Dolgozom. Szeretem a munkámat. A gyerekeimmel lakom.
JOLI Én is dolgozom, most átképzésre járok, tanulok. Egyelőre nem tudom, hogy fogom-e szeretni az új munkámat, de hát ez van... nincs más választásom. Anyámmal lakom.
MIKLÓS Most mentem nyugdíjba. Egy vállalat pénzügyi tanácsadója voltam.
VIKI Van munkám, még van. dolgozok. Sokára lesz még a nyugdíj...
MARGÓ Számítógépes szakmában dolgozok. Elég érdekes.
NÓRI A többiek? Vagy nem akartok beszélni róla?
ZOLI Munkanélküli vagyok. Egy éve. Majdnem munkanélküli... Négy órában dolgozok, és nem szeretem...

ERZSI Boldog nyugdíjas vagyok, ahogy mondani szokás. Közben meg mennék vissza, a hivatalba.

BORI A postán dolgoztam... leszázalékoltak. ... az idegeim... Gyakran vagyok beteg.

NORBI Egy rokonom vállalkozásában dolgozok. Sok utazással jár.

ISTVÁN Nyugdíjas vagyok. Van egy kis kertes házam, ott dolgozgatok a ház körül. A napjaimat kitölti a kiskert...

Átmeneti csend

JOLI Egy ismerősöm járt ide, tőle hallottam, hogy érdemes bejönni. Mit szoktak itt csinálni?

MARGÓ Látod. Mi csak beszélgetünk. Kicsit félrevonulunk a hangos többségtől. Így is behallatszik a zene, meg a társaság hangja...

BORI Itt úgy hívnak minket, a *zártkörűek*... (nevet)

MARGÓ El ne hidd!! Bárki jöhet. Mi kicsit jobban ismerjük egymást. Szeretünk beszélgetni. A hangos zene nem a mi igényünk. Aztán itt a pianínó. Van, mikor benéz egy-egy zongorázni tudó ismerős...

BORI Olyan szép számok vannak...

NÓRI Borka, nem erről volt szó.

NÓRI Néha elmegyünk együtt színházba. Egymáshoz is eljárunk, akik jobban összebarátkoztunk.

ZOLI Mi mind tegeződünk. Ez így könnyebb.

ISTVÁN sajnos nekem ez nem fog menni. Nem áll rá a nyelvem. A tegeződésre. Főleg a hölgyekkel nem. Ne haragudjanak. Az én szokásaim mások.

MIKLÓS Kialakul, kedves Pista bátyám! Idővel kialakul.

ZOLI (*Jolinak*) Nekem a család a legfontosabb. Nagyon hiányzanak... A rokonság... a gyerekek...

MIKLÓS Rám maradt a két gyerek. Felnőttek. Néha nagyon nehéz volt. a feleségem... ...ívott. Eleinte kezeltette magát, aztán már nem volt sok értelme. Nem bírta megállni... Húsz éve elment, azóta se tudok róla...

NÓRI Semmit se tudsz?

MIKLÓS Semmit. (*hallgat*) ...én tudom kérem, tudom, mit jelent a nők munkája. Meg kellett tanulnom. Sokszor kinevettek a hátam mögött. Ma is megmosolyognak, mikor ezt mondom. ... egyedül neveltem föl a gyerekeimet... tudom...

JOLI A feleségével tényleg semmi kapcsolata nincs?

MIKLÓS Elment. Nem váltunk el. A rokonainál lakik. Azt mondják, mostanában nagyon rossz állapotban van. nem lehetett vele mit kezdeni... semmi akarat nem volt benne...

BORI Engem bezárt a férjem. Másokkal leállt beszélgetni, hozzám egy szava sem volt évekig. Bezárt a lakásba, sehova nem engedett. A munkahelyemet is ott kellett hagyni, mert mikor neki olyanja volt, oda se engedett. Bolondnak tartott. Úgy is hívtak abban a házban: a bolond Bori. Aztán elváltam tőle. Nem hitte el, hogy meg tudom tenni. Gyakran vagyok beteg... az idegeim, csak az idegeim...

Csend

Zoli A feleségem elválik tőlem. Azt mondja, sokat iszok. Iszok... néha megiszom a magamét... mint a férfiak...

VIKI (látszik, hogy nem akarja, hogy Zoli magáról beszéljen) Zoli, gyere át velem a büfébe valami üdítőért... (Viki s Zoli kimennek)

ERZSI Három éve halt meg a férjem. Azóta a gyerekeim, az unokák kitöltötték az időmet. Az idén elköltöztek. Nagyon szeretem őket, de a távolság... ritkán tudunk találkozni. Itt jókat beszélgetünk. Lassan kiismerjük egymás bajait...

ISTVÁN (főleg Margónak beszél) Engem úgy tanácsolt ide egy ismerősöm. Azt mondta, sok egyedülálló jár ide. Talán valami rendes, asszonynak valóra akadok itt. Nem ismerem a hölgyeket. Nagyot hallok, a bemutatkozásnál alig értettem meg valamit. Én azért jöttem, mert szeretnék feleséget találni. Húsz kilométerre lakom Pesttől, van buszjárat, fél óra alatt beérek a Moszkva térre. Van egy kis portám, néhány cica, egy kutya.. Egyedül lenni nem tudok, minden időmet felőrli a napi dolgaimról való gondoskodás.. A feleségem rendes asszony volt, olyan gondoskodó-fajta, nyugodjék békében.... Mióta meghalt, voltam már itt fenn a fiaméknál is. Ők panelban laknak, oda nem megyek, olyat nem is akarok venni. Vethetnék lakást, valahol a közelükben, de ezt a hangos, városi életet nem bírom megszokni.

MARGÓ Nehéz...

ISTVÁN Kérem, én nagyon megbecsülném, ha találnék egy rendes asszonyt. Komolyak a szándékaim.

MARGÓ Tessék körülnézni a többiek közt is. sokan vannak a szomszédos helyiségekben.

ISTVÁN Azok túl fiatalok. Meg aztán mind olyan, aki csak szórakozni akar...

MARGÓ Otthon nem próbálkozott? Esetleg házassági hirdetést nem próbált?

ISTVÁN Kerestem én kérem, kerestem. Azoknak az asszonyoknak csak a házam kéne, nem én. Értem én ezt kérem, körülöttem járni kell, főzni... meg aztán midnek már van valami családja, unokák, akikhez jár, segíti őket. Aki meg egyedül van, az meg már nem hajlandó még csak beszélni se róla, hogy valakihez odaköltözzön, pláne, hogy még össze is házasodjon. A nőknek könnyebb, ha egyedül maradnak...

MARGÓ Nehéz. Idős korban is nehéz... Tetszik tudni, mindenki a saját érdekeit nézi.

ISTVÁN Az a hölgy? (Erzsire int a szemével) Korban talán...

MARGÓ Tessék megkérdezni tőle...

ISTVÁN Magácska olyan jóézésűnek látszik. Ha ismer valakit, aki eljönne hozzám, nagyon hálás lennék...

MARGÓ Gondolkodom rajta...

ZOLI (Zoli visszajön, cigarettázik. Margóhoz megy, neki beszél) Tudod, én szeretek dolgozni. Csak szólj, ha akad valami férfimunka a háznál. Nem, nem akarok én semmit, csak segítek, mint barátnak.

MARGÓ Most minden rendben van. (nevet) De majd szólok.

ZOLI Drága hölgyeim! Szívesen segítek bármelyikőtöknek, csak szóljatok. Mindenhez értek. Tapéta, vízcsap, villany, ami csak kell...

NÓRI Zoli, rögtön szólunk, ha adódik valami. azért ne kívánd, hogy elromoljanak a dolgaink...

Zoli a pianínóhoz megy, ragtime-t játszik, majd ismert táncdalokat

MARGÓ (Nórinak) Valami mondani akartál.

NÓRI A férjem. Minden este akkor jön el a ház előtt, mikor hazaérek. Véletlenül akkor. Így találkozunk. Le van fogyva, panaszkodott, hogy beteg. Kórházba fog menni.

Maró Vissza akar jönni?

NÓRI Hát... nem tudom mit akar. (hallgat) Naponta találkozunk. Gyakran fel is jön. múlt héten elment megnézni az idősebbik lányunk lakását. Vasárnap este is benézett. Dobálódzott a szavakkal, hogy ez így nem jó, az úgy nem jó. Akik együtt élnek, jobban

tudnak haladni, gondoljam csak meg. Arról nem volt szó, hogy visszajönne... *(hallgat)* ...ne jöjjön. Nekem jobb így. Az elején, az első hónapokban másként gondoltam. Aztán az idő... Nekem jobb így, mióta elment, nyugodtabb vagyok.

Zoli leül a szoba túlsó sarkában, cigarettázik, Miklós mellételepszik, ő is rágyújt

NORBI *(Nórral és Margóval kezd beszélgetni)* Azt mondja *(Nórinak)* az idő megoldja? Hogy egészen más értelme lesz a végére?

NÓRI Norbi, már mondtuk, itt mindenki tegeződik. Vagy olyan öregnek nézel minket?

MARGÓ Nem tagadjuk le a korunkat.

NORBI Ááá! Nem! Nehezen áll rá a nyelvem. Vidéki gyerek vagyok.

NÓRI Mióta is vagy egyedül?

NORBI Két éve. Sodródok ide-oda. Néha megismerkedek egy nővel. A nők... a nők azt nézik, milyen órám van, milyen telefonom van, hol veszem a ruhámat, milyen kocsim van... van-e lakásom, meg pláne házam, és hol... az, hogy én kiféle vagyok, az nem nagyon érdekli őket. Az eljárás, a buli, a wellness... de a másik ember, vagy a család gondolata, gyerek, meg ami azzal jár, az nem... Azért mindig akad valami, ha kell...

NÓRI Ez mégis a generációk mássága. Hiszen te, ti már mások vagytok...

NORBI Akivel összejöttem, legutóbb összejöttem, az messze van. Kocsival is két órányira. Ki fog ennyit utazni? Aztán az a sok minden, ami körülveszi. Két gyerek. Hallgathatott volna róla, legalább eleinte.

NÓRI Őszinte volt. mit is mondhatott volna? Ez van. ez az ő élete, nem írhatja át.

NORBI Nagyon szép nő. Meg okos is. De gyerekei vannak. Talán ha nem beszél róluk...

MARGÓ Tetszik neked.

NÓRI Azért beszél ennyit róla.

NORBI Hát...

NÓRI Neked is jó lenne, ha van, aki vár. Törődik veled.

NORBI Meddig? Míg az csinálom, amit ő akar? Kijártam ezt az iskolát. Többet nem bolondulok meg. Ennyire nem.

MARGÓ Ha így jó neked... ha akad valaki, mikor kell... és az elég...

NORBI Nem jó. A rossztól jobb. Viszonyítás, csupán viszonyítás. Többet nem osztokodok senkivel azon, amiért én dolgoztam. Csúnya válás volt. Elég volt egyszer.

NÓRI Ez keserű. Ahhoz fiatal vagy, hogy ennyire megkeseredj. Vannak rendes nők.

NORBI Azokat nem nekem találták ki. Azok már férjhez mentek, vagy van valakijük.

MARGÓ A volt feleséged? Tartasz vele valamilyen kapcsolatot?

NORBI A szüleivel lakik. Csak azért kellett neki, hogy legyen egy gyereke. Mert csak úgy, nem akart szülni. Rendes család. Ő ilyen... Nem is veszi el a gyerektartást. Mikor megszületett a gyerek, rögtön elvált.

NÓRI És a gyerek? Nem is látod?

NORBI Nála van. Anya kell neki. Jobban kell neki, mint én. Nem ment újra férjhez. Csak a gyereknek él. Mondom, rendes nő. Igaz, volt huzavona a váláskor a lakás miatt... *(hallgat)* Hagyhatott volna egy kis helyet nekem is az életében...

Hallgatnak. Nóri feláll, a függönyt igazítja, ki-kinéz az ablakon

MARGÓ Fiatal vagy. Nem maradhatsz egyedül. Biztosan találsz majd valakit.

NORBI Rengeteg nő van. Mindig akad valami... néha csak egyéjszakás, néha pár hónapra. Eleinte jó. Minden jó. Aztán, mikor biztosnak hiszik magukat, elkezdene

megváltozni. Valahogy minden más lesz. talán én magam is megváltozok. Már gondolkodtam rajta. Valószínűleg én is megváltozok, közben... már gondolkodtam rajta. Aztán meg azt: nincs türelmem hozzájuk. Végül, ha jól megnézem: nem annyira rossz egyedül. Nem is jó...

MARGÓ Mi is gondolunk effélékre.

NORBI Igazán? Ez meglep.

NÓRI Bárhová megyünk, bárkivel ismerkedünk meg, előbb-utóbb szóba kerül a pénz. Az érzelmek egy dolog. Általában a pénz a lényeg. Az emberek nem érzelmi társat keresnek, tisztelet a ritka kivételnek, hanem azt, hogy kivel lenne könnyebb az élet. Ki mit vállal föl a közös életből. Meg persze a pénz szempontjából, hogyan alakul...

MARGÓ Néhány hete egyik barátnőnk születésnapját ünnepeltük. Ott ismerkedtünk meg egy férfival. Rendes ember. Annyira meg akart ismerkedni velünk, aztán hamar kiderült, hogy olyan nőt keres, aki anyagilag legalább úgy áll, mint ő. Meg persze leveszi a válláról a háztartás gondjait...

NÓRI Azzal fejezte be az estét, hogy milyen háza van, a telkén mekkora nyaralót épített, és mennyire elege van már a női kéz hiányából.

NORBI Neki ez volt fontos

MARGÓ Igen. Neki ez. Egész este beszélgetett velünk, kérdezősködött, mi hol és hogy élünk. Majdnem megkérdezett, hogy megfelelénk-e a feltételeinek. Igazi férfi-logika. Vagy már elege volt a párkeresési körtáncokból, és rátért a saját szempontjaira.

NÓRI Sokan gondolkodnak így. Nők is. ettől még lehet rendes ember. Úgy tűnt, valóban az.

MARGÓ Néha mosolyogni való, néha groteszk, és néha még mindig frusztrál egy-egy ilyen helyzet... mikor magunkba nézünk... na jó. Mikor magamba nézek, akkor meg egyenesen groteszk. Ha nekem szegezik így a kérdést, akkor még meg is sértődök – aztán belül megrebbe valami, és tudom, hogy mi is, én is így gondolkodom. Mi mindannyian dolgozunk. Van lakásunk, van akinek háza van, kocsija... biztos egzisztenciáink vannak. Önállóak, és öntörvényűek vagyunk. Senkihez nem alkalmazkodunk. Legalábbis otthon nem. Annyit egy kapcsolat, egy házasság nem ér, hogy ezt feladjuk.

NORBI Akkor majdnem hasonlóan gondolkodtok, mint ez a férfi. Jól beletalált a „csapatba”.

NÓRI Beletalált? Ugyan! Nincs találat. Céltábla, célcsapat sincs. Azt találta, hogy mikor összejövünk, van kivel beszélgetni. Legtöbbször úgy általában a napi dolgokról. Az ilyen őszinteségi roham, mint ez az iménti pár perc, igen ritka. Közülünk már senki nem hisz a csodákban. Titokban reménykedünk: találkozunk egy olyan férfival... a férfiak meg valószínűleg ugyanezt remélik, hogy találkoznak egy olyan nővel... de hát milyen is az az *olyan*? (sóhajt) A reális eszünkkel tudjuk: az nincs. Legalábbis a nullához, vagy ha még fokozzam: az abszolút zérus-fokhoz közeli, hogy ez velünk megtörténjen.

MARGÓ Beszéltem az egyik társskereső vezetőjével. Ők már az interneten szervezik a párokat. Azt mondta, a negyvenöt-ötven feletti férfiak általában harminc alatti nőt keresnek. Vagyis a mi korosztályunk egyedül marad, vagy nagyon nehezen talál valakit, megalkuvások árán. Akkor meg minek? Ha már nem akarom a régit ismételni, akkor meg minek egy új, újabb kötöttségekkel?

ISTVÁN Beleborzongtam a hallottakba. Így még soha nem gondoltam rá... legalább tudni fogom, ha egy hölgynek arról beszélek, hogy nehezen látom el magamat, azzal elriasztom...

MARGÓ Ismerek egy nőt, aki állandóan hirdet, hirdetésekre válaszol. Néha-néha elmegy egy találkozásra, aztán legyint: ez se jön össze. Már csak unaloműzésből csinálja. Nem is reménykedik, hogy találkozik valakivel... talál valakit...

Zoli közben ismét zongorázni kezd, ismert slágereket.

NÓRI Inkább nem talál, mint talál. A magam részéről nem keresek. Nem akarok senkit. Ez a klub is! ugyan! Aki ide jár, az vagy kint van, ahol táncolnak, jópofáskodnak, és éjfélutánra összejön valakivel, aztán vagy együtt mennek haza, vagy nem... Vagy beül hozzánk. Ha visszajár, el bír tölteni köztünk pár estét, akkor bekerül a beszélgetők csapatába, azaz közénk. Itt halk a zene. Mindenki elmondja, amit elmondhat, de csak akkor, ha van kedve hozzá. aztán ha nem unja meg ezt a kibeszélősdit, eljön máskor is. akiket itt láttál ma, kivéve Borit, meg az újakat, az egy se akar semmilyen kapcsolatot, se itt, se máshol. Olyan barátságféle kezd mostanában kialakulni. Persze a barátságok kezdődő kötöttségeivel...

NORBI Alkalmazkodni kell, mindig alkalmazkodni...

NÓRI Igen. Még ahhoz is, hogy együtt megyünk színházba, vagy kirándulni. Ez is kötés. Kötöttség. De csak ennyi.

NORBI Értem. Nagyon is.

MARGÓ Így vannak közös estéink a klubon kívül is.

NÓRI A biztos megszokást nem kockáztatjuk. Ha körülnézel a világban, mindenki a másiktól vár csodát. Mi nem várunk, nem ígérünk ilyet senkinek. Még magunknak sem.

NORBI Be kell vallanom, sokban hasonlóan gondolom én is. Így még nem raktam össze.

NÓRI Akkor elő a szlogennel: nincsenek véletlenek. Ma jöttél ide először, velünk kellett, hogy találkozz.

NORBI Van rá esélyem, hogy befogadtok? Már ha jövök, és kibírom a társaságot, ahogy mondtátok.

MARGÓ Idővel...

NORBI Hogy érted?

NÓRI Eleinte itt találkozunk, aztán, ha kölcsönösen kedvező, akkor meghívunk, olyan alkalomra, ami valamelyikünkénél lesz.

MARGÓ Vigyázz! veszélyes vállalkozás! Hallgathatod unásig és azon túl a volt férjeinket, Miklós feleségét, Viki bosszúságait.

MIKLÓS Te is mondhatod a magadét, ha épp olyanod van.

NÓRI Néha kész panasznapot tartunk. ...de csak módjával. Kisé felületesen... Azért is összejövünk, ha van valamelyikünknek örülni valója. Irigyek is vagyunk néha...

MIKLÓS Nem irigység az, drága lányok, csak annak kifejezése, hogy a jó nekünk is jól esne... Aztán felhívhat sz bárkit, ha beszélned kell, csak az elején kérdezd meg, akarja-e hallani...

ZOLI *(a zongora mellől)* Van azért, hogy senki nem kíváncsi rám. Nálam ez a gyakoribb... már meguntak... mindenki rám unt.

MARGÓ Valahogy így...

NORBI Ha jól értem, ti magányosok vagytok, és mégsem vagytok azok?...

NÓRI Családban is lehet egyedül az ember... magányos...

VIKI Az az igazi...

MIKLÓS Néha úgy vágytam egy beszélgetésre, hogy megkérdezze a feleségem, mit gondolok...

ZOLI Itt, köztünk meghallgatnak. Legalább barátságból. Udvariasságból. Az is valami.

BORI *(sietve jön)* Még itt vagytok? Már szinte mindenki elment.

MIKLÓS Legközelebb?

JOLI Mikor lesz az a legközelebb?

NÓRI Mi csak hetente egyszer jövünk. Mához egy hétre.

MARGÓ Ideje indulni.

NORBI Két óra múlva indul a vonatom, addig beülök valahova.
 BORI Egy saroknyira lakok a pályaudvartól. Gyere fel hozzám a vonatig.
 ZOLI *(elindul egyedül)* Egy hét múlva!
 VIKI *(Zoli után megy)* Hazaviszlek.
 ZOLI Nagyfiú vagyok, egyedül megyek. Közben szellőzik a fejem. Sok volt a szesz...
 MIKLÓS Ha megengeditek Nóri, elkísérlek titeket.
 NÓRI Hogy ne féljünk, csak azért.
 MIKLÓS Kellemes este volt. nem figyeltem, mit is mondott az új hölgy, hány éves?
 MARGÓ Jolinak hívják, talán negyven, mintha azt mondta volna.
 MIKLÓS Nem mintha számítana a kor. Egy idő után már *(legyint)*
 NÓRI Számít az. Te is tudod, úgy is gondolod Miklóska, hogy inkább fiatalabbat keresel *(Miklós közbevág)*
 MIKLÓS Már ha keresek...
 NÓRI Már ha keresel. Fiatalabbat, mint veled egykorút. Ez van. A férfi hatvan évesen is kereshet, és talál is harminc-negyven éves nőt. Ha egy nő ismerkedik... ott számít a kor, lefelé nem működik.
 MARGÓ Általában nem. Normális esetben...
 MIKLÓS A feleségem hat évvel volt fiatalabb nálam. Aztán pár év, és sokan azt hitték a nővérem. Annyira tönkrement.
 NORBI A gyerekeidet tényleg egyedül neveltetted fel, Miklós bácsi?
 MIKLÓS Egyedül. Ne bácsizz!
 NÓRI Ideje indulni. Még ránk zárják az ajtót. *(szedelődzködnék, indulnak)*
 MIKLÓS Drága hölgyeim! Döntsétek el, melyikötöket kísérem haza?
 NÓRI Nem is tudom...
 MARGÓ Mikorra fogsz te hazaérni, és hogy, a kísérés után?
 MIKLÓS Nem számít.
 MARGÓ Ma inkább egyedül megyünk, ha meg nem sértődsz Miklós.
 MIKLÓS Kosarat kaptam, egyszerre kettő. Látod, ifjú barátunk! Van ilyen!

Színpad elsötétül, ott van fény, ahol a párbeszéd épp zajlik

Bori konyhája, asztal, két szék, rendetlenség:

BORI Ül le valahova! *(leszedi az asztalról az edény, székről a törülőkendőt)* Itt lakom. Szerény, kicsi lakás. Le sem ülsz?
 NORBI Elment az idő. Mindjárt mennem kell. *(leül)*
 BORI Maradj kicsit. Reggel is elmehetsz... Van még egy kis konyak. Két napja volt az ötvenedik születésnapom. *(italt tölt)*
 NORBI Isten éltesen! *(koccintanak, isznak)*
 BORI Szörnyű ez a lakás, de legalább van. az egész udvar lepusztult. *(megfogja a férfi térdét, az elhúzódik)* Kész Csikágó... Igyál még! Érezd jól magad...
 NORBI Mára elég volt. *(az óráját nézi)*
 BORI Maradhatnál... *(a férfi mellé lép, megsimogatja a fejét), az ismét igyekszik kitérni előle)*
 NORBI Nézd, aranyos vagy,... nekem egy hónap múlva lesz a huszonhetedik születésnapom... ugye érted? Nem? Nem baj! Aludj jól! *(elindul)*
 BORI Elmegy? Én? A lakás? Ez a szörnyű lakás?
 NORBI Valamikor, ha ráérsz... takaríts ki *(elmegy)*

Nóri telefonál, fotel, lámpa, telefon:

NÓRI Képzeld, a férjem itt várt a kapuban. Vissza akar jönni. Igazad volt.

MARGÓ És?

NÓRI Elküldtem. *(nevet)* Már nem akarom, hogy visszajöjjön. Alig akarta elhinni. És most nem bírom abbahagyni a nevetést, nem bírom *(nevet)*.

MARGÓ Szóval már nem. Sokáig mást sem akartál... érdekes...

NÓRI Ne bánts! Igaz, de ne mondd! Már nem akarom... nem akarom *(nevet, leteszi a telefont, a nevetés sírásba megy át)*

Erzsi szobája, fotel, lámpa. Levelet olvas:

ERZSI Drága Erzsike, komolyan gondolom a meghívást. A mellékelt csekken megkapja a pénzt a repülőjegyre. Semmi elkötelezettségre ne gondoljon. Szeretném, ha meglátogatna az otthonomban. Aztán eldönti, hogy tudna-e velem élni. A közeli motelban veszek ki magának szobát, ha inkább azt szeretné, mint a vendégszobámat. *(hallgat)* Szép. most mit csináljak? A gyerekeim mit fognak szólni hozzá? nem is tudom, hogy mondjam meg nekik...

Viki ajtaja előtt, ajtó felett lámpa:

VIKI *(Gábor az ajtó előtt áll)* Mért jöttél?

GÁBOR Látni akartalak. A telefont leteszed, a levelet visszaküldöd, az sms-re, emailre nem válaszolsz. A Face-en szóba se állsz velem... Mi bajod?

VIKI Semmi. Jól vagyok.

GÁBOR Komolyan kérdelem: mi bajod? Szépen megvoltunk egymással. Te is azt mondtad...

VIKI Voltunk... Voltunk. Nincs tovább hétvégi kapcsolat. Elég volt. Nem megy tovább.

GÁBOR Viki! Te akartad így.

VIKI Már nem akarom. Majd találsz valakit, akinek jó így. Nekem nem jó. Ne gyere be.

Zoli az utcán áll, egy házra néz föl. Kivilágított ablakok:

ZOLI Ani! Engedj be! Jogom van látni a gyerekeimet! Ani!!! Hallod! tudom, hogy hallod! *(kavicsot vesz föl, az egyik ablakra dobja)*

EGY HANG Csend legyen! Mit ordibál? Menjen innen!

ZOLI Ani!! Ani! Te utolsó! Ez az én lakásom is! *(zsebéből üveget vesz elő, iszik)* hallod! te rongy! Te!!!!

Miklós fotelban ül, lábát egy székre felrakva, mellette állólámpa. Telefonál, közben szünetek, ahogy a válaszokat hallgatja:

MIKLÓS Halló! Jó estét drágaságom! Hallani akartam a hangját, mielőtt elalszom. Igen, dolgoztam. Az imént értem haza. Ha ráérne szombat... Ó, tudja! Nagyon jól tudja mennyire egyedül vagyok. Igen. Aludjon jól, kedves! *(leteszi a telefont, majd ismét tárcsáz)* Halló! Csak hogy hallom, drágaságom! Épp csak hallani akartam a hangját, mielőtt elalszom. Igen. Igen. Hosszú volt ez a nap. Pár perce értem haza. Ráérne vasárnap délután? Délre? Ó, miattam ne fáradjon! Igen, akkor délután, magánál, egy teára... Aludjon jól... *(telefont leteszi, majd ismét tárcsáz. Kép vége.)*

Folytatjuk...

BALOGH ÖRSE: *Éltető nap*, pasztell, 25x35 cm